

รายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษารูปแบบการพัฒนาตลาดผักปลอดภัยจากสารเคมี
ของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

โดย

บุญทวี นันสถิตย์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษารูปแบบการพัฒนาตลาดผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคใน
ตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

คณะผู้วิจัย

นายบุญทวี	นันทิตย
นายอภิชาติ	ตั้งปรัชญากุล
นายเบญจพล	แสงใส
นางนิตยา	วิเศษชาติ
นางอรอุมา	เลิศประยูรวัฒนา
นางเหมือนจันทร์	ดิษฐกุล
นางสาวภาชีณี	เหลืองอภิชาติกุล
นางสาวดารรุ่ง	ดอนสมจิตร

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

คำนำ

รายงานโครงการ “รูปแบบการพัฒนาตลาดผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” ฉบับนี้เป็นผลจากการศึกษาวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของทีมนักวิจัยทุกระดับ การอุดหนุนทุนวิจัยจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนเมษายน 2554 -พฤศจิกายน 2555 รวมระยะเวลาในการศึกษาวิจัย 18 เดือน และได้รับการดูแลให้คำแนะนำตลอดจนความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากคุณปาริชาติ หาญไชนะ คุณสมเจต ไชยลาภ ตัวแทน สกว. รวมทั้งสำนักงานเทศบาลตำบลกมลาไสย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอกมลาไสย โรงพยาบาลกมลาไสย และภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพอำเภอกมลาไสย-โขงชัย เป็นอย่างดี นอกจากนี้การศึกษานี้ยังส่งผลเชิงรูปธรรมในด้านการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นกับทีมนักวิจัย ทีมวิจัยชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระแสการบริโภคผักปลอดสารเคมี ตลอดจนส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ รวมทั้งการตระหนักถึงความปลอดภัยจากการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต อันจะส่งผลต่อตนเองและผู้บริโภคในอนาคต

ทีมนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยโครงการรูปแบบการพัฒนาตลาดผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับท่านผู้อ่านตลอดจนนำผลการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

ทีมนักวิจัย

พฤศจิกายน 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาบริบท และสภาพทั่วไปของชุมชน และตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย 2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ และสภาพปัญหาของชุมชน และผู้บริโภค รวมทั้งกระบวนการส่งเสริมและกลไกตลาดทั่วไปและนอกพื้นที่อำเภอกมลาไสย 3. เพื่อศึกษาสาเหตุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย 4. เพื่อพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ประชากรที่ทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายหลักประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิต ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่างซึ่งเป็นกลุ่มผู้ส่งจำหน่ายหลักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวน 30 ราย กลุ่มผู้ขาย ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้าที่จำหน่ายสินค้าในตลาดเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวน 40 ราย กลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ ข้าราชการหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนผู้มาซื้อสินค้าในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวน 40 คน กลุ่มเป้าหมายรอง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,891 คน เป็นการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม การจัดเวทีเสวนา การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การทดลอง การรวมกลุ่มโดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) แบบ 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ

ผลการศึกษาวิจัย รูปแบบการพัฒนาตลาดผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าสมาชิกภายในกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพ การบริหารจัดการของกลุ่ม ตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับการรวมกลุ่ม ผู้นำกลุ่มเป็นเพียงนามธรรม ไม่มีอำนาจหรือเครื่องมือที่จะใช้ในการบังคับหรือสั่งการ โครงสร้างการรวมกลุ่มยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ไม่มีการระดมทุนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มผู้บริโภคเริ่มมีความตระหนักถึงพิษภัยของการบริโภคผักที่ปนเปื้อนสารเคมี ซึ่งเป็นผลมาจากสร้างกระแสการบริโภคที่มีความปลอดภัยของแกนนำภาคีด้านสุขภาพและสื่อต่างๆในทุกระดับ แต่ยังขาดโอกาสและทางเลือกที่จะสามารถเข้าถึงตลาดผักปลอดสารเคมีได้โดยสะดวก ในส่วนขององค์กรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในด้านต่างๆมีความพร้อมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือท้องถิ่นเองก็ตาม แต่ปัญหาอยู่ที่กระบวนการผลิตพืชผักปลอดสารเคมีที่จะนำสู่ตลาดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อย่างไรก็ตามการที่จะพัฒนาตลาดให้เป็นตลาดสีเขียวได้นั้นต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 3 ภาคส่วนด้วยกันคือ กลุ่มผู้ผลิตที่มีความมุ่งมั่นกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง จากสังคมเกษตรเคมีหวนกลับไปสู่เกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับสร้างจิตสำนึกในคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม อีกทั้งช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อเป็นทางเลือก

แก่ผู้บริโภคได้ กลุ่มที่สองคือกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆไม่ว่าภาครัฐ เอกชน หรือท้องถิ่นต้องร่วมมือกันพัฒนาองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ปรับเจตคติในผู้บริโภครวมทั้งสร้างกระแสการตื่นตัวเกี่ยวกับการบริโภคผักปลอดภัยสารเคมีที่จะส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพทางสื่อรูปแบบต่างๆ และประการสุดท้ายคือกลไกการตลาดจะต้องมีการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคได้พบกันและหาทางออกร่วมกัน รวมทั้งปรับปรุงสถานที่จำหน่ายให้เหมาะสม สะดวก เข้าถึงง่าย มีระบบการเฝ้าระวังด้านความปลอดภัยในสินค้าจากหน่วยงานกลางเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค อันจะนำไปสู่การเป็นตลาดสีเขียวแบบยั่งยืนอย่างแท้จริง

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทคัดย่อ

ก

สารบัญ

ค

สารบัญภาพ

จ

สารบัญตาราง

ฉ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1

1.2 คำถามวิจัย

3

1.3 คำถามวิจัยย่อย

4

1.4 วัตถุประสงค์

4

1.5 ขอบเขตการศึกษา

4

1.6 วิธีการศึกษา

5

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

6

1.8 แผนปฏิบัติการโครงการ

7

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดตลาดสีเขียว

16

2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

21

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

26

2.4 กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย

31

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 การเตรียมการศึกษาวิจัย

32

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

33

3.3 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

34

3.4 สรุป วิเคราะห์ข้อมูล

36

3.5 ดำเนินการวิจัย

36

3.6 สรุปผลการวิจัยและจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์

41

บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

บริบทของเทศบาลตำบลกมลาไสย	42
บริบทตลาดสด/ตลาดโต้รุ่ง เทศบาลตำบลกมลาไสย	47
เส้นทาง/สถานการณ์การจำหน่ายตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของตลาดสด/ ตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย	55
- เส้นทางจำหน่ายผักภายในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย	55
- เส้นทางผักที่นำมาจากนอกเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย	59
สถานการณ์การปลูกผักปลอดสารเคมีในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย	60
สถานการณ์และสภาพปัญหาการปลูกผักของเกษตรกรชุมชนโนนสว่าง	61
สภาพปัญหาของกลุ่มปลูกผักชุมชนโนนสว่าง	66
1. การดำเนินการปลูกผักปลอดสารเคมีในช่วงก่อนทำการศึกษาวิจัย	67
2. การดำเนินการพัฒนากลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีเมื่อมีโครงการศึกษาวิจัย	67
2.1 การพัฒนาศักยภาพ	68
2.2 ศึกษาดูงานนอกสถานที่	69
2.3 การวางแผนในการปลูกผัก	74
2.4 การฝึกปฏิบัติจริงในการปลูกผัก	76
3. สาเหตุ/ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิต สู่ผู้บริโภค	82
3.1 สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดฯ ด้านผู้ผลิต	82
3.2 สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดฯ ด้านกลไกการตลาด	85
3.1 สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดฯ ด้านผู้บริโภค	87
แนวทางการพัฒนารูปแบบตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคฯ	88
สรุปบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงานกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่าง	92
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	99
ภาคผนวก ข ประวัติทีมผู้วิจัย	103
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม	112
บรรณานุกรม	122

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	แผนที่เทศบาลตำบลกมลาไสย	42
ภาพที่ 2	ตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย	48
ภาพที่ 3	บรรยากาศการจำหน่ายสินค้าตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย	49
ภาพที่ 4	แสดงแผนผังภายในบริเวณตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย	49
ภาพที่ 5	แสดงแผนผังภายในบริเวณตลาดใต้ทุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย	52
ภาพที่ 6	บรรยากาศในตลาดใต้ทุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย	52
ภาพที่ 7	เส้นทางการนำเข้าผักจากนอกเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย	60
ภาพที่ 8	แผนผังแสดงพื้นที่ปลูกพืชผักในชุมชนต่างๆในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย	61
ภาพที่ 9	แผนที่ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 และการแบ่งโซนพื้นที่การปลูกผัก	64
ภาพที่ 10	กลุ่มทำการฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ยหมักและสมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืช	69
ภาพที่ 11	ศึกษาดูงานที่จังหวัดมหาสารคามที่บ้านอุบราช ต.ท่าสองคอน	70
ภาพที่ 12	ศึกษาดูงานที่จังหวัดมหาสารคามที่บ้านหนองกุ้งเต่า ต.ท่าสองคอน	71
ภาพที่ 13	ศึกษาดูงานที่จังหวัดมหาสารคามที่บ้านหนองผือ ต.หนองบัว	72
ภาพที่ 14	ศึกษาดูงานที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติกาสินธุ์	74
ภาพที่ 15	การวางแผนการปลูกผักของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี ชุมชนโนนสว่าง	76

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	แสดงข้อมูลประชากรแยกรายชุมชน	43
ตารางที่ 2	แสดงรายรับประจำปีของเทศบาลตำบลกมลาไสย	46
ตารางที่ 3	แสดงรายจ่ายประจำปีของเทศบาลตำบลกมลาไสย	47
ตารางที่ 4	แสดงผลการตรวจระดับสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกร ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 (ก่อนดำเนินการ)	59
ตารางที่ 5	ตารางแสดงรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกผักและชนิดของผักที่ปลูก ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 (เฉพาะคนที่ร่วมประชุม)	62
ตารางที่ 6	ขั้นตอนการใช้ปุ๋ยเคมี/สารเคมีในการเพาะปลูกผักของเกษตรกร ผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง	65
ตารางที่ 7	กลุ่มเกษตรกรบ้านโนนสว่างผู้สนใจเข้าร่วมปลูกผักปลอดสารเคมี จำนวน 20 ราย	68
ตารางที่ 8	การแบ่งกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่าง	77
ตารางที่ 9	คณะกรรมการกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5	78
ตารางที่ 10	แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามรายเพศ	79
ตารางที่ 11	แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามสถานภาพสมรส	79
ตารางที่ 12	แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายอายุ	79
ตารางที่ 13	แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายอาชีพ	80
ตารางที่ 14	แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามระดับรายได้	80
ตารางที่ 15	แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามระดับการศึกษา	81
ตารางที่ 16	แสดงผลการตรวจระดับสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกร ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 (หลังดำเนินการ)	92

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลตำบลกมลาไสย เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลกมลาไสย จำนวน 8 ชุมชน และตำบลหลักเมือง จำนวน 4 ชุมชน เทศบาลตำบลกมลาไสย มีเนื้อที่ตามการปกครองทั้งหมด 15.025 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 9,390.62 ไร่ ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ไปทางทิศใต้ประมาณ 13 กิโลเมตร (เทศบาลตำบลกมลาไสย : พ.ศ. 2553) เทศบาลตำบลกมลาไสย เป็นที่ตั้งอำเภอกมลาไสยตามประวัติศาสตร์ถือว่าเป็นเมืองเก่าที่มีอายุตั้งเมืองมาไม่ต่ำกว่า 200 ปี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ : 2549) ชุมชนอาศัยแม่น้ำปาวและลำน้ำดอกไม้ เป็นแหล่งทำมาหากิน อันเนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ถือเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของชุมชนก็ว่าได้

ที่ผ่านมาเมืองกมลาไสย ในความทรงจำถือว่าเป็นเมืองที่สงบ ผู้คนอยู่กันอย่างเรียบง่าย แม้ว่าจะห่างตัวจังหวัดไม่มากนัก แต่ความเจริญด้านเศรษฐกิจก็ยังขยายตัวช้า ร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นของคนจีนตึกไม้ชั้นเดียวเรียงกันไม่กี่ห้องแถว ส่วนคนไทยอีสานจะมีส่วนน้อยมากที่จะค้าขาย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนมากกว่า ความเจ็บป่วยส่วนใหญ่จะรักษากันเอง แม้ว่าจะมีโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง เครื่องมือยังไม่มากถ้าเป็นการผ่าตัดต้องส่งโรงพยาบาลจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นสมัยก่อนชาวบ้าน จึงพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพค่อนข้างมาก โรคภัยไข้เจ็บก็มักจะเป็นโรคเล็กๆ น้อย ๆ สามารถรักษาเองได้ในครอบครัว บางอย่างต้องพึ่งหมอทั้งที่เป็นหมอพื้นบ้านและหมอแผนปัจจุบัน ผสมผสานกันไป ซึ่งองค์ความรู้ด้านหมอพื้นบ้านแทบจะน้อยลงทุกที ประกอบกับวิถีชีวิตของคนยังพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่จำเป็นต่อการดำรงชีพยังมีน้อย ดังนั้น อาหารที่รับประทานจึงค่อนข้างที่จะปนเปื้อนต่อสารต่างๆ น้อย ผู้คนจึงไม่ค่อยเจ็บป่วยด้วยโรคที่ร้ายแรงมากนัก

10 กว่าปีที่ผ่านมาการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจมีมากขึ้นสังเกตได้จาก การเข้ามาตั้งของธนาคาร 3 แห่ง (เทศบาลตำบลกมลาไสย : พ.ศ. 2553) จากตึกแถวไม้กลายเป็นตึก 3-4 ชั้น เกิดขึ้น ชุมชนตลาดขยายตัวทุกเส้นถนน ร้านค้าเกิดขึ้นคนต่างถิ่นหรือชนบทใกล้เคียง หลังไหลเข้ามาค้าขายกันมากขึ้น จึงทำให้เทศบาลเกิดตลาดสดขึ้น 2 แห่ง (เช้า – บ่าย) รองรับบริการบริโภคของประชาชนอย่างคึกคัก สินค้ากว่า 80 % เป็นสินค้านำเข้า (จากการสังเกตตลาด) และกว่า 90 % เป็นสินค้าสำเร็จรูป เช่น กับข้าวจำพวก แกง ต้ม ทอด ปิ้งย่าง ขนม อื่น ๆ เป็นต้น วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากที่เคยเรียบง่ายกลับเร่งรีบมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวัยใด ต้องรีบตื่นเพื่อเดินทางไปโรงเรียนหรือให้ทันกับรถโรงเรียนที่จะมาตามเวลาที่กำหนด เร่งรีบไปทำงาน ชีวิตที่เร่งรีบเช่นนี้จึงมีผลต่อการบริโภคที่ต้องรีบและให้เสร็จทัน ดังนั้นตลาดอาหารสำเร็จรูปจึงเป็นทางเลือกที่จะบริโภคเพื่อประหยัดเวลาและงบประมาณ ซึ่งคาดว่าวิถีชีวิตที่เร่งรีบของคนกมลาไสยก็จะดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมากขึ้นเรื่อยๆ กลายเป็นสังคมบริโภคนิยมกันมากขึ้น ตามเมืองใหญ่ ๆ เช่นกัน

จากความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งที่ปรากฏขึ้นและไม่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ก็คือ ภาวะความเจ็บป่วยที่เกิดควบคู่กับสังคมแห่งการบริโภคคือ ภาวะความเจ็บป่วยเรื้อรังต่างๆ เกิดขึ้นจากสถิติการเจ็บป่วยของโรงพยาบาลกมลาไสย เป็นโรงพยาบาลขนาด 120 เตียง เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2550 ถึง 31 กรกฎาคม 2553 พบว่า อันดับหนึ่ง คือ โรคเบาหวาน มีอัตราป่วยที่ 2,656.71 ต่อแสนประชากร อันดับสอง โรคความดันโลหิตสูง อัตราการป่วยที่ 1,720.71 ต่อแสนประชากร และโรคหัวใจขาดเลือด เป็นอันดับสาม โรคหลอดเลือดสมอง อันดับสี่ และโรกระบบทางเดินหายใจ อันดับห้า (จากศูนย์ข้อมูลโรงพยาบาลกมลาไสย : 2553) และยังปรากฏอาการโรคแทรกซ้อนต่างๆ ตามมา เช่น ไต หัวใจ หลอดเลือด อื่นๆ เป็นต้น ซึ่งอาการเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะรักษาให้หายขาดได้นอกจากทำให้ทุเลาและคงสภาพโรคไว้ จนกระทั่งอาการไม่ไหวก็เสียชีวิตลง ซึ่งพบสถิติการเสียชีวิตด้วยโรคดังกล่าวไม่น้อยในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม สาเหตุของความเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรังก็มักจะถูกโยงให้เกี่ยวกับ พฤติกรรมการบริโภค หรือพฤติกรรมกรอยู่การกิน ดังท่านอาจารย์ ป.อ.ปยุต.โต ได้กล่าวในสภาวะวิฤตพทุธว่า “ปัญหาสุขภาพเกิดขึ้น เพราะเป็นอยู่ไม่เป็นแม่แต่การกินก็กินไม่เป็น และเป็นอยู่ไม่เป็น ก็คือดำเนินชีวิตไม่เป็น (ป.อ.ปยุต.โต : 13) เมื่อพิจารณาร่วมกับการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของคนกมลาไสยแล้ว เห็นจะเป็นจริง ว่าสาเหตุใหญ่ของความเจ็บป่วยในปัจจุบันเกิดจาก ความเป็นอยู่และกินอยู่ไม่เป็น คำถามจึงเกิดขึ้นว่าแล้วจะแก้ไขอย่างไร ถ้าเป็นคำตอบแบบทางสุขภาพวิธีพทุธ ก็คือการกินให้เป็น การอยู่ให้เป็น แต่ในบริบทของการพึ่งตนเองด้านการสาธารณสุขนั้น ถ้าพิจารณางานด้านสาธารณสุขมูลฐานที่ดำเนินการในปัจจุบัน ยังคงยึดรูปแบบเดิมที่ดำเนินมากกว่าทศวรรษ โดยมีแบบแผนกิจกรรมสำเร็จรูปที่ดำเนินการเหมือนกันทั่วประเทศ และมีลักษณะที่โน้มเอียงไปในการพัฒนาชุมชนชนบทเป็นหลัก ทำให้รูปแบบและเนื้อหาของงานสาธารณสุขมูลฐานขาดความหลากหลาย และไม่สามารถตอบสนองกับสภาพปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างเฉพาะเจาะจง (มรุส อ่างในโกมาตร 2547: 11)

จากสถานการณ์ต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เทศบาลตำบลกมลาไสย ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลสุขภาพอนามัยของพี่น้องประชาชน ภายในเขตรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเฝ้าระวังความปลอดภัยของสินค้าอุปโภคบริโภคที่วางจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในเรื่องของตลาดสดจำหน่ายสินค้า ซึ่งทางเทศบาลตำบลกมลาไสยดูแลรับผิดชอบอยู่ 2 แห่ง คือ ตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย (ตลาดเช้า) ที่มีแผงจำหน่ายสินค้าประมาณ 150 แผง และบล็อกจำหน่ายสินค้าไม่ต่ำกว่า 200 บล็อก สินค้าที่วางจำหน่ายประกอบด้วยอาหารสด อาหารปรุงสำเร็จ อาหารเบ็ดเตล็ด ตลอดจนผัก ผลไม้ต่างๆ ซึ่งทางเทศบาลตำบลกมลาไสยเองได้พยายามเฝ้าระวังในเรื่องความปลอดภัยของการปนเปื้อนต่างๆ โดยมีการส่งเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาลร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอกมลาไสย ได้ออกดำเนินการตรวจสอบการปนเปื้อนของสารต่างๆ ในอาหารและสินค้าอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผักที่วางจำหน่ายตามแผงต่างๆ พบว่า มีอัตราการตรวจพบการปนเปื้อนของยาฆ่าแมลงในพืชผักต่างๆ ปริมาณค่อนข้างสูง ซึ่งพืชผักเหล่านี้ส่วนใหญ่มีแหล่งผลิตมาจากชุมชนต่างๆ ภายในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย และชุมชนใกล้เคียงที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสุ่มตรวจหาระดับสารเคมีตกค้างในกระแสดเลือดของประชาชนที่ทำอาชีพปลูกผักเพื่อส่งมาวางจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลมุกดาหาร พบว่า ผลการตรวจเลือดพบสารเคมีตกค้างในกระแสดเลือดในระดับไม่ปลอดภัย จำนวนร้อยละ 33.33 (จากรายงานของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอมุกดาหาร: 2553) ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงมาก ประกอบกับข้อมูลการเจ็บป่วยของประชาชนที่เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลมุกดาหาร ด้วยโรคที่น่าจะเกิดจากการใช้สารเคมีต่างๆ เช่น โรคภูมิแพ้ โรคผิวหนัง ผื่นคัน พบในอัตราร้อยละ 23.72 ซึ่งปัญหาดังกล่าวทางเทศบาลตำบลมุกดาหาร ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษภายในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลมุกดาหาร ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านการปลูกผักปลอดสารพิษการรณรงค์ลดปริมาณขยะในชุมชน โดยมีการนำขยะอินทรีย์มาส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพ และน้ำหมักจุลินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกพืชผักและประชาชนผู้สนใจนำไปใช้ในการปลูกผักต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการจัดทำแผงจำหน่ายผักปลอดสารพิษเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภคอีกทางหนึ่งด้วย แต่ที่ผ่านมายังมีปัญหาเกี่ยวกับความต่อเนื่องของการดำเนินการตลอดจนกลไกทางการตลาดของผักปลอดสารพิษยังไม่มีดำเนินการอย่างจริงจัง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาบริบทของชุมชนเทศบาลตำบลมุกดาหาร ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนเมือง ที่มีภาวะความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และอาจเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ได้นั้น ภายใต้บริบทดังกล่าว จะมีรูปแบบการตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ของตลาดสดเทศบาลตำบลมุกดาหารเป็นอย่างไร จึงเป็นสิ่งที่นักวิจัยที่ประกอบด้วย นักสาธารณสุขทั้งส่วนเทศบาล โรงพยาบาลสาธารณสุขอำเภอ อสม. และองค์กรภาคประชาชน ได้ร่วมกันเพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก(กลุ่มผู้ผลิต)ส่งจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลมุกดาหาร ทั้ง 2 แห่ง พัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ สร้างความตระหนัก ปลูกจิตสำนึก การรวมกลุ่มเพื่อปลูกผักปลอดสารพิษให้เข้มแข็ง สามารถปลูกพืชผักปลอดสารพิษให้เพียงพอและต่อเนื่อง พัฒนาและปรับปรุงตลาดสดให้มีมาตรฐานสู่การเป็นตลาดสดเพื่อสุขภาพ(กลุ่มผู้จำหน่าย) สร้างกลไกการตลาดที่เอื้อและสามารถรองรับผลผลิตพืชผักปลอดสารพิษ รวมถึงการให้ความรู้ ความเข้าใจ สร้างกระแสในการบริโภคพืชผักปลอดสารพิษของประชาชน(กลุ่มผู้บริโภค) ส่งเสริมสนับสนุนทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาชนชุมชนให้มีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น อันจะทำให้ตลาดสดเทศบาลตำบลมุกดาหารเป็นตลาดสดเพื่อสุขภาพ ประชาชนได้บริโภคผักปลอดสารพิษปลอดภัย และมีสุขภาวะที่ดีนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ของประชาชนชาวอำเภอมุกดาหาร จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อศึกษาหาการพัฒนาแบบการตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลมุกดาหารขึ้น ดังคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1.2 คำถามวิจัย

1. การพัฒนาแบบการตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลมุกดาหารควรเป็นอย่างไร

1.3 คำถามวิจัยย่อย

1. สถานการณ์และสภาพปัญหาการตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยเป็นอย่างไร
2. มีสาเหตุและปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
3. จะมีการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยอย่างไรบ้าง

1.4 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนและตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
2. ศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
3. ศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
4. ศึกษาการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย

1.5 ขอบเขตการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) ศึกษาบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนและตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย เช่น สภาพทางกายภาพ , แผนที่ , ลักษณะทางภูมิศาสตร์ , เศรษฐกิจ , สังคม , ประวัติศาสตร์ , กลุ่มคน , การประกอบอาชีพ , ทรัพยากรธรรมชาติ , สิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- 2) ศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
- 3) ศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
- 4) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย วิเคราะห์จากข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหา พร้อมทั้งสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพ

1.5.2 ขอบเขตพื้นที่ / กลุ่มเป้าหมาย

1.5.2.1 พื้นที่

- 1) เขตเทศบาลตำบลกมลาไสย ครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบลกมลาไสย (หมู่ที่ 1,4,5, 7,11,12,14,15) และตำบลหลักเมือง (หมู่ที่ 1,2,3,5)
- 2) ตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ครอบคลุม 2 แห่ง คือ ตลาดเช้า และตลาดเย็น (OTOP)

1.5.2.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

1) กลุ่มผู้ผลิต ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกผักเพื่อส่งจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวน 30 ราย

2) กลุ่มผู้ขาย ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า กลุ่มข้าราชการ กลุ่มคนทำงานเกี่ยวข้องกับตลาดเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวน 40 ราย

3) กลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ กลุ่มผู้บริโภคประชาชนผู้มาซื้อสินค้าในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 40 คน

กลุ่มเป้าหมายรอง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย จำนวนทั้งสิ้น 9,891 คน

1.5.3 ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาการดำเนินงาน 1 ปี 6 เดือน (เดือนเมษายน 2554 – พฤศจิกายน 2555)

1.5.4 งบประมาณดำเนินการ

งบประมาณจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1.6 วิธีการศึกษา

โครงการนี้เป็นโครงการที่เกิดจากภาคีความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เช่น เทศบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ องค์กรภาคประชาชน เน้นศึกษาเพื่อให้มีแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย โดยใช้กระบวนการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ทั้งนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาข้อมูล ซึ่งมีกระบวนการศึกษา ดังนี้

1. ประชุมทำความเข้าใจต่อโครงการวิจัยร่วมกันของนักวิจัย
2. สร้างเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล
3. จัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการสำรวจ ,สัมภาษณ์ ,Focus Group ,สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
4. รวบรวมและตรวจสอบข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล โดยโปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป และ วิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล
6. เวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน / พัฒนารูปแบบการจัดการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ร่วมกัน
7. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักปลอดสารพิษ (กลุ่มผู้ผลิต)
8. พัฒนาและปรับปรุงตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยสู่การเป็นตลาดสดสีเขียว โดยผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า และผู้เกี่ยวข้องๆ ในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย

9. ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย สร้างกระแสการบริโภคผักปลอดสารพิษของผู้บริโภค
10. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียน ในงานมหกรรมผักปลอดสารอาหารปลอดภัย ใส่ใจสุขภาพ
11. สรุปผลการวิจัย
12. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเรียนรู้และเข้าใจบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนและตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
2. ทราบและเข้าใจสถานการณ์และสภาพปัญหาการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
3. สามารถวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ส่งต่อการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย
4. มีการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย

1.8 แผนปฏิบัติการโครงการ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
1.ประชุมสร้างความเข้าใจของ ทีมวิจัยและที่ปรึกษา	เพื่อทำความเข้าใจและวางแผนการทำงานร่วมกัน	- ประสานทีมวิจัยและที่ปรึกษา - ประชุมเพื่อทำความเข้าใจ แบ่งบทบาทหน้าที่และวางแผนการดำเนินงาน - สรุปการประชุม	ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 2 คน ที่ปรึกษา 3 คน รวม 13 คน	ทีมวิจัยและที่ปรึกษาเข้าใจโครงการวิจัย สามารถที่จะแบ่งบทบาทหน้าที่และวางแผนการดำเนินงานร่วมกันได้	- ทีมวิจัยเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนอย่างน้อย 90% - แผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างน้อย 3 เรื่อง - มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจนอย่างน้อย 5 บทบาท
2.ประชุมสร้างเครื่องมือ,เก็บข้อมูลร่วมกัน	เพื่อออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลร่วมกันด้วย	- ประสานทีมวิจัย - ความเข้าใจและแตกประเด็นการเก็บข้อมูลร่วมกัน - ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูล คือ การสำรวจข้อมูลสัมภาษณ์ Focus Group ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย - แบ่งบทบาทและนัดหมายการเก็บข้อมูล	ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 2 คน รวม 10 คน	ทีมได้ประเด็นเนื้อหาและวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับชุมชน	- ทีมวิจัยออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลร่วมกันอย่างน้อย 80% - ทีมได้ทำความเข้าใจเครื่องมือและได้ทดลองใช้เครื่องมือร่วมกันอย่างน้อย 80%

แผนปฏิบัติการโครงการ (ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
3.จัดเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปและบริบทชุมชนและตลาดสดฯ	-เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจต่อสภาพทั่วไปของชุมชนและตลาดสดเทศบาลฯ	- สรุปรายการประชุม - รวบรวมจากข้อมูลมือสอง - สํารวจสภาพพื้นที่ - สัมภาษณ์ผู้รู้ - บันทึกข้อมูล	ทีมวิจัย 8 คน รวม 8 คน	ได้ข้อมูลทั้งด้านกายภาพและข้อมูลเชิงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนและตลาดสดเทศบาล	-เปรียบเทียบข้อมูลจากหัวข้อแยกประเด็นไว้เก็บข้อมูลอย่างน้อย 80%
4.จัดเก็บข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหา	-เพื่อทำความเข้าใจกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่ปรากฏในปัจจุบัน	การดูแลสุขภาพตนเอง -สำรวจความเจ็บป่วยของคนในชุมชน -รวบรวมข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลร่วมกัน -ประมวลผลข้อมูลเชิงสถานการณ์เบื้องต้น	-หน่วยงาน 5 คน -ตลาด10 คน -ข้าราชการ 5 คน-กลุ่มผู้สูงอายุ 5 คน -กลุ่มปลูกผักบ้านโนนสว่าง 30 คน -ประชาชนผู้มาซื้อของในตลาดสด 20 คน -ทีมวิจัย 8 คน -ทีมวิจัยรอง 2 คน	ได้ข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหาสามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจได้	เก็บข้อมูลแล้วเสร็จอย่างน้อย 80% สามารถนำมาวิเคราะห์ได้

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
5.จัดเก็บข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องอันเป็นสาเหตุของปัญหา	เพื่อให้เห็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาด้านการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด ทต.กมลาไสย	-สัมภาษณ์กลุ่มต่างๆโดยทำแบบสอบถาม -สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม -ร่วมเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆเกี่ยวข้องกับการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อน -เก็บข้อมูลเชิงเปรียบเทียบกับอดีตกับปัจจุบัน -สัมภาษณ์แบบกลุ่ม -บันทึกข้อมูล -ประมวลผลข้อมูลเบื้องต้น	ทีมวิจัย 8 คน ทีมวิจัยรอง 2 คน กลุ่มข้าราชการ 10 คน กลุ่มผู้ผลิต 20 คน กลุ่มผู้บริโภค 20 คน กลุ่มตลาดสด 20 คน กลุ่มชาวบ้านทั่วไป 20 คน	ได้ข้อมูลเชิงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา รูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด ทต.กมลาไสย	เก็บข้อมูลได้อย่างน้อย 80%

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
6.ประชุม รวบรวม และตรวจ สอบข้อมูล		-ประสานทีม วิจัย -นำข้อมูลที่ เก็บได้มาตรวจ สอบข้อมูล -นำข้อมูลที่ ตรวจสอบแล้ว มาจัดหมวด หมู่เพื่อทำการ วิเคราะห์ ข้อมูลต่อ -สรุปผลการ เก็บรวบรวม ข้อมูล	ทีมวิจัย 8 คน	สามารถเก็บ รวบรวมและ จัดหมวดหมู่ ข้อมูลได้ครบ ถ้วน	ข้อมูลที่ได้มีความ สมบูรณ์อย่างน้อย 80%
7.ประชุม เพื่อ วิเคราะห์ ข้อมูล	เพื่อวิเคราะห์ ให้เห็นสาเหตุ ปัจจัยที่ สำคัญและ เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ อันส่งผลต่อ การกำหนด การพัฒนา รูปแบบการ ตลาดฯต่อไป	-ประสานทีม วิจัย -นำข้อมูลมา วิเคราะห์ให้ เห็นแนวทาง	ทีมวิจัย 8 คน วิทยากร 1 คน พี่เลี้ยง 2 คน	สามารถ วิเคราะห์เห็น แนวในการส่ง เสริมสุขภาพ ชุมชนได้	มีแนวทางในการ ส่งเสริมสุขภาพ อย่างน้อย 2 แนวทาง

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
8.เวทีนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด ทต.กมลาไสย	เพื่อนำเสนอข้อมูลให้กับชุมชนได้ทราบข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนและกำหนดการพัฒนาารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อน ฯ	-ประสานผู้เข้าร่วมเวทีโดยใช้ ทช.ทางการแพทย์ผสมกับ ทช.ทางสังคม -แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน -กำหนดแนวทางการร่วมกัน -จัดทำเอกสารเบื้องต้น -ประสานวิทยากรให้ข้อเสนอแนะ -กำหนดวันจัดเวที -ติดตามและสรุปผลการนำเสนอข้อมูล	-ทีมวิจัย 8 คน -ตัวแทนกลุ่มฯละ 15 คน จำนวน 45 คน (กลุ่มผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ขาย) -จนท.ที่เกี่ยวข้อง -กลุ่มที่สนใจรวม 50 คน	สามารถนำเสนอข้อมูลวิจัยและเกิดการแลกเปลี่ยนซักถามจากผู้เข้าร่วมพร้อมทั้งร่วมกันกำหนดการพัฒนาารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด ทต.กมลาไสย และเกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ขาย รักษาสภาพในชุมชน	-มีผู้เข้าร่วมอย่างน้อย 80% ที่ได้รับเชิญ -นำเสนอผลงานวิจัยได้ครบถ้วน -มีการแลกเปลี่ยนซักถามอย่างน้อย 10 คน -มีการกำหนดการพัฒนาารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด ของกลุ่มอย่างน้อย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ผลิต ผู้ขาย และผู้บริโภค

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
9.จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารเคมีปนเปื้อน	เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มผู้ปลูกพืชผักฯมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ ปลูกจิตสำนึก ส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ผลิตปลูกพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อน	-ประสานกลุ่มผู้สนใจ กลุ่มผู้ปลูกพืชผักส่งขายในตลาดสด -ประสานกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนที่มีความเข้มแข็งเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน -กำหนดวันจัดเวที -ติดตามและสรุปผลการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	-ทีมวิจัย 8 คน -กลุ่มปลูกพืชผักส่งขายในตลาดเทศบาล จำนวน 30 ราย รวม 38 คน	-สามารถส่งเสริมให้กลุ่มปลูกผักส่งขายในตลาดสดมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการปลูกผักปลอดสารเคมีและมีการรวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีเพื่อส่งขายในทต.กมลาไสย	-ผู้เข้าร่วมอย่างน้อย 80% ที่รับเชิญ -จัดอบรมให้ความรู้ ฝึกปฏิบัติอย่างครบถ้วน -มีการร่วมซักถามและฝึกปฏิบัติได้จริงอย่างน้อย 80% -มีการรวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนอย่างน้อย 1 กลุ่ม
10.จัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารเคมีปนเปื้อน	เพื่อส่งเสริมให้ผู้ผลิตกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนเพื่อส่งจำหน่ายในตลาดสด	-ประสานผู้สนใจ กลุ่มปลูกผักส่งขายในตลาดสด -ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตปลูกผักปลอดสารเคมีปนเปื้อน -ติดตามและสรุปผลการรวมกลุ่ม	-ทีมวิจัย 8 คน -กลุ่มปลูกผักส่งขายในตลาดเทศบาล จำนวน 30 ราย รวม 38 คน	-มีการรวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมี เพื่อส่งขายในตลาดสด ทต.กมลาไสย สามารถพัฒนาให้เข้มแข็งได้	-ผู้เข้าร่วมอย่างน้อย 80%ที่รับเชิญ -มีการรวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนอย่างน้อย 1 กลุ่ม

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
11.พัฒนาและปรับปรุงตลาดสดสู่การเป็นตลาดสดสีเขียว	เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจำหน่ายผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด	-ประสานผู้ประกอบการขาย/ปลูกผักผู้มีความสนใจ -จัดทำแผนตัวอย่าง/มุม QC จำหน่ายผักปลอดสารเคมีปนเปื้อนอย่างน้อย ตลาดสดละ 1 แผน รวม 2 แผน -จัดตั้งจุดตรวจหาสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสด -จัดรณรงค์ตรวจเลือดเพื่อหาสารเคมีตกค้าง	-ทีมวิจัย 8 คน -กลุ่มผู้ประกอบการขายผักในตลาดสด จำนวน 2 แผน	-สามารถส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการจำหน่ายผักปลอดสารเคมี และจัดตั้งจุดตรวจหาสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสดทั้ง 2 แห่ง รวมถึงการรณรงค์ตรวจเลือดเพื่อหาสารเคมีตกค้าง	-มีแผนตัวอย่าง / มุม QC ในตลาดสด อย่างน้อย 2 แผน -มีการจัดตั้งจุดตรวจหาสารเคมีปนเปื้อนในตลาดสดทั้ง 2 แห่ง

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
12.จัด ประชา สัมพันธ์	เพื่อเผยแพร่ สร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้าง จิตสำนึก ให้แก่ผู้ บริโภคที่มา รับบริการใน ตลาดและ ประชาชนใน พื้นที่	-ประสานทีม วิจัยและ ผู้สนใจ ผู้เกี่ยวข้อง -จัดกิจกรรม ประชา สัมพันธ์ผ่าน ทางสื่อที่หลากหลาย เช่น เสียงตามสาย เทศบาลฯ และโรงเรียน หอกระจาย ข่าวในหมู่บ้าน -จัด นิทรรศการใน ตลาดสด -จัดทำป้าย คัดเอ้าท์ รณรงค์การ บริโภคผัก ปลอดสารเคมี ปนเปื้อน	-ทีมวิจัย 8 คน -ผู้บริโภคที่มา ซื้อสินค้าใน ตลาดสด -ประชาชน ทั่วไป เช่น กลุ่มนักเรียน ในโรงเรียน กลุ่ม จนท. สาธารณสุข โรงพยาบาล และเทศบาล	-สามารถ ประชา สัมพันธ์ให้ ความรู้ และ สร้างความ ตระหนักผ่าน สื่อต่าง ๆ อย่างน้อย 80 % ที่คาดหวัง	-มีการประชา สัมพันธ์ผ่านสื่อที่ หลากหลายอย่างน้อย 3 วันต่อ สัปดาห์ อย่าง ต่อเนื่อง -มีการจัด นิทรรศการใน ตลาดสด อย่าง น้อย 2 ครั้ง -มีการจัดทำป้าย คัดเอ้าท์รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ จำนวน 20 แผ่น

แผนปฏิบัติการโครงการ(ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่ได้รับ	ตัวชี้วัด
13.จัดงานมหกรรมอาหารปลอดภัย	เพื่อเผยแพร่สร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้บริโภคที่มาใช้บริการในตลาดและประชาชนในพื้นที่	-ประสานทีมวิจัยและผู้สนใจ - จัดงานมหกรรมอาหารปลอดภัย ผักปลอดสารเคมี ปนเปื้อน	-ทีมวิจัย 8 คน -ผู้บริโภคที่มาซื้อสินค้าในตลาดสด -ประชาชนทั่วไป เช่น กลุ่มนักเรียน ในโรงเรียน กลุ่ม จันท. สาธารณสุข โรงพยาบาล และเทศบาล	-สามารถจัดงานมหกรรมอาหารปลอดภัย บริโภค ผักปลอดสารเคมี ปนเปื้อน	-มีการจัดงานมหกรรมอาหารปลอดภัย บริโภค ผักปลอดสารเคมี ปนเปื้อน อย่างน้อย 1 ครั้ง
14.สรุปผลการวิจัย	เพื่อเป็นการสรุปผลรวบยอดทั้งหมดของโครงการและสรุปบทเรียนของทีมงานที่วิจัยได้ทำงานร่วมกัน	-ประสานทีมวิจัย -ประชุมเพื่อจัดเก็บเอกสารและรวบรวมข้อมูล -สรุปบทเรียนการทำงานวิจัยอย่างมีส่วนร่วม -สรุปการประชุมและมอบหมายการเขียนรายงาน	ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 2 คน	สามารถสรุปเอกสารข้อมูลและผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน รวมทั้งมีบทเรียนที่เกิดจากการทำงานวิจัยร่วมกัน	ทีมวิจัย 9 คน มีบทเรียนต่องานวิจัยอย่างน้อย 2 เรื่อง ทีมวิจัยมีข้อเสนอแนะต่องานวิจัยอย่างน้อย 3 เรื่อง
15.จัดทำรายงาน	จัดทำรายงานเพื่อส่ง สกว.และหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ	ประสานพี่เลี้ยง -จัดทำรายงาน	ทีมวิจัยที่รับผิดชอบ	สามารถจัดทำรายงานได้ตามกำหนด	ได้รายงานวิจัย 1 เล่ม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยนี้ เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการเป็นหลัก รวมถึงความสอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ จึงได้กำหนดกรอบในการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดตลาดสีเขียว
- 2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

2.1 แนวคิดตลาดสีเขียว

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตลาดสีเขียว นั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านที่ทำการศึกษเกี่ยวกับแนวคิดตลาดสีเขียว ซึ่งใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทางทีมวิจัยได้รวบรวมและทำการสรุปแนวคิดเกี่ยวกับตลาดสีเขียว ได้ดังนี้ คือ

มาซาโนบุ ฟูกูโอกะ แปลจากเรื่อง ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียวโดยรสนา โตสิตระกูล ต้นกำเนิดของตลาดสีเขียวมีที่มาจากแนวคิดของมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ของญี่ปุ่น เป็นผู้ที่เริ่มต้นจุดประกายแนวคิดเกี่ยวกับการทำเกษตรธรรมชาติคนแรกของโลกก็ว่าได้ เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว พอสรุปประเด็นได้ดังนี้ ที่ผ่านมามนุษย์เป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงหรือที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” นั่นเอง โดยจะเห็นได้จากการการที่มนุษย์ได้พยายามทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน เช่น “ การปฏิวัติเขียว ” (The Green Revolution) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อทศวรรษที่ 6 โดยเริ่มต้นจากการปฏิวัติด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีการผลิต เช่น มีการผสมพันธุ์พืชเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง มีการใช้สารเคมีต่างๆเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และมีการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆตามมา เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนสุขภาพอนามัยและระบบนิเวศวิทยาของโลก สุดท้ายจะส่งผลให้เกิดผลกระทบอย่างใหญ่ต่อมนุษยชาติทั่วโลกจนในที่สุดก็ใกล้จะเกิดวิกฤตขึ้นอีกครั้งหนึ่งตามมา

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์เราจะต้องมีการหาทางออกเพื่อให้สามารถฝ่าวิกฤตการณ์ไปได้ โดยฟูกูโอกะได้เสนอแนวคิดที่สามารถเป็นทางออกสำหรับสังคมยุคปัจจุบันเพื่อให้สังคมมนุษย์อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเอื้ออาทรต่อกันและกัน นั่นก็คือการเปลี่ยนแนวคิดจากระบบเกษตรปัจจุบันเป็นระบบเกษตรกรรมธรรมชาติ(Natural Farming) นั่นเอง ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรปัจจุบันเป็นเกษตรธรรมชาตินั้น มนุษย์เราต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติพื้นฐานที่เรามีต่อตัวเราเองและทัศนคติที่มีต่อธรรมชาติต้องเข้าใจในธรรมชาติว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลในตัวของมันเอง หากแยกส่วนหนึ่งส่วนใดออกจากกัน

แล้วจะไม่สามารถดำรงและตั้งอยู่ได้ ดังนั้นมนุษย์เราจึงไม่ควรไปแยกธรรมชาติออกเป็นส่วนๆ เช่น แยกสัตว์ออกจากป่า แยกต้นไม้ออกจากภูเขา แยกพืชออกจากดิน เพียงเพื่อให้ธรรมชาติมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์เท่านั้น สิ่งที่มนุษย์ควรทำและต้องทำคือปรับวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติอย่างประสานกลมกลืนแล้วมนุษย์ก็จะอยู่บนโลกใบนี้ได้อย่างมีความสุข

วินัส นาควัชร (http://www.depart.sau.ac.th/Business/images/PDF/ km_004 .pdf) ได้ให้ความหมายของการตลาดสีเขียว (Green Marketing) ว่ามีความหมายเช่นเดียวกับการตลาดแบบยั่งยืน (Eco-marketing¹) ซึ่งหมายถึงการดำเนินการทางการตลาดที่เกิดจากกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยเริ่มจากวัตถุดิบที่ใช้ในกระบวนการผลิตจนกระทั่งกลายเป็นผลิตภัณฑ์ไปถึงมือผู้บริโภคตลอดจนซากขยะต่างๆ ต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ซึ่งการทำตลาดแบบ Green marketing นี้จะครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์ และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตและความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์ของมนุษย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จนทำให้เกิดการตลาดสีเขียว ดังนั้นกระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์โดยทั่วไป

นอกจากนี้ วินัส นาควัชร ยังได้สรุปแนวคิดของ Jacquelyn A. Ottman และคณะ ในหนังสือ “Avoiding green marketing Myopia” ซึ่งมีแนวคิดหลักของ Green marketing ไว้ 7 ประการคือ

- 1) ธุรกิจต้องมีความเข้าใจถึงบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และปัญหาสังคมที่มีต่อลูกค้า ผลิตภัณฑ์ และการบริการ ตั้งแต่ปัจจุบันไปจนถึงอนาคตในระยะยาว
- 2) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และการบริการใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า โดยให้มีคุณสมบัติครอบคลุมทั้งในเรื่องของคุณภาพสูง สะดวกสบาย มีราคาที่เหมาะสม และต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ตลอดอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์
- 3) สร้างความน่าเชื่อถือทางการตลาดให้กับองค์กร
- 4) สร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางธุรกิจ (stakeholder)
- 5) สื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับสังคมถึงแนวทางการรักษาสิ่งแวดล้อมของบริษัท เพื่อสร้างคุณค่าของสินค้าบริการ และตัวองค์กรให้ดีขึ้น
- 6) ให้ผู้บริโภคสามารถเรียนรู้วิถีแก้ไข เข้าใจถึงปัญหาที่ส่งผลต่อธุรกิจ และสิ่งที่เป็นประโยชน์สำคัญต่อสิ่งแวดล้อม คือ เทคโนโลยี วัตถุดิบ และรูปแบบผลิตภัณฑ์
- 7) องค์กรมีความมุ่งมั่นเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตของตน เช่น การลดของเสียให้เป็นศูนย์ (zero waste) อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ส่วนนักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ อนุวัต สงสม (2555) ได้นำเสนอกระบวนการทัศนใหม่ของการตลาดสีเขียว ซึ่งมีหลักการสร้างความสมดุลในสามด้าน คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เป็นการมุ่งเน้นที่การสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ควบคู่ไปกับคุณค่าในการใช้ชีวิตของผู้บริโภค การแบ่ง

ประเภทของผู้บริโภคที่ซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียว ทำให้นักการตลาดทราบถึงแรงจูงใจและความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มให้ได้มากที่สุด

นอกจากนี้การหลักตลาดสีเขียวยังได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายพื้นที่ กรณีเช่นที่ สหกรณ์เกษตรอินทรีย์ กองทุนข้าวสุรินทร์จำกัด (สัมปอຍ จันทรแสง) ได้นำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรรายย่อยเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ โดยสะท้อนปัญหาให้กับกลุ่มชาวนาในด้านการทำนาเพื่อผลทางรายได้ เนื่องจากข้าวราคาดี แรงลงมือทำ ลงทุนสูง มีการใช้สารเคมีปุ๋ยเคมีในกระบวนการผลิตมากขึ้น แต่ผลที่ได้จริงๆ ไม่คุ้มค่า เพราะลงทุนสูง นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย จึงได้หันมายึดหลักการเกษตรอินทรีย์และระบบการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งมี 7 องค์ประกอบในการรวมกันเป็นกองทุน คือ

- 1) เกษตรกร คนงาน ผู้บริโภค ผู้ประกอบการ
- 2) สุขภาพปลอดภัย
- 3) รักษาสิ่งแวดล้อม
- 4) ตลาดที่ยั่งยืน
- 5) ราคาที่เป็นธรรม
- 6) ความโปร่งใสทางการค้า
- 7) กลุ่มผู้ผลิตเข้มแข็ง

รวมทั้งกองทุนเองจะต้องมีการจัดหาตลาดในหลายรูปแบบ เช่น ร้านค้าทางเลือก ตลาดนัดสีเขียว การส่งออก การขายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น

สันทนา อมรไชย (2522) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ “ผลิตภัณฑ์สีเขียว”(Green Product) มีคุณลักษณะด้านสิ่งแวดล้อม 8 ประการได้แก่

- 1) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตให้พอดีกับความต้องการของผู้บริโภค โดยปราศจากความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย
- 2) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช้สารพิษที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์
- 3) เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ได้อีกไม่ว่าจะเป็นการประดิษฐ์จากวัสดุเดิมหรือกรรมวิธีย่อยสลายแล้วดัดแปลงมาใช้ใหม่
- 4) เป็นผลิตภัณฑ์ที่อนุรักษ์พลังงานธรรมชาติ ผลิตแล้วต้องไม่เปลืองพลังงาน เริ่มตั้งแต่การผลิต การใช้ รวมไปถึงการสิ้นสภาพ
- 5) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ภาชนะหีบห่อห้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบกล่องหรือหีบห่อบรรจุ ต้องไม่ฟุ่มเฟือย
- 6) กระบวนการผลิตสินค้าในโรงงานต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการนำทรัพยากรมาใช้ หรือทิ้งของเสียลงสู่ธรรมชาติ
- 7) ห้ามทารุณกรรมสัตว์ เช่น สุนัข แมวหรือลิงโดยการนำไปสัตว์ทดลองเพื่อวิจัยผลการผลิตสินค้า
- 8) ห้ามนำสัตว์สงวนพันธุ์มาผลิตเป็นสินค้าเด็ดขาดหรือมีการทำลายชีวิตสัตว์เหล่านั้นทางอ้อม

เครือข่ายตลาดนัดสีเขียว (กนกพร รัตนสุธีระกุล : <http://www.thaingo.org/write/view.Php?id=584>) ได้ทำการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดยสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการดำเนินการเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวต้องมีหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการที่ต้องดำเนินการหลัก ได้แก่

1) กลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ศูนย์ประสานงานพัฒนาเครือข่ายโครงการสร้างเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม (สสส.มค), เครือข่ายประชาชนสีเขียว (เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จังหวัดมหาสารคาม), โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดินด้วยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน (คฟป), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม, โรงพยาบาลมหาสารคาม และเทศบาลเมืองมหาสารคาม

2) กระบวนการหรือเทคนิคที่กระตุ้นให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากเกษตรเคมี สู่อะบบการเกษตรยั่งยืน โดยมีการรวมกลุ่ม การปลูกจิตสำนึกให้มีคุณธรรม จริยธรรม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่าย

3) กระบวนการส่งเสริมด้านการตลาด ทั้งด้านราคาผลผลิต รายได้ของเกษตรกร ความเหมาะสมของราคา คุณภาพของผลิตภัณฑ์

4) กระบวนการสร้างค่านิยมของผู้บริโภค และความตระหนักในการบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ สร้างความมั่นใจ

ตลาดมันยืน (เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานและสถาบันจัดการองค์ความรู้เกษตรกรรมยั่งยืน) ในจังหวัดมหาสารคามเป็นแนวคิดการจัดตลาดนัดสีเขียวที่ใช้ระยะเวลาในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 โดยแนวคิดการก่อเกิดตลาดนัดสีเขียว เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก และเริ่มมีความชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อมีการรวมกลุ่มกิจกรรมของบุคคลหลายๆฝ่าย ประกอบด้วย นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ผู้นำ ชุมชน ข้าราชการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด วิเคราะห์ ประเมินและติดตามสถานการณ์ทางสังคม โดยในช่วงแรกเป็นการพูดคุยอยู่ในวงแคบๆภายในกลุ่มกิจกรรมเท่านั้น ต่อมาเมื่อมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ประเด็นเกี่ยวกับด้านเกษตรและทรัพยากร ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดต่างๆผ่านกลุ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันในชุมชนชนบทเองก็เกิดกลุ่มเกษตรกรในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกมหาสารคาม ที่ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี รวมทั้งที่ผ่านมามีการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่สร้างปัญหาให้กับเกษตรกรเป็นจำนวนมาก จึงได้หันมาทำการผลิตในรูปแบบเกษตรผสมผสาน มีการผลิตแบบพึ่งตนเองโดยไม่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีทางการเกษตร รวมทั้งมีความต้องการตลาดทางเลือกที่สามารถรองรับผลผลิตอินทรีย์ของตนเอง ซึ่งกว่าจะประสบผลสำเร็จต้องใช้ระยะเวลาที่ก่อตั้งเป็นตลาดได้เกือบ 5 ปี

รูปแบบตลาดสีเขียวของโรงพยาบาลจังหวัดหนองคาย ภายใต้การจัดตลาดนัดเกษตรกรที่จำหน่ายผักสดและสินค้าเกษตรของเกษตรกร มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1) การศึกษา สรรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลของเกษตรกรในพื้นที่ และประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมกันทำงานในการส่งเสริมและพัฒนาช่อง

ทางการจำหน่ายการจัดทำรายชื้อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงตลาดสีเขียวจังหวัดหนองคาย

2) มีการประสานงานหน่วยงาน เพื่อการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตของเกษตรกรโครงการตลาดสีเขียว และสารพิษตกค้างของเกษตรกร ก่อนและหลังดำเนินการเปิดตลาดนัดสีเขียวในโรงพยาบาล และสุ่มตรวจ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

3) จัดตั้งตลาดสีเขียวขึ้นภายในโรงพยาบาลจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นผักพื้นบ้าน และสินค้าเกษตรทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทุกวัน สนับสนุนอาคารสถานที่ การนำเข้าสู่เมนูอาหารของโรงพยาบาล

4) การนำกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตลาดสีเขียวศึกษาดูงานนอกพื้นที่

5) การสำรวจความพึงพอใจของเกษตรกรผู้จำหน่าย และผู้บริโภค เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความปลอดภัยของผลผลิต

จากการศึกษาแนวคิดการตลาดสีเขียว เพื่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ในการดำเนินการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย สรุปได้ประเด็นในหลักการตลาดสีเขียวที่สอดคล้องในการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1) กลุ่มผู้ผลิต ต้องมีจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยต่อสุขภาพของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เริ่มดำเนินการปลูก การดูแลรักษา เพื่อให้ผลผลิตมีความปลอดภัย ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในผลผลิต มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการรวมกลุ่มกองทุนเครือข่าย และการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง

2) กลุ่มผู้บริโภค ต้องมีความรู้ ตระหนักในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งจะเปลี่ยนทัศนคติในการบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือ วิถีชีวิตสีเขียว

3) การตลาด มีช่องทางให้ผู้ผลิต และผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพราะผักปลอดสารพิษนั้นการตลาดจะเป็นเฉพาะกลุ่ม ในยุคปัจจุบันผู้บริโภคเองก็มีหลายลักษณะต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคเกี่ยวกับความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร การจัดให้มีตลาดทางเลือกเฉพาะ การจัดตลาดนัดสีเขียว การประชาสัมพันธ์ รณรงค์ให้ความรู้ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การกำหนดราคาที่เหมาะสม คุณภาพของผลผลิต

4) เครือข่าย นอกจากจะมีการสร้างเครือข่ายและการจัดให้มีการพบปะกันภายในเครือข่าย แล้วองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ต้องเป็นเครือข่ายหลักที่สนับสนุน กำหนดมาตรฐานสินค้าเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค มีระบบการตรวจสอบและควบคุมอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมสร้างกระแสให้การตลาดสีเขียวมีความเติบโตและขยายวงกว้างจนเป็น “จารีตสีเขียว” ในสังคมในอนาคต

สำหรับทีมผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดเรื่องตลาดสีเขียวของนักวิชาการต่างๆข้างต้น สรุปได้ดังนี้การตลาดสีเขียวคือ “ เป็นกระบวนการดำเนินงานของตลาดที่มีความสัมพันธ์กับทั้งระบบ โดยเริ่มตั้งแต่วัสดุที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต กระบวนการผลิต จนถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นจะต้องมีความ

ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค และนอกจากนี้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ”

2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

สุธี วรประดิษฐ์(http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=5) ได้รวบรวมแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน(People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของโอคเลย์ (Oakley. 1984 : 17) ได้กล่าวว่า แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้ เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing ingredient) ในกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย ปัจจัยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้เท่าที่จำเป็น และ สอดคล้องกับแนวทางการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1981 : 6) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
- 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

องค์การสหประชาชาติ (United Nation. 1981: 5) และรีเดอร์ (Reeder. 1974: 39) ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วม ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

นอกจากนี้ สุชาติา จักรพิสุทธิ์ (ออนไลน์. 2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการ มีส่วนร่วมจัดการศึกษา ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
- 2) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
- 3) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
- 4) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

คูฟแมน (Koufman. 1949) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนี้ ประยูร ศรีประสารณ์ (2542) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม สรุปจาก คูฟแมน ได้ 3 ปัจจัย คือ

- 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ
- 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้
- 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ฟอร์นารอฟ (Fornaroff. 1980) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

2) การดำเนินงาน

3) การใช้บริการจากโครงการ

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ตามหลักของ ฟอร์นารอฟ คือ

1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

สุธี วรประดิษฐ์ ได้สรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผล ต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึง วิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วม

กิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชน มีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ

- 1) การวิเคราะห์ - สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
- 2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
- 3) การกำหนดกิจกรรม
- 4) การดำเนินกิจกรรม

5) การประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ ได้ศึกษาการวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” นำเสนอแนวทางการออกแบบแนวทางการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ แบ่งเป็น 6 ตอน สรุปได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1: ภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมเป็นการสนับสนุนโดยรัฐ ที่เปิดให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน เป็นการสื่อสารระหว่างกัน เปิดเผย และยอมรับในมติ ไม่ใช่ภาครัฐเป็นผู้ตัดสินใจฝ่ายเดียว

ตอนที่ 2: การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ต้องสร้างความมั่นใจให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วมได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ ทั้ง การแสดงความคิดเห็น การโต้แย้งและการอภิปรายอย่างมีคุณค่า โดยที่ผลของการมีส่วนร่วมของพวกเขาต้องมีประโยชน์ มีอิทธิพลและต้องถูกบูรณาการในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอย่างเหมาะสม และได้เสนอแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์การตัดสินใจ

ขั้นตอนนี้สำคัญโดยเฉพาะการตัดสินใจว่าใครจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอยู่ในทีมวางแผนเพราะแต่ละขั้นตอนของการวางแผนอาจมีผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มเข้ามาในแต่ละระยะที่แตกต่างกัน ซึ่งหากไม่ครบถ้วนก็จะเกิดปัญหาได้ ได้เสนอเงื่อนไขในการตัดสินใจที่จะดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่

- 1) การตัดสินใจนั้นมีผลกระทบต่อสาธารณชนในวงกว้าง
- 2) การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบในวงกว้างและรุนแรง
- 3) การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์บางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
- 4) การตัดสินใจนั้นมีเกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การวางแผนกระบวนการ (Process Planning)

เป็นขั้นของการกำหนดกิจกรรม และเทคนิคการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ ค้นหา เทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุดในการประยุกต์ใช้ในแต่ละขั้นของกระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติตามแผน

เป็นการนำแผนการที่กำหนดไว้ทั้งหมด กิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ไปปฏิบัติจริง และทำการประเมินผลของกิจกรรมมีส่วนร่วม ตลอดจนการนำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

ตอนที่ 3: ชุดเครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชน

พิจารณากำหนดประเด็นใดที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนที่ต้องดำเนินการ ข้อมูลใดที่จำเป็นในการแลกเปลี่ยนระหว่างสาธารณชน จึงจะให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถตัดสินใจได้ว่า เทคนิคการมีส่วนร่วมใดมีความเหมาะสมกับสถานการณ์นั้นที่สุดการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องทั้ง การเตรียมข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน และการกระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น ต้องเป็นการสื่อสารแบบสองทาง สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1) เทคนิคการให้ข้อมูลข่าวสาร จะต้องประกอบด้วย

การวางแผนการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจได้ว่าควรจะให้การสนับสนุนหรือคัดค้าน

2) การจัดเวทีหรือเทคนิคประชาคม เพื่อให้สมาชิกของสาธารณชนสามารถแสดงความรู้สึก แสดงความคิดเห็น ต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม เช่น การจัดตั้งกลุ่มที่ปรึกษา หรือคณะทำงาน การสนทนากลุ่ม การเปิดสายด่วนการสัมภาษณ์ การประชุมการรับฟังความคิดเห็น และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

ตอนที่ 4: เครื่องมือการประชุมสาธารณะ

เทคนิคการประชุมสาธารณะ หรือการประชุมร่วมกับประชาชนเป็นเทคนิคการมีส่วนร่วมที่ได้รับการนำไปใช้มากในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน การวางรูปแบบของการประชุมอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การประชุมอาจแบ่งได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การรับฟังความคิดเห็น หรือการประชุมขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียเป็นจำนวนมาก การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมร่วมกับคณะทำงาน แต่ต้องระวัง การประชุมอาจถูกกำกับโดยกลุ่มอิทธิพลที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลที่ต้องการแต่เพียงด้านเดียว การประชุมสาธารณะอาจก่อให้เกิดการเผชิญหน้า นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมได้

ตอนที่ 5: เครื่องมือการมีส่วนร่วมที่มีจุดมุ่งหมายทั่วไป

เทคนิคอื่นที่ได้รับความนิยมรับนอกจากการประชุมได้แก่ คณะที่ปรึกษาพลเมือง (Citizens Advisory Committee) และการสัมภาษณ์(Interview) คณะที่ปรึกษาพลเมืองเป็นคณะทำงานที่มีขนาดเล็กซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจหรือผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน มีทัศนคติที่แตกต่างกัน รวมทั้งอาจมีความเชี่ยวชาญต่างกันด้วย ให้คำแนะนำต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ ช่วยเป็นผู้ประสานระหว่างองค์การและผู้มีส่วนได้เสีย ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย ช่วยในการพัฒนาและประเมินทางเลือกต่างๆ รวมทั้งทบทวนและให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ หลักในการพิจารณาเลือกคณะที่ปรึกษาต้องพิจารณาคัดเลือกให้เป็นตัวแทน ครอบคลุมกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม การกำหนดบทบาท

ของคณะที่ปรึกษา รวมถึงอายุการปฏิบัติงานจะต้องมีความชัดเจน เพื่อป้องกันความสับสนและ
 บทบาททับซ้อนกันในการปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในบางกรณี อาจเป็นส่วนหนึ่ง
 ของแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากสามารถช่วยให้เข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ใน
 เชิงลึกได้ แต่การสัมภาษณ์ก็มีจุดอ่อนคือ การใช้ระยะเวลาที่ค่อนข้างมากในการสัมภาษณ์ และกระทำ
 ได้กับกลุ่มเป้าหมายในปริมาณที่จำกัด ควรเลือกเป็นหนทางสุดท้าย การประเมินความสำเร็จของ
 กระบวนการมีส่วนร่วม คือความรู้สึกรับรู้ของการเป็นเจ้าของกระบวนการและการทำงานร่วมกันมากกว่า
 ความสำเร็จของผลลัพธ์ของกระบวนการ

ตอนที่ 6: การมีส่วนร่วมของประชาชนในภาคปฏิบัติ

มีตัวอย่างการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่
 หลากหลาย รวมถึงด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจในกรณีอื่น ๆ ได้
 อย่างกว้างขวางการวิเคราะห์หลักมีส่วนร่วมของประชาชน

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ ได้สรุปว่า “การมีส่วนร่วม ของประชาชน” สามารถตีความได้หลาย
 ความหมาย สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของสังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ในบริบทของ
 ประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันนักวิชาการ และประชาชนได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชนมากขึ้นทั้งในบริบทของการเมืองการปกครอง และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในบริบท
 ของประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่และเจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะภาคการศึกษาของรัฐยังมีความเห็นว่า การ
 มีส่วนร่วมของประชาชนคือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผ่านเวทีประชาพิจารณ์เท่านั้น ซึ่งจะ
 เห็นได้จากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ผ่านมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำ
 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเลือกใช้วิธีการ “ประชาพิจารณ์” (Public Hearing) ในการรับฟัง
 ความคิดเห็นของประชาชนและใช้เป็นเครื่องมือ แสดงว่า โครงการมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา
 มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนานั้น โดยไม่ได้พิจารณาลึกลงไปว่า ข้อมูล / ความคิดเห็น จากการทำ
 “ประชาพิจารณ์” นั้น ใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจ โดยมีได้มีหลักประกันใด ๆ
 ว่าข้อมูลเหล่านั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสม และส่งผลต่อ การตัดสินใจของผู้
 มีอำนาจตัดสินใจอย่างแท้จริง ปัญหาสำคัญประการหนึ่งสำหรับสังคมประเทศไทยคือ “การมีส่วนร่วม
 ของประชาชน” ควรอยู่ในระดับใด เพื่อจะได้สามารถเลือกแนวทางที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการมี
 ส่วนของประชาชนได้ตามหลักการนั้นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้หลายวิธี และ
 หลายระดับขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่ง โดยปัจจัยหลักขึ้นอยู่กับว่าที่รัฐหรือ
 ผู้มีอำนาจตัดสินใจยินยอมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย
 กิจกรรม หรือโครงการพัฒนานั้นๆ มากน้อยเพียงใด โดยความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการตัดสินใจ
 ของรัฐจะแปรผกผันกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยถ้าประชาชนมีอิทธิพล อำนาจต่อรอง
 ในกระบวนการมีส่วนร่วมมาก รัฐก็จะมีอำนาจในการตัดสินใจที่ลดลง (Arnstein, 1969)

สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า การมี
 ส่วนร่วม ถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการบริหารที่สอดคล้องในทุกกระบวนการ ตั้งแต่ต้นจน
 สิ้นสุด แสดงให้เห็นถึงแนวทางกระบวนการทำงาน การจัดการทรัพยากรทางการบริหาร เพื่อให้งาน

สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การที่วางไว้ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการและมีขั้นตอน สิ่งที่ต้องคำนึงของการจัดให้มีภาคส่วนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการใด ต้องเปิดเผย และกำหนดเทคนิครูปแบบในการดำเนินการที่เหมาะสม มีความหลากหลาย ลักษณะของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับหน่วยองค์กร ว่ามีปัญหาหรือความต้องการอะไรจากผลของการวางแผน ส่วนที่น่าจะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เห็นว่าจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและประชาชนทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นของการวางแผน คือ ขั้นตอนเตรียมการจัดทำแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ ตามทฤษฎีของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ในส่วนของการจัดกระบวนการที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งมีอยู่หลายวิธีนั้นสามารถผสมผสานได้หลายรูปแบบในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดตามมาได้

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

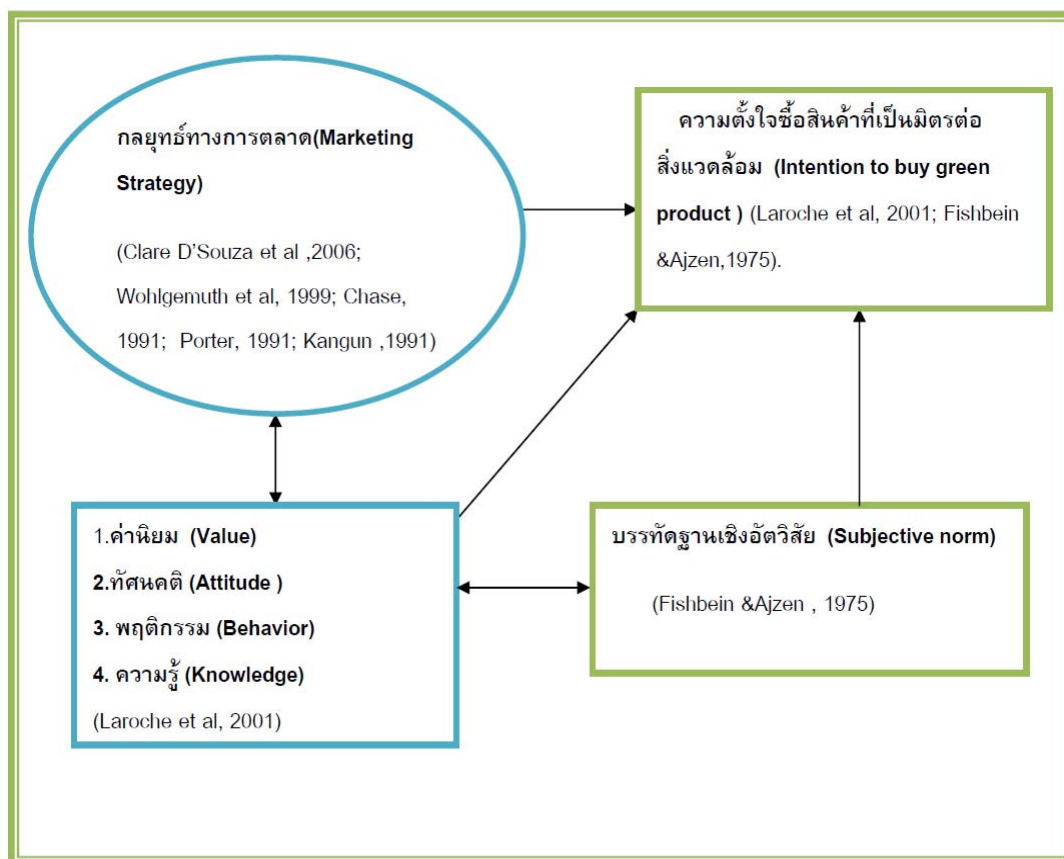
ดร. สุภาพร ใจการุณ และคณะ(2555) ได้ทำการศึกษาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในอาหารท้องถิ่น พบว่า การตกค้างของสารฆ่าแมลงในกลุ่ม Organophosphate และ Carbamate ในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร และศรีสะเกษ มีค่อนข้างสูง พบการตกค้างในผักพื้นบ้านค่อนข้างสูง คือ ผักชะแยงและย่านาง (ร้อยละ 71 และ 86 ตามลำดับ) ดังนั้นการตกค้างของสารเคมีดังกล่าวมีโอกาสที่จะเข้าสู่ร่างกายมนุษย์และตกค้าง โดยผ่านทางห่วงโซ่อาหารที่หลายคนมั่นใจว่าเป็นอาหารที่ปลอดภัย

ฝ่ายข้อมูลเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN : Thailand Pesticide Alert Network) ร่วมกับนิตยสารฉลาดซื้อ(2555) ได้สุ่มตรวจผักที่นิยมบริโภคกันทั่วไป ประกอบไปด้วย กะหล่ำปลี คื่นช่าย ถั่วฝักยาว ผักกาดขาว ผักบุ้งจีน ผักชีและพริกจินดา ที่จำหน่ายในห้างสรรพสินค้า และสุ่มตรวจผักชนิดเดียวกันที่จำหน่ายในตลาดสด 2 ตลาด รวมถึงโรงเรือน ถั่วฝักยาว พบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างถึง 7 ชนิด ผักชีพบ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้าง 6 ชนิด คื่นช่ายและพริกจินดาพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้าง 5 ชนิดเท่ากันแต่ ชนิดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างนั้นมีความแตกต่างกัน สะท้อนว่า แม้ผู้บริโภคจะยอมจ่ายแพงเพื่อซื้อ ผักจากแหล่งขายที่คิดว่าปลอดภัย เพราะมีตรามาตรฐานรับรองและข้อความที่สื่อให้เห็นถึงความปลอดภัยบนบรรจุภัณฑ์ แต่ก็พบสารตกค้างได้ทุกแหล่งที่ซื้อ ผลที่ได้จากการตรวจสอบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตกค้างในผักชนิดต่างๆ อาจมีค่าปริมาณสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตกค้างต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากความล่าช้าในการตรวจวิเคราะห์ เพราะถ้านับตั้งแต่วันที่ส่งผักให้กับกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ผักกลุ่มแรกที่ได้รับรายงานผลการตรวจวิเคราะห์ คือ ใช้เวลา 45 วัน สารเคมีอาจเจือจางลงไประยะเวลาอาจมีผลให้สารเคมีที่ตกค้างสลายตัวไปเรื่อยๆ ผลปริมาณสารตกค้างที่ได้น่าจะสูงกว่านี้นั่นหมายความว่า ปกติเมื่อประชาชนซื้อผักมารับประทานหรือทำกับข้าวก็มักจะเลือกของที่สดและนำมาปรุงอาหารทันที ผู้บริโภคจึงมีโอกาสได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างจากผัก โดยเฉพาะผักที่มักจะทานสด เช่น ผักชี พริก ถั่วฝักยาว ในปริมาณที่สูงกว่าค่าที่ตรวจวิเคราะห์ได้

นพดล มั่นศักดิ์ (2555) ได้ศึกษาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตำบลหนองตางู และตำบลหนองกรด อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ การตรวจสุขภาพประจำปี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 54 ไม่เคยตรวจสุขภาพ อีกร้อยละ 45 เคยตรวจสุขภาพ และเกษตรกรร้อยละ 66 ตอบว่าตนเองไม่มีโรคประจำตัว ที่เหลือร้อยละ 33 มีโรคประจำตัว สำหรับการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรร้อยละ 17 เคยมีอาการแพ้สารเคมีทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นสารกำจัดวัชพืชชนิดดูดซึมและเอ็นโดซัลแฟน จากการสำรวจและประเมินสถานการณ์การเก็บสารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เก็บสารเคมีไม่ปลอดภัย เช่น ไว้บริเวณข้างบ้าน บนพื้น 3 दिन ในบ้าน ห้องนอน ใต้เตียงนอน มากถึงร้อยละ 65.9 หรือ 300 ราย มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 19 เท่านั้นที่จัดเก็บสารเคมีอย่างเป็นระเบียบ แยกไว้เฉพาะ ห่างไกลมือเด็กและสัตว์เลี้ยงการใช้เคมีในนาข้าว พบว่าผู้ที่เป็โรคเบาหวาน จะไม่กล้าลงแปลงนา เนื่องจากกลัวเกิดบาดแผล จะทำให้ติดเชื้อ ได้ ทำให้หาแรงงานค่อนข้างยาก มีหลายคนที่มีการแพ้สารเคมีจำพวกสารดูดซึม จนไม่กล้าลงมือเองต้องจ้างแรงงานเข้าไปฉีดพ่นให้เกษตรกรจะจัดระบบพืชไว้อย่างชัดเจน แบ่งพื้นที่สำหรับพื้นที่เพาะปลูกสำหรับขายตลาด สำหรับกินเองในครอบครัว และเป็นที่รู้กันว่าในนาข้าว แม้แต่ผักบุ้งก็กินไม่ได้

มาลี สุปนต์ และคณินิจ คนขยัน (2555) สรุปการศึกษาข้อมูลการใช้และผลกระทบจากการใช้สารเคมี ตำบลสายนาง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เกษตรกรมีความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับสารเคมี เช่น การอ่านฉลาก ความเป็นอันตราย ผลต่อสุขภาพ การเก็บรักษา การจัดการอื่นๆ พบว่า เกษตรกรที่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีไม่ได้มีการอ่านฉลากถึงความปลอดภัย เพียงคิดว่าหากซื้อมาแล้วจะสามารถจัดการกับศัตรูพืชได้ทันทั่วทั้งที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และ เกษตรกรร้อยละ 90 ที่ตอบแบบสอบถามและรายมีความเข้าใจว่าการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร เพียงแค่ 1 สัปดาห์ฤทธิ์หรืออันตรายของตัวยาจะจางลง การใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี ยังมีแนวคิดและความเข้าใจว่า หากไม่ใช้ปุ๋ยเคมี จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลงหรือไม่ได้ผลผลิตเลย บางรายพยายามลดปริมาณการใช้แต่ในรอบการผลิตนั้น จะต้องมีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณี การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าว เกษตรกรเชื่อว่าไม่มีทางเลือกในการจัดการเนื่องจากการระบาดของอย่างหนัของหอยเชอรี่และปูนา สร้างความเสียหายต่อต้นข้าวเป็นอย่างมาก หากใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะสามารถป้องกันได้อย่างทันทั่วทั้งที่ หรือประเด็นการใช้สารเคมีควบคุมวัชพืชสำหรับการปลูกอ้อยหรือมันสำปะหลัง เกษตรกรเชื่อว่าการใช้สารเคมีนั้น ช่วยลดต้นทุนการผลิต มากกว่าการใช้แรงงานคน และง่ายต่อการบริหารจัดการเพียงแค่จ่ายเงินให้แรงงานรับจ้างตามราคาที่ตกลงจ้างเฉลี่ยไร่ละประมาณ 700-800 บาท

มันทนาภรณ์ พิพิธธีรญาณ (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลกับความตั้งใจซื้อสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อจะอธิบายปัญหามีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความตั้งใจของลูกค้ำที่จะซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมและหากรอบแนวความคิดที่เหมาะสม โดยการค้นหาปัจจัยในการทำนายความตั้งใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคพร้อมทั้งเสนอสมมติฐานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยในอนาคต และได้นำเสนอตัวอย่างของการนำกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมในภาพที่เข้าใจชัดเจนมากขึ้น สรุปได้กรอบแนวคิดได้ดังนี้

กรอบแนวความคิดนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2552) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ ที่บ้านจำ หมู่ที่ 6 ตำบลปายangk อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาสมาชิกกลุ่มอาชีพยังขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่ม กลุ่มอาชีพ ผู้นำกลุ่มเป็นเพียงผู้นำในนามธรรม ไม่สามารถสั่งการ บังคับ โครงสร้างกลุ่มยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ขาดระเบียบข้อบังคับ ไม่มีกิจกรรมในการดำเนินงานกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ขาดการยอมรับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจึงยังไม่ได้รับการสนับสนุน ผลักดัน ให้เกิดความเข้มแข็งและงบประมาณในการพัฒนา ปัญหาที่ตามมาคือ ขาดการ และวางแผนการปลูกตามความต้องการของตลาด การตลาด บรรจุภัณฑ์ พบปัจจัยที่สำคัญ 5 องค์ประกอบที่สามารถเอื้อต่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม ได้แก่ ความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม, การได้รับความเอาใจใส่และความสำคัญจากผู้นำในชุมชน, การสนับสนุนโครงการต่างๆจากหน่วยงานภาครัฐ, โครงสร้างองค์กร และ ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยเชื่อมโยง ทิศทางการพัฒนาสามารถรวมกลุ่มไปสู่ระดับ วิสาหกิจชุมชน โดยใช้หลักการและทฤษฎี เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการบริหารจัดการ โดยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มทั้งการส่งตัวแทนเป็นคณะกรรมการบริหาร การแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนา

การตรวจสอบติดตามการบริหารของคณะกรรมการ การดำเนินงานของกลุ่มให้ยั่งยืนต้องมีโครงสร้างองค์กร ระเบียบข้อบังคับ เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการบริหารจัดการ มีเงินกองทุนในการดำเนินการทางด้านการผลิต การตลาด และการขนส่งอย่างเป็นระบบ กลุ่มควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำต้องเสียสละและมีภาวะความเป็นผู้นำ หาและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ยอมรับความคิดเห็นในกลุ่ม ยอมรับและเข้าใจในการรวมกลุ่ม ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คอยแนะนำ ตรวจสอบการบริหารงานของผู้นำในรูปแบบคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่พบในการศึกษาคือเวลาของผู้วิจัยกับทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม มีเวลาว่างไม่ตรงกัน ต้องมีการชี้แจง การดำเนินการวิจัยต้องอาศัยหลัก SWOT และใช้เทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC และต้องมีการคืนข้อมูลสรุปผลให้พื้นที่ศึกษา และพื้นที่หรือกลุ่มต้องมีการขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืนต่อไป

ตรีทิพ บุญแย้ม (2553) ทำการศึกษารูปแบบการบริโภคสีเขียว การบริโภคสีเขียว สรุปว่าเป็นบริโภคที่เกิดขึ้นโดยลูกค้าที่มีความตระหนักถึงการรักษาสภาพแวดล้อม และใช้ทรัพยากรของโลกนี้อย่างอนุรักษ์ เมื่อความต้องการของตลาดเกิดขึ้น ผู้ประกอบการจึงให้ความสำคัญและเข้าสู่ตลาดสีเขียวกันมากขึ้นทุกที การศึกษาวิจัยในยุคหลังอย่างต่อเนื่อง ได้ชี้ให้เห็นแนวโน้มของการใช้เกณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกซื้อเลือกใช้บริการต่างๆ ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการเองก็ค้นพบเหตุผลสำคัญ ของการปรับตัวให้ผลิตสินค้าประเภทนี้ นั่นคือ ข้อกำหนดของแต่ละประเทศ รวมไปถึงการเห็นโอกาสทางการตลาดที่เด่นชัด อีกทั้งการตระหนัก หรือจิตสำนึกส่วนบุคคลของผู้ประกอบการเองทั้งการเข้าใจผู้บริโภคในตลาดสีเขียวอย่างลึกซึ้ง จะช่วยสร้างปรากฏให้กับผู้ประกอบการ ที่จะดำเนินธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ เพราะประเด็นนี้คือหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการเห็นว่าท้าทายอย่างยิ่งในการทำ ตลาดสีเขียว บทความนี้ได้นำเสนองานวิจัยที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ อันแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของลูกค้าเป้าหมายในตลาดสีเขียว รวมทั้งการบริโภคสีเขียวที่แตกต่างกันไปตามประเภทสินค้าและบริการ ทำให้เจ้าของกิจการเห็นภาพคร่าวๆ ของแผนทางธุรกิจนี้ในตลาดโลก อย่างไรก็ตามการศึกษาในประเด็นดังกล่าวกับผู้บริโภคชาวไทย จะสนับสนุนให้การทำแผนการตลาดในประเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ชาลิสา สิงห์สถิต (2551) ได้ศึกษาการจัดการกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ สตรีนาเจียงบ้านนาเจียง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการกลุ่ม เป็นการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อจำหน่ายในชุมชนทั่วไป และเพื่อการบริโภคภายในกลุ่มโดยการจำหน่ายในราคาของสมาชิกมี การคัดเลือกพันธุ์โดยการคัดเลือกจากแปลงปลูก และจัดหาจากท้องตลาด การเพาะปลูกมีการเตรียมดินการใส่ปุ๋ยธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ โดยจะเน้นจากธรรมชาติ การกำจัดวัชพืชโดยการไถกลบ และการถอนหญ้า ส่วนการดูแล และการเก็บเกี่ยวจะจัดทำเป็นเวรประจำวัน เพื่อดูแลรับผิดชอบ รดน้ำ พรุนดิน และตรวจดูความเรียบร้อย 2) ด้านการจัดการกลุ่ม มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่ม มีกฎระเบียบที่ร่วมกันสร้างขึ้นการสื่อสาร และเรียนรู้ ใช้การประชุมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน แผนการปลูก เพื่อจำหน่าย ปริมาณการผลิตขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด การควบคุมคุณภาพมี การควบคุมด้านความสด และการใช้ปุ๋ยหมัก สารสกัดจากธรรมชาติเป็นหลัก การตลาดมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สาขาด้านซ้าย รวมทั้งตลาดในชุมชน และทั่วไป เงินของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย แนวทางการพัฒนาของกลุ่ม ส่วนราชการควรจัดการเพิ่มความรู้ให้สมาชิกอย่างต่อเนื่อง และควรมีเงินทุนหมุนเวียนให้กลุ่มสำรองเพื่อให้กลุ่มได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างโรงเรือน และการมีวัสดุอุปกรณ์ที่มีความทันสมัย เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับการทำบัญชี เครื่องตรวจวัดปริมาณของดิน

อนุวัต สงสม (2555) องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อขายผลิตภัณฑ์สีเขียว ซึ่งมีทั้งปัจจัยด้านจิตวิทยา คือ ทักษะคิด ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม บรรทัดฐานส่วนบุคคล การรับรู้ประสิทธิผลของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิต ส่วนปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย อิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง การยึดมั่นในสิทธิส่วนรวม การคำนึงถึงคุณภาพชีวิต และบรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย นอกจากนี้ แบบจำลองยังมีปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดในฐานะที่เป็นตัวแปรกำกับ และเนื่องจากแบบจำลองที่นำเสนอส่วนใหญ่มาจากบริบทของต่างประเทศ นักการตลาดหรือองค์กรธุรกิจ จึงควรนำแบบจำลองดังกล่าวไปทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทของประเทศไทย รวมถึงการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลอง เพื่อให้ให้นักการตลาดและองค์กรธุรกิจ สามารถกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์สีเขียวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษาความต้องการบริโภคผักปลอดสารพิษ ของผู้บริโภค ในร้านค้าเพื่อสุขภาพ แขวงศิริราช โดย นางนงนุช โกสีย์รัตน์ (2553) ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ พบว่า เพศต่างกันมีความต้องการและพฤติกรรมการบริโภคไม่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยด้านอายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพครอบครัวที่แตกต่างกัน มีความต้องการและพฤติกรรมการบริโภคแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้น เกษตรกร ผู้ประกอบการควรปรับแผนกลยุทธ์การตลาด มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งเพศหญิงและเพศชาย

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่า มีความสัมพันธ์กับความต้องการและพฤติกรรมการบริโภค ผักปลอดสารพิษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อมูลดังกล่าวทำให้เกษตรกร และผู้ประกอบการ ควรนำปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มาใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาด โดยนำปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ผู้บริโภคยอมรับได้ มอบเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับในการซื้อผักปลอดสารพิษไปรับประทาน

3. ปัจจัยด้านจิตวิทยา พบว่า มีความสัมพันธ์กับความต้องการและพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดสารพิษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น เกษตรกร และผู้ประกอบการ ควรสร้างความเชื่อมั่น แรงจูงใจ และการรับรู้ประโยชน์ ให้กับผู้บริโภค

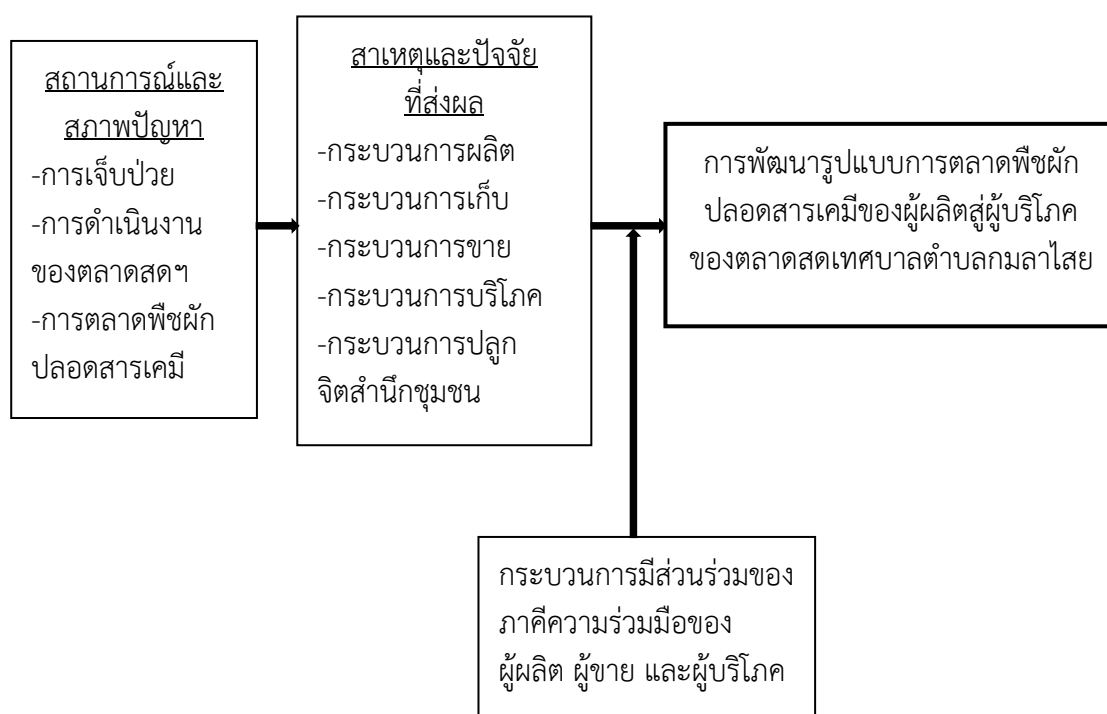
4. แหล่งที่ซื้อผักปลอดสารพิษส่วนใหญ่ คือ ร้านค้าเพื่อสุขภาพ เพราะเชื่อมั่นในคุณภาพโดยซื้อผักปลอดสารพิษ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ผักปลอดสารพิษที่นิยมซื้อ คือ ผักสลัด รองลงมา คือ ผักกาดขาว ส่วนการสร้าง ตรา ยี่ห้อ และบรรจุภัณฑ์ให้อย่างดี จะทำให้ราคาของผักปลอดสารพิษมีราคาสูงขึ้น

ผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ผู้ประกอบการและผู้สนใจ สามารถนำมาปรับใช้ในการทำแผนกลยุทธ์การตลาด มุ่งเน้นไปสู่ผู้บริโภคทั้งเพศชายและเพศหญิง เช่น การส่งเสริมการขาย มาเป็นคู่

ไม่ว่าจะเป็นคู่สามี ภรรยา คู่แม่ลูก คู่พ่อลูก คู่พี่น้อง ลดราคาให้ 10% หรือการทำการส่งเสริมการขาย โดยมุ่งเน้นไปที่ผู้บริโภคที่เป็น แม่บ้านและพ่อบ้าน ที่ต้องจับจ่ายใช้สอยซื้อผักผลไม้ไปรับประทานที่บ้านหรือที่ทำงาน เป็นต้น เกษตรกร ผู้ประกอบการ ร้านค้าเพื่อสุขภาพซูเปอร์มาร์เกต ตลาดสด และฟาร์มผักปลอดสารพิษ รวมถึงผู้สนใจควรตระหนักถึงปัจจัยดังกล่าว ในการวางแผนการผลิตและการตลาดให้ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกัน เช่น ปลุกผักปลอดสารพิษหลายๆ ประเภทให้เหมาะสมในแต่ละเทศกาล เช่น ผักไท ผักสลัด เป็นต้น กำหนดราคา ที่ผู้บริโภคยอมรับได้และยินดีจ่าย ออกแบบผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมการขาย รวมถึงการมีช่องทางการจัดจำหน่าย ที่เข้าถึงผู้บริโภคทุกกลุ่ม เช่น ปลุกผักปลอดสารพิษหลาย ๆ ประเภทให้เหมาะสมในแต่ละเทศกาล เช่น เทศกาลกินเจ ต้องวางแผนการผลิตผักไทให้มากให้เพียงพอต่อความต้องการที่สูงในเทศกาลดังกล่าว การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีได้มาตรฐาน มีตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ให้อย่างดี เป็นต้น การสร้างความเชื่อมั่นในการบริโภคผักปลอดสารพิษ การกระตุ้น และส่งเสริมแรงจูงใจ โดยการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคได้รับรู้ประโยชน์ จากการบริโภคผักปลอดสารพิษ เช่น การปลูกฝังและเผยแพร่ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพให้ประชาชน การสร้างภาพพจน์ของผักปลอดสารพิษ คือ ผักที่ไม่มีสารเคมีปนเปื้อนหรือการสร้างแรงกระตุ้นเนื่องจากการบริโภคผักที่มีสารเคมีมากจะทำให้ร่างกายรับสารพิษตกค้างจนกลายเป็นโรคภัย โดยผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ จะทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงพิษภัยจากการบริโภคผักที่มีสารเคมีจนกลายเป็นแรงกระตุ้นให้หันมาบริโภคผักปลอดสารพิษต่อไป ด้านทางราชการต้องให้การสนับสนุนเกษตรกร และผู้ประกอบการ ให้หันมาปลูกผักปลอดสารพิษ รวมทั้งหาแหล่งจำหน่ายให้ จะทำให้ราคาของผักปลอดสารพิษมีราคาที่ถูกลงและทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจในการซื้อและบริโภคผักปลอดสารพิษมากขึ้น

โดยสรุปภาพรวมตั้งแต่ แนวคิดการตลาดสีเขียว การมีส่วนร่วม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แนวคิดกรอบการวิจัย ดังนี้

2.4 กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทีมนักวิจัย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักที่เข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ กลุ่มผู้จำหน่ายผักในตลาดสด และกลุ่มผู้บริโภค มีกระบวนการและขั้นตอนการศึกษาวิจัย ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การเตรียมการศึกษาวิจัย
2. สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
3. การเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปวิเคราะห์ข้อมูล
5. การดำเนินการศึกษาวิจัย
6. สรุปผลการวิจัย และจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์

1. การเตรียมการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการแก่ทีมวิจัย โดยการประชุมทีมวิจัยหลัก จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากเทศบาลตำบลกมลาไสย 2 คน คือผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และนักวิชาการสุขาภิบาล ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านสาธารณสุขและดูแลตลาดสดของเทศบาลตำบลกมลาไสย ทั้ง 2 แห่ง ตัวแทนจากเทศบาลตำบลสมเด็จ 1 คน เป็นนักบริหารงานสาธารณสุข กองสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดสดสีเขียว ตัวแทนจากโรงพยาบาลกมลาไสย 2 คน ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ทำหน้าที่ผู้ประสานงานคุณภาพของโรงพยาบาล ซึ่งมีความสนใจเรื่องพืชผักปลอดสารเคมี และเจ้าพนักงานสาธารณสุขปฏิบัติการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านโนนสว่าง ตัวแทนจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอกมลาไสย 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเฉลิมพระเกียรติ โพนงาม และนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ซึ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนนโยบาย Green and Clean นักวิจัยอิสระ 1 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรปลอดสารเคมี และเป็นวิทยากรผู้ช่วยประจำศูนย์กิจกรรมธรรมชาติกาสินธุ์ และทีมวิจัยได้เรียนเชิญ ผอ.เฉลิมศักดิ์ ถนอมสิทธิ์ ผอ.ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติกาสินธุ์ มาเป็นที่ปรึกษาโครงการ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรปลอดสารเคมี

หัวหน้าโครงการ คือคุณบุญทวี นันสลิษฐ์ แจ้งผลการอนุมัติโครงการวิจัย ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี (ตั้งแต่เดือนเมษายน 2554-มีนาคม 2555) ชี้แจงทำความเข้าใจในรายละเอียดขั้นตอน กิจกรรมตามโครงการ เปิดโอกาสให้สมาชิกทีมวิจัยทุกคนได้ร่วมกันพิจารณาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันว่า ควรจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแต่ละคน ทำหน้าที่อะไรบ้างโดยได้แบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสมกับความถนัดของแต่ละคน โดยแบ่งเป็นการเงิน(คุณบุญทวี,อรอุมา) ผู้

ประสานงาน (คุณ นิตยา ,ภาณี,และคุณเหมือนจันทร์) ทีมวิชาการ (คุณอภิชาติ,ดาวรุ่ง,เบญจพล) ทีมปฏิบัติการ (ทีมวิจัยทุกคน)

1.2 ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการแก่คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาลตำบลกมลาไสย ขั้นตอนนี้ทีมวิจัยได้ได้ทำการประชุมชี้แจงรายละเอียดของโครงการว่าจะมีการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ตลอดจนชี้แจงว่าจะมีการดำเนินกิจกรรมอะไรบ้างในพื้นที่ เพื่อให้ผู้บริหาร และสมาชิกสภาเทศบาลได้รับทราบ

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

หัวหน้าทีมวิจัย ได้นัดประชุมทีมวิจัย เพื่อทำความเข้าใจและแตกประเด็นในการเก็บข้อมูลร่วมกัน ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูล ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้จำหน่ายพืชผักในตลาดสดและตลาดโต้รุ่ง แบ่งบทบาทหน้าที่ของทีม และนัดหมายการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้สถิติเชิงคุณภาพ ประยุกต์ใช้หลักการ SWOT Analysis, Empowerment โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และกึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม (Focus Groups) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ ทีมวิจัยหลัก และนักศึกษาฝึกงานที่กำลังฝึกงานในเทศบาลตำบลกมลาไสย โดยสร้างเครื่องมือสำหรับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มดังนี้

2.1 ในกลุ่มผู้ผลิต ใช้กระบวนการคือ Focus group โดยการเลือกตัวแทนของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน และใช้เครื่องมือ Time line ในส่วนของการแบ่งเวลา ในประเด็นดังนี้

- ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ เดิมมีอาชีพอะไร เริ่มต้นทำอาชีพอย่างไร เริ่มต้นปลูกมากน้อยเท่าไร
- ระยะเวลาในการใช้สารเคมี เริ่มใช้เมื่อไร เริ่มต้นอย่างไร มีเชิงธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่
- ใครเป็นผู้ใช้ก่อน และมีอัตราการใช้เพิ่มมากขึ้นหรือไม่ รูปแบบการใช้มีการเผยแพร่อย่างไร
- เมื่อมีการนำสารเคมีเข้ามาใช้เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง ในเชิงสุขภาพและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยแบ่งช่วงระยะเวลาออกได้ ดังนี้
 - ก) ระยะเวลาที่จะมาปลูกผักขาย
 - ข) ระยะเวลาที่เริ่มปลูกผัก โดยใช้ภูมิปัญญาเดิม ก่อนที่จะมีการใช้สารเคมี
 - ค) ระยะเวลาที่เริ่มมีการปลูกผัก โดยใช้สารเคมี

2.2 กลุ่มผู้บริโภค ทางทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มผู้บริโภค 2 รูปแบบ คือ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ , Focus group ในกลุ่มตัวแทนผู้บริโภคจำนวน 40 คน นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวแทนผู้บริโภคโดยสุ่มถามจำนวน 250 ราย

ประกอบด้วย ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 68 ราย กลุ่มข้าราชการตามหน่วยงานต่างๆ จำนวน 82 ราย และผู้บริโภคที่มาซื้ออาหารภายในตลาดสด/ตลาดโต้รุ่ง จำนวน 100 ราย

2.3. กลุ่มผู้จำหน่ายผักในตลาดสดและตลาดโต้รุ่ง

ทำการเก็บข้อมูล จำนวน 10 ราย โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้จำหน่ายผักประเภท ขายส่งจำนวน 3 ราย และตัวแทนกลุ่มผู้ขายผักทั่วไปอีก 7 ราย ประเด็นเกี่ยวกับ สถานการณ์ เส้นทาง การลำเลียงผักจากภายในและ ภายนอกเขตเทศบาล เพื่อนำเข้ามาจำหน่ายภายในตลาดสด/โต้รุ่งว่ามีจำนวนกี่เส้นทาง ปริมาณผักที่วางจำหน่ายมีปริมาณเท่าใด ประเภทผักที่นำมาจำหน่าย มีที่ประเภทอะไรบ้าง ความต้องการผักสำหรับผู้บริโภคของตลาดเทศบาลตำบลกมลาไสยและถ้ามีการดำเนินการเปิดแผงวางจำหน่ายผักปลอดสารพิษขึ้นภายในตลาดนั้น ประชาชนมีความต้องการหรือไม่ตลอดทั้งจะได้ทราบรูปแบบการพัฒนาตลาดจำหน่ายผักเป็นตลาดสีเขียวควรเป็นอย่างไร นอกจากนี้ทีมวิจัยได้มีการสร้างแบบสอบถามเพื่อทำการเก็บข้อมูลในส่วนตัวแทนผู้บริโภค จำนวน 250 คน ประกอบด้วย ข้าราชการในหน่วยงานของเทศบาล ที่ว่าการอำเภอ หน่วยงานราชการ และผู้ที่มาซื้อสินค้าภายในบริเวณตลาดสด/โต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย โดยผู้ที่ทำการเก็บข้อมูลคือนักศึกษาฝึกงานคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3. การจัดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลสภาพทั่วไป,บริบทชุมชน

ในเดือนธันวาคม 2554 ได้มีการศึกษาในเรื่องของบริบทชุมชนและพัฒนาการในการปลูกผักของชุมชนบ้านโนนสว่าง โดยจัดทำเส้นประวัติศาสตร์ชุมชน (Time line) ในการศึกษาและเก็บข้อมูลในเรื่อง สภาพทั่วไปของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน พฤติกรรมการปลูกผัก การเริ่มใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผัก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ Focus group ในการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกผู้ที่ปลูกผักในชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน อดีตผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ ตลอดจนอดีตข้าราชการที่เกษียณอายุราชการที่อาศัยอยู่ในชุมชน เพื่อสอบถามถึงประวัติศาสตร์ชุมชนโนนสว่างวิถีชีวิตของคนในชุมชน การประกอบอาชีพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันตลอดจนวิวัฒนาการการปลูกผักจากเกษตรธรรมชาติสู่เกษตรแบบเคมี จากการสอบถามพบว่า ชุมชนโนนสว่างได้ก่อตั้งมาเกือบร้อยปีเดิมมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงไม่มีการแข่งขัน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงต่างๆตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแต่ละยุคสมัย เช่น การเปลี่ยนแปลงตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละแผน ซึ่งจะมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น การก่อสร้างระบบคลองชลประทาน การนำปุ๋ยเคมีเข้ามาช่วยในการเพิ่มผลผลิต การส่งเสริมพันธุ์พืชใหม่ๆ การนำเครื่องทุ่นแรงต่างๆมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติต่างๆอีกด้วย

3.2 จัดเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหา การดำเนินการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพปัญหาต่าง ๆ นั้น ทีมวิจัยได้แบ่งเป้าหมายในการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้บริโภค และกลุ่มผู้จำหน่ายผักในตลาดสดและตลาดได้รุ่ม โดยทีมวิจัยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 กลุ่มผู้ผลิต

ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนจำนวน 40 คน เกี่ยวกับความเป็นมาในการประกอบอาชีพปลูกผักเริ่มตั้งแต่มีการตั้งชุมชนขึ้นในปี 2454 เรื่อยมาจนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับมีการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในการกระบวนการปลูกผักเพื่อเพิ่มผลผลิตเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากมีการใช้สารเคมีมาใช้ในการกระบวนการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสภาวะสุขภาพ ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและผลกระทบทางด้านอื่นๆ ตามมา นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้เกษตรอินทรีย์ในอดีตที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่พบคือจะทำการเก็บข้อมูลได้เฉพาะช่วงเช้าเท่านั้น ส่วนช่วงบ่ายกลุ่มผู้ผลิตจะต้องมีการไปเตรียมพืชผักเพื่อไปจำหน่ายในตลาดตอนบ่าย

3.2.2 กลุ่มผู้บริโภค

ทางทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มผู้บริโภค 2 รูปแบบ คือ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์, Focus group ในกลุ่มตัวแทนผู้บริโภคจำนวน 40 คน นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบเจาะจง โดยความสนใจในกลุ่มตัวแทนผู้บริโภค จำนวน 250 ราย ประกอบด้วย ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 68 ราย กลุ่มข้าราชการตามหน่วยงานต่างๆ จำนวน 82 ราย และผู้บริโภคที่มาซื้ออาหารภายในตลาดสด/ ตลาดได้รุ่ม จำนวน 100 ราย

โดยศึกษาถึงพฤติกรรม ทักษะและความต้องการของผู้บริโภคผักในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย เพื่อนำข้อมูลมาประกอบในการหาแนวทางจัดตั้งตลาดสดสีเขียว และปรับกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ซึ่งทีมวิจัยมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับแบบสอบถามและปรับเนื้อหาาร่วมกันกับนักศึกษาฝึกงานคณะรัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3.2.3 กลุ่มผู้จำหน่ายผักในตลาดสดและตลาดได้รุ่ม

ทำการเก็บข้อมูล จำนวน 10 ราย โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้จำหน่ายผักประเภทขายส่ง จำนวน 3 ราย และตัวแทนกลุ่มผู้ขายผักทั่วไปอีก 7 ราย ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ เส้นทางการลำเลียงผักจากภายในและ ภายนอกเขตเทศบาล เพื่อนำเข้ามาจำหน่ายภายในตลาดสด/ได้รุ่มว่ามีจำนวนกี่เส้นทาง ปริมาณผักที่วางจำหน่ายมีปริมาณเท่าใด ประเภทผักที่นำมาจำหน่ายมีกี่ประเภทอะไรบ้าง ความต้องการผักสำหรับผู้บริโภคของตลาดเทศบาลตำบลกมลาไสยและถ้ามีการดำเนินการเปิดแผงวางจำหน่ายผักปลอดสารพิษขึ้นภายในตลาดนั้นประชาชนมีความต้องการหรือไม่ตลอดทั้งจะได้ทราบรูปแบบการพัฒนาตลาดจำหน่ายผักเป็นตลาดสีเขียวควรเป็นอย่างไร

3.2.4 สภาพทั่วไปของตลาดสด/ตลาดใต้ร่มเทศบาลตำบลมลาไสย

ในการเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของตลาดสดและตลาดใต้ร่มเทศบาลตำบลมลาไสย เป็นการเก็บข้อมูลมือสองโดยทำการเก็บจากแฟ้มข้อมูลของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งมีการสำรวจสภาพพื้นที่จริงของตลาดทั้งสองแห่งในช่วงที่มีการเปิดจำหน่ายสินค้า นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่นำสินค้ามาวางจำหน่ายภายในตลาดด้วย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้ทราบประวัติการก่อตั้งชุมชนโนนสว่างที่ได้ก่อตั้งมาเกือบร้อยปีเดิมมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงไม่มีการแข่งขันต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงต่างๆตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแต่ละยุคสมัย เช่น การเปลี่ยนแปลงตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละแผนซึ่งจะมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น การก่อสร้างระบบคลองชลประทาน การนำปุ๋ยเคมีเข้ามาช่วยในการเพิ่มผลผลิต การส่งเสริมพันธุ์พืชใหม่ๆ การนำเครื่องทุ่นแรงต่างๆ มาใช้ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติต่างๆ อีกด้วย

3.4 สรุป วิเคราะห์ข้อมูล

โดยทีมวิจัยร่วมกับนักศึกษาทำการรวบรวมบันทึกข้อมูลที่ได้จากการพูดคุย การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ จัดประชุมเพื่อสรุปผลการเก็บข้อมูล ให้กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีได้รับทราบ ร่วมกันทบทวนกิจกรรมของกลุ่มผู้ผลิตที่เคยทำมาในอดีต สาเหตุ และสภาพปัญหาที่เคยประสบมา สรุปสถานการณ์การใช้ปุ๋ยเคมีและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปัญหาการตลาดในปัจจุบันพิจารณาหาแนวทางร่วมกันในการกำหนดกิจกรรมหลักที่จะดำเนินการต่อ สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดกิจกรรมที่จะช่วยปิดจุดอ่อน และเสริมจุดแข็งที่มีอยู่ เช่น การเปิดตลาดในโรงพยาบาล การจัดโซนตลาดสีเขียว เป็นต้น

3.5 ขั้นตอนการวิจัย

หลังจากที่ทางทีมวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาตลาดให้เป็นตลาดสีเขียวได้โดยใช้กระบวนการ SWOT Analysis พบว่าจุดอ่อนอยู่ที่กลุ่มผู้ผลิตที่ควรจะต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กับการดำเนินการด้านอื่นๆจึงได้ดำเนินการในส่วนผู้ผลิตดังนี้

3.5.1 พัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่างหมู่ที่ 5 โดยให้ความรู้การฝึกปฏิบัติการทำแปลงผักสาธิต การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักสูตรไล่แมลง เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกผักมีความรู้สามารถปลูกผักปลอดสารพิษได้จริง โดยเน้นการฝึกปฏิบัติการจัดการกระบวนการเรียนรู้

ในรูปแบบของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การทำแปลงสาธิตปลูกผักในพื้นที่แปลงผักของเกษตรกร ผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการ

3.5.2 การศึกษาดูงาน มีการประชุมร่วมระหว่างทีมวิจัย กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี และ พี่เลี้ยงทีมวิจัย ร่วมพิจารณาเลือกแหล่งศึกษาดูงานกลุ่มเกษตรกรปลอดสารเคมีที่ประสบผลสำเร็จในการ ดำเนินงานศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ การส่งเสริมกิจกรรมการเกษตรอินทรีย์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมตลาดสีเขียว ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ บ้านอุบราช บ้านหนองกุ้งเต่า อ.เมือง จ.มหาสารคาม บ้านหนองผือ ต.หนองบัว อ.โกสุมพิสัย จ. มหาสารคาม และเยี่ยมชมตลาดมันยืน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

พื้นที่บ้านอุบราช อ.เมือง จ.มหาสารคาม ซึ่งเมื่อก่อนการทำการเกษตรใช้ยาฆ่าแมลง ต่อมา ปี 2549 ได้มีการตรวจคุณภาพดินโดยเกษตรกรอำเภอ ออกใบรับรองให้ และสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ต่อมา รพ.มหาสารคาม และหน่วยงาน อื่น ๆ เช่น สสส. ได้มีโครงการสนับสนุนให้เป็นเครือข่ายตลาด สีเขียว เริ่มนำเอาผลผลิต เช่น พืชผัก และอาหารที่แปรรูป รวมกันไปจำหน่ายอาหาร ไปขายครั้งแรก เมื่อครั้งที่เปิดตลาด เอาผ้าปูวางขายกับพื้น ฝนตกน้ำท่วมของที่วางขายไหลไปกับน้ำ

บ้านหนองกุ้งเต่า อ.เมือง จ.มหาสารคาม เริ่มจาก ปี 2547 มีการสนับสนุนจาก เกษตร อำเภอก และ ศูนย์มีชัย ปัจจุบันมีสมาชิก 42 ราย นำพืชผักไปขายที่ตลาด 2 ครั้งต่อ สัปดาห์ คือ วัน ศุกร์ และวันอาทิตย์ มีการใช้ปุ๋ยสูตรน้ำ สำหรับเร่งความงาม โดยใช้ผักหรือลูกผลไม้ ที่เราไม่ขาย นำมาหมัก ส่วนสูตรกันแมลง ใช้การตำพริกผสมใส่ลงไปด้วย ผักหลัก ๆ ที่ปลูก คือ ตะไคร้ ข่า โหระพา กะเพรา สะระแหน่ ผักหวานบ้าน ผักชะอม จะปลูกได้ตลอดปี สำหรับผักคะน้า ผักกวางตุ้ง หรือผักชนิดอื่น ๆ ปลูกตามฤดูกาล สลับกับการปลูกหน่อกล้วย หรือเพาะผักแป้นขายด้วย สมาชิก ของเราจะมีการตรวจสอบ โดยจะมีการไปสุ่มผักมาตรวจ ซึ่งเราเคยตรวจที่แปลงผักไปแล้ว โดย เรียนรู้จาก ธกส. และโรงพยาบาล และดูชนิดของผักที่เอาไปขายเพื่อเป็นการตรวจสอบกันด้วย โดย ลงไปตรวจดูในตลาดด้วยตนเอง

บ้านหนองผือ ต.หนองบัว อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม เริ่มจากปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เรื่องของสุขภาพของพี่น้อง คือ ไหลตาย และมีโรคใหม่ๆ เกิดขึ้น คนในชุมชนคุยกันและสรุปว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากการใช้สารเคมีในการเกษตร เยอะหรือเปล่า ประชาชนต้องเอาชีวิตมาเสี่ยง เมื่อมีการ ใช้ยาฆ่าหอยเชอรี่ เดินลงไปในน้ำ ขาบวม บางคนไหลตาย ไปนอนใต้น้ำก็ต้องนอนดมยาฆ่าแมลง ตอนเช้ามาก็ตาย เริ่มต้นจาก กลุ่ม 10 -20 คน ตอนแรกทีมก็ท้อ จนกระทั่งมีอาจารย์จาก สกว. มาคุย กันก่อน ท่านมาสามครั้งก็จะคุยกัน ทุกคนเอาไปทำในแปลงผักของเรา ก่อน บันทึกลงไว้ แล้วมาคุยกัน แล้วค่อยๆ ขยายพื้นที่ออกไป

3.5.3 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุบทบทเรียนจากการศึกษาดูงาน โดยทีมวิจัย ที่ ปรีกษางานวิจัย และกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี ที่กลับจากศึกษาดูงานใน 3 พื้นที่ เข้าพักค้างคืนที่ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติกาสินธุ์ 1 คีน เพื่อสรุบทบทเรียนที่ได้รับจากการศึกษาดูงานและวางแผนการ ดำเนินงานในการปลูกผักปลอดสารเคมีของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มได้บทเรียนที่ได้รับจากแต่ละพื้นที่ดังนี้

บ้านอุบราช เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก มีสภาพดินดี ดินได้รับการปรับปรุง สภาพแล้ว มีการปลูกพืชหลากหลายชนิด เป็นเชิงผสมผสาน ปรับตามฤดูกาลและสภาพภูมิอากาศ

หน้าร้อนจะปลูกมะเขือ หรือแตง ซึ่งจะได้ผลดี ใช้น้ำบาดาลและติดสปริงเกอร์ มีฟาร์มไก่ โรงไก่ มีโรงอัดซีเมนต์มาขายให้ ทำให้มีปุ๋ยซีเมนต์ใช้ในการเพาะปลูก เกษตรกรจึงใช้ปุ๋ยมูลไก่ และใช้น้ำหมักชีวภาพเป็นหลัก สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง

ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ในการทำครั้งแรกจะประสบปัญหามาก ทั้งในส่วนของการขายพืชผัก และผลผลิต ขายยาก มักจะถูกต่อว่าผักไม่งามบ้าง แต่ปัจจุบันมีตลาดสีเขียว และตลาดโรงพยาบาล รวมถึง ตลาดม้านีน เป็นตลาดกลางให้กลุ่มนำผลผลิตไปจำหน่ายได้สามารถแก้ปัญหาในส่วนนี้ได้ การนำผลผลิตไปขายจะมีกำไร ครั้งละประมาณ 1,000 – 3,000 บาท แล้วแต่จำนวนผลผลิตที่ออกในช่วงนั้น ๆ จะมีการนำเอาผลผลิตมาแปรรูปก่อนนำไปจำหน่าย เช่น เห็ดขอนขาว นำมาทำเป็นซูปเห็ด หมกเห็ด เป็นต้น “ในวันก่อนที่จะมีตลาด 1 วัน คีนนั้นจะไม่นอนกันเลย จะเตรียมผัก เตรียมทำอาหาร เช่น ซูปเห็ด หมกเห็ด เพื่อจะนำไปจำหน่ายในวันรุ่งขึ้น” โดยกลุ่มจะนำเอาผลผลิตไปขาย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ คือ ตลาดโรงพยาบาลมหาสารคาม ทุกวันศุกร์ และตลาดสีเขียว ทุกวันอาทิตย์ มีทัวร์ผู้บริโภคมามากด้วย

พวกโรคแมลง ใช้น้ำหมัก แต่ไม่ได้ผลร้อยเปอร์เซ็นต์ ไปศึกษาดูงานที่สกล ได้ความรู้ก็เอามาทำปรับใช้ เช่น น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักในส่วนของการผักสะเดา เป็นต้น

ช่วงหน้าแล้ง จะเข้าต้นฝน การปลูกผักจะทำยาก ก็ปลูกเป็นผักทนแล้ง เช่น มะเขือบวบ หรือผักที่ปลูกค้างมาตั้งแต่ฤดูกาลที่แล้ว เช่น ถั่วฝักยาว แต่ก็ไม่ค่อยได้ผลผลิตเต็มที่นัก

วิชัย เห็นว่า “หน่อไม้ฝรั่ง เอามาปลูกบ้านเราได้ ซีเมนต์ สู้ซีเมนต์ไม่ได้ ซีเมนต์ดีกว่า จะปรับดินเอา ใบสำสา (ก้ามปู) เฟือง (ฟาง) หนาๆ ที่บริเวณสนามแข่งเรือ หรือหน้าโรงเรียนพิพัฒน์ก็ได้”

หำแดง เห็นว่า “หน่อไม้ฝรั่ง น่าจะใช้กลบดำรองพื้นก่อน..เอามาจากโรงสีสมบัติ” “ค้าง (ร้าน) ถั่ว ใช้ฟางต่ำสาต (ฟางสำหรับทอเสื่อ) บวบไม่ได้มีค้าง (ร้าน)”

พ่อเลิศ เห็นว่า “ถ้าทำได้เป็นเรื่องที่ดี เห็ดขอนขาวทำได้ดี ออกดอกดีมาก ขายได้ทั้งสด หรือทำเป็นอาหารด้วย...แต่ตนเองสนใจปลูกต้นมะนาว”

ลัดดา เห็นว่า “ปลูกมะนาว ปลูกมะละกอ ปลูกได้ลูกดกมาก”

แม่ละไม เห็นว่า “มะเขือ ของพี่น้อง กรอบดี อร่อยดี ใช้น้ำหมัก เอาน้ำอีเอ็มมารดมะนาว ไม่มีเพี้ยนเลย” “การทำค้างถั่ว ทุ่นรายจ่าย อยากรมาทดลองทำที่บ้านเรา หน่อไม้เลี้ยง ออกหน่อได้เรื่อยๆ”

พ่จุ่มหลิม เห็นด้วย คือความเชื่อมั่น ตั้งใจที่จะทำ ก็ทำได้เลย การแก้ปัญหาพืชก็คือใส่ปุ๋ย ถ้าทำได้เรื่องของสุขภาพของท่านจะเปลี่ยนไปด้วย การทำให้เข้มแข็ง ต้องค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป ต้องใจเย็นๆ เพราะเป็นสมดุลทางธรรมชาติ”

บ้านหนองกุงเต่า มีพื้นที่สำหรับปลูกอยู่บริเวณเดียวกัน แบ่งให้กับสมาชิกทุกคน ส่วนใหญ่ปลูกพืชผักสวนครัว ที่เก็บผลผลิตได้ตลอดปี เช่น ข่า ตะไคร้ โหระพา กระเพรา สะระแหน่ ผักชะอม และผักหวานบ้าน สลับกับการปลูกผักตามฤดูกาล เช่น ผักคะน้า ผักกวางตุ้ง ทำให้มีผลผลิตออกสู่ตลาดได้ตลอดปี และสมาชิกกลุ่มจะมีการกำกับดูแล ตรวจสอบซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม เพื่อเป็นการรับรองว่าสมาชิกมีการผลิตผักที่ปลอดภัยและมีจริง

บ้านหนองผือ เป็นการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินการ เริ่มที่ตัวผู้นำชุมชน ซึ่งมีศักยภาพเพียงพอในการสร้างการเปลี่ยนแปลง คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลหนองบัว และกำนันตำบลหนองบัว ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรที่เห็นความสำคัญของการเกษตรแบบปลอดภัย โดยนำไปใช้ในการทำนาท่อนเป็นอันดับแรก และมีแรงเสริมจากการสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทำให้กลุ่มเกษตรกรนาร่องมีกำลังใจในการทำงาน สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง มีการขยายพื้นที่ในการดำเนินการ และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น

“ใช้เศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งกบ และพืชผักในทุ่งนา แบ่งแปลงปลูก มีเป็นสิบชนิด ผักไฮ้ ขึ้นฉ่าย พริกปลูกคู่กับผักชี”

“เรื่องทำนา ท่านนายกไม่เอาเฟือง (ฟาง) ปล่อน้ำเข้า ปล่อยไถสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ที่นา 13 ไร่ ได้ข้าว 18 ตัน ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเลย ใช้พันธุ์ข้าวประทุม ราคาดีกว่าชัยนาท”

ผอ.เฉลิม สรุปข้อคิดในการเริ่มทำเกษตรปลอดภัย ดังนี้

1. จะต้องผลิตปุ๋ยใช้เองได้
2. ปลูกเพื่อการเรียนรู้ก่อน ให้เรามีทักษะก่อน แล้วค่อยปลูก ปลูกเพื่อสร้างรายได้
3. ไม่เชื่อว่าดินจะดีตลอดไปอีกสิบปี ต้องมีปัญหาอุปสรรคแน่นอน
4. มีพื้นที่เยอะ เริ่มต้นให้เริ่มจากน้อยไปหามาก ทำให้ได้ก่อน นี่คือนโยบายสำคัญมันเป็นเรื่องความเข้มแข็ง
5. เราเองต้องไปเปรียบเทียบ ไม่ได้ไปไล่เป็นขั้นตอนนั้นเลย ก้าวข้ามขั้นตอนไป
6. สำคัญ คือ ไม่เชื่อมั่นในระบบนี้..ท่านจะต้องระเบิดจากข้างในให้ได้ ผมทำจากปี

2543 เราจะไม่ฝันธรรมชาติ เอาไม่อยู่ถ้าเราไปฝันธรรมชาติ เราปรับปรุงดินดีแล้ว ผมพ่นน้ำส้มควันไม้ ไหระพาปลูกตามพริก อย่าไปปลูกพืชเชิงเดี่ยว พื้นที่น้อย ควรปลูกพืชที่หลากหลาย

7. ปลูกผักกินใบต้องใช้ขี้ไก่ ปลูกผักอื่นๆ ใช้ขี้หมู ใช้ฮีเอ็ม

3.5.4 ทีมวิจัยหลักและกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัย ประชุมสรุปบทเรียนที่ได้จากกิจกรรมที่ผ่านมาตลอดกระบวนการวิจัย วางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับฤดูกาล และความต้องการของผู้บริโภค โดยนัดพบกันในพื้นที่ ให้สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัย แต่ละคนกำหนดชนิดของผักที่จะปลูก ปริมาณพื้นที่ที่ใช้ปลูก และระยะเวลาที่จะเริ่มปลูก ตรวจสอบความชื้นของชนิด ปริมาณ และระยะเวลาของการปลูก

3.5.5 อบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน โดยการฝึกปฏิบัติจริงมีการทำแปลงสาธิตในพื้นที่แปลงปลูกผักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ในระหว่างดำเนินการปลูกผักในแปลงสาธิตมีการถอดบทเรียน การติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติจริงโดยใช้แปลงสาธิตของตนเองเป็นครูและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่ม ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการปลูกผักปลอดภัยที่เหมาะสมกับบริบทของเกษตรกรแต่ละรายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนโนนสว่างหมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการบูรณาการนำภูมิปัญญาในการปลูกผักของชาวชุมชนโนนสว่างมาผสมผสานกับองค์ความรู้ที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการตามโครงการ

3.5.6 ในส่วนของกลุ่มผู้บริโภคและการกลไกตลาด ทางทีมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนในการดำเนินการว่าเมื่อทางกลุ่มผู้ผลิตสามารถผลิตพืชผักมาได้ระยะหนึ่งแล้วจึงเห็นควรมีการเปิดตัวเรื่องตลาดโดยมีการทดลองนำผลผลิตที่ได้ไปวางจำหน่ายเปิดแผงขายบริเวณหน้า OTOP ที่ตลาดได้รุ่งตอนเย็น ซึ่งมีตัวแทนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี เป็นผู้นำผักไปจำหน่ายเองในวันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันเสาร์ ตอนแรกได้รับการตอบรับดีมากแต่ทางกลุ่มพบปัญหาว่าพืชผักไม่มากพอที่จะวางจำหน่าย และในวันพฤหัสบดีเป็นวันที่มีตลาดนัดจะมีปัญหาในเรื่องของสถานที่ซึ่งไปทับซ้อนกับพ่อค้าที่มาขายสินค้าในวันพฤหัสบดี จึงได้เปลี่ยนเป็นวันอังคาร และวันศุกร์ ซึ่งระยะต่อมายังคงประสบปัญหาเรื่องของผลผลิตไม่เพียงพอ ไม่มีตัวแทนนำผลผลิตมาจำหน่าย และแผงขายอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ยาก กลุ่มเกษตรกรได้ทบทวนและเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนให้ผู้ซึ่งมาขายพืชผักที่ตลาดอย่างสม่ำเสมอเป็นตัวแทนในการจำหน่ายพืชผักทำให้ปัจจุบันสามารถจำหน่ายพืชผักได้ทุกวัน

นอกจากนี้ทางกลุ่มได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบตลาดแบบขายตรงอีกทางหนึ่งเพื่อให้ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรงเพื่อกำหนดแผนการจำหน่ายให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยจัดประชุมพบปะระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีกับทีมผู้บริโภคของโรงพยาบาลกมลาไสย มีข้อตกลงในการตั้งบูทขายพืชผักปลอดสารเคมีในโรงพยาบาล ส่งพืชผักให้โรงครัวเพื่อประกอบอาหารให้กับผู้ป่วย จำหน่ายผ่านร้านค้าสวัสดิการ โดยมีคุณนิตยา และคุณภาณี เป็นผู้ประสานงานของส่วนโรงพยาบาล คุณป้าตุ้ เป็นประธานและผู้ประสานงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี และมีการแลกเปลี่ยนโทรศัพท์ซึ่งกันและกัน วางแผนในการจัดงานมหกรรมร่วมกันระหว่างทีมวิจัย เทศบาลตำบลกมลาไสย และหน่วยงานด้านสาธารณสุข เพื่อประชาสัมพันธ์ พืชผักปลอดสารเคมี และโครงการกาฬสินธุ์ คนดี สุขภาพดี รายได้ดี

ในส่วนของการสร้างภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพโดยทางทีมวิจัยร่วมกับภาคีเครือข่ายร่วมการวางแผนจัดงานมหกรรมผักปลอดสาร อาหารปลอดภัย ใส่ใจสุขภาพ โดยมีการประชุมวางแผนการจัดงานร่วมกัน 3 ครั้ง ระหว่างทีมวิจัย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลกมลาไสย ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า ตัวแทนจากโรงพยาบาลกมลาไสยและสำนักงานสาธารณสุขอำเภอกมลาไสย โดยมีการกำหนดรูปแบบการจัดงานและกิจกรรมภายในงานดังนี้

- การนำเสนอผลงานการวิจัย โดยนำเสนอเป็นป้ายไว้นิล แผงจำหน่ายพืชผักปลอดสารเคมีของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ บูธนำเสนอขั้นตอนการเตรียมปุ๋ย เตรียมแปลงสำหรับเพาะปลูก ตัวอย่างพืชผักที่ปลูกแบบปลอดสารเคมี ซึ่งจัดเป็น “อัครจริยชีวิต” หेतปลอดสารเคมี บูธนำเสนอผลผลิตที่ได้จากน้ำหมักชีวภาพ บูธตรวจสอบสารเคมีในกระแสดเลือดและสารเคมีในพืชผัก และโซล่าเซลล์สำหรับใช้ในครัวเรือน

- บูธนำเสนอเกี่ยวกับพืชผัก อาหาร และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มาจากนักจัดการสุขภาพของแต่ละตำบลในพื้นที่อำเภอกมลาไสย-ห้วยชัย

- กิจกรรมการตอบปัญหาด้านสุขภาพซึ่งนำข้อมูลจากบูธต่างๆ มาเป็นคำถามสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น

- การประกวดหมอลำเพื่อสุขภาพ

- การเสวนาระหว่าง นายกเทศบาลตำบลกมลาไสย รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบสุขภาพโรงพยาบาลกมลาไสย ผู้อำนวยการศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ และตัวแทนจาก สกว. จากการจัดงานมหกรรมสุขภาพของภาคีเครือข่ายร่วมกับการเสวนาถึงทิศทางการพัฒนาตลาดสด/ไต้รุ่งของเทศบาลตำบลกมลาไสย พบว่าในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเรื่องตลาดสีเขียวนี้เป็นเรื่องที่ดีที่ปัจจุบันนี้ทุกระดับได้มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเรื่องตลาดสีเขียวเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้บริโภคที่สนใจเรื่องสุขภาพ แต่ทั้งนี้องค์กรที่น่าจะมีส่วนช่วยให้นโยบายดังกล่าวสำเร็จไปได้นั้นคือหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลรับผิดชอบอยู่ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนในเรื่องงบประมาณดำเนินการ การจัดระบบตลาด และการตรวจรับรองเรื่องความปลอดภัยของพืชผักที่นำมาวางจำหน่ายเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค นอกจากนี้ภาคีเครือข่ายแกนนำด้านสุขภาพในพื้นที่ เช่น องค์กรแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จะต้องเป็นแกนนำหลักที่จะมีส่วนช่วยสร้างกระแสการบริโภคให้ประชาชนทั่วไปได้หันมาใส่ใจเรื่องสุขภาพอนามัยอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคอย่างยั่งยืนต่อไป

3.5.7 ประชุมสรุปโครงการ โดยทีมวิจัยได้มีการประชุมร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมี เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรคและความต้องการการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานในระยะต่อไป กลุ่มเกษตรกรมีข้อตกลงร่วมกันที่จะดำเนินงานต่อ และขอการสนับสนุนในส่วนของความรู้อาการ คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อการแก้ไขปัญหาในระหว่างดำเนินงาน

แผนการที่จะดำเนินงาน ปี 2556 ได้แก่ การนำเสนอสรุปผลการวิจัยให้กับผู้เกี่ยวข้องเพื่อการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง การวางแผนการปลูก การเตรียมปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยแห้ง การใช้ตราสัญลักษณ์สินค้าและบรรจุภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ การกำหนดทิศทางการตลาด และเครือข่ายตลาด เช่น โรงพยาบาล ร้านค้า และหน่วยงานราชการ

3.6 สรุปผลการวิจัยและจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรูปแบบงานวิจัย ทีมวิจัยได้มีการแบ่งหน้าที่ให้กับสมาชิกทีมในการดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพื่อสรุปเป็นรูปแบบ ฉบับสมบูรณ์ และมีทีมสำหรับตรวจสอบความเรียบร้อยของเอกสาร จากการสรุปรวบรวมในระยะแรก พบว่าเนื้อหายังขาดรายละเอียดของกิจกรรมและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ พี่เลี้ยงวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง และมีตัวแทนจาก สกว. ได้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและการดำเนินการในระยะต่อไป

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

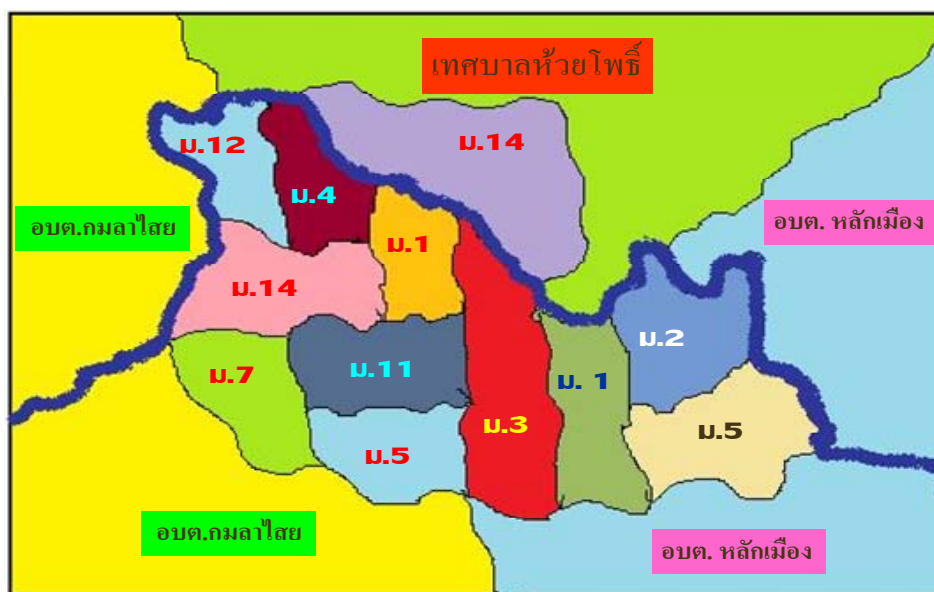
บริบทและสภาพทั่วไปของเทศบาลตำบลกมลาไสยและตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย

บริบทของเทศบาลตำบลกมลาไสย

เทศบาลตำบลกมลาไสยเดิมเป็นสุขาภิบาลกมลาไสย ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลกมลาไสยเป็นเทศบาลตำบลกมลาไสยตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ปัจจุบันเป็นเทศบาลขนาดกลาง รายได้ประมาณปีละ 50 ล้านบาท มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 15.025 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 9,390.62 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล 12 ชุมชน ได้แก่ ตำบลกมลาไสยจำนวน 8 ชุมชน และตำบลหลักเมือง 4 ชุมชน มีประชากรทั้งสิ้น 9,931 คน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	องค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสยและเทศบาลห้วยโพธิ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	องค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสยและหลักเมือง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	องค์การบริหารส่วนตำบลหลักเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	องค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสย

ภาพที่ 1 แผนที่เทศบาลตำบลกมลาไสย

ข้อมูลพื้นฐาน/ครัวเรือน/ประชากร

เทศบาลตำบลกมลาไสย ประกอบด้วย 2 ตำบล (12 ชุมชน) คือ ตำบลกมลาไสย จำนวน 8 ชุมชนและ ตำบลหลักเมือง จำนวน 4 ชุมชน ประชากรในเขตรับผิดชอบ 9,931 คน แยกรายชุมชน ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลประชากรแยกรายชุมชน (ข้อมูล ณ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2555)

ตำบล	ชื่อชุมชน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
กมลาไสย	ชุมชนในเมือง ม.1	319	269	266	535
	ชุมชนวังหิน ม.4	304	529	555	1,084
	ชุมชนสระบัว ม.5	210	398	425	823
	ชุมชนน้ำจั้น ม.7	218	362	422	784
	ชุมชนดอนสวรรค์ ม.11	341	325	381	706
	ชุมชนปากน้ำ ม.12	259	482	512	994
	ชุมชนปากปาว ม.14	137	246	257	503
	ชุมชนเมืองใหม่ ม.15	252	294	318	612
หลักเมือง	ชุมชนในเมือง ม.1	388	656	713	1,369
	ชุมชนคุ้มไต้ ม.2	235	420	474	894
	ชุมชนกุดกว้าง – หนงโก ม.3	276	435	475	910
	ชุมชนโนนสว่าง ม.5	176	350	367	717
	รวม	3,115	4,766	5,165	9,931

สภาพภูมิประเทศ สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลักษณะดินร่วนปนทรายมีแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน คือ แม่น้ำปาว มีปริมาณน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี ในช่วงฤดูฝนบางปีมีปริมาณน้ำค่อนข้างมากทำให้เกิดน้ำท่วม ส่งผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายบางพื้นที่ พื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตชลประทานพลังงานไฟฟ้า เหมาะแก่การทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติอีกหลายแห่งที่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้สำหรับอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี เช่น หนงน้ำขุน หนงสระบัว กุดปาวหลง ทำให้พื้นที่เป็นจุดเด่นประชาชนสามารถทำการเกษตรได้ทุกฤดูกาล ลักษณะภูมิอากาศ อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยตลอดปี 35.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยตลอดปี 18.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิโดยเฉลี่ย ตลอดปี 26.75 องศาเซลเซียส ภูมิอากาศมี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ กลางเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง เดือน กุมภาพันธ์

ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยตลอดปี 105.08 มิลลิเมตร

สภาพเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมประมาณ ร้อยละ 80 โดยเฉพาะการเพาะปลูกพืชผัก ชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกไว้บริโภคในครัวเรือนที่เหลือจะนำมาจำหน่ายในตลาดทั้งสองแห่ง ที่มีการเพาะปลูกมากเป็นพิเศษคือชุมชนโนนสว่างหมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง ที่มีการปลูกเป็นอาชีพรองจากการทำนาปลูกเพื่อจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่ง ซึ่งเกษตรกรในชุมชนนี้จะมีประสบการณ์ในการปลูกพืชผักมากกว่าชุมชนอื่นๆ โดยมีประวัติศาสตร์การปลูกพืชผักที่ยาวนานนับแต่สมัยบรรพบุรุษสืบทอดมาเรื่อยๆ จากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่การทำเกษตรธรรมชาติจนกระทั่งเข้าสู่ยุคเกษตรเคมีในปัจจุบัน นอกจากนี้มีการประกอบอาชีพค้าขายและอาชีพอื่นๆ ประมาณร้อยละ 20

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม / การจราจร

ถนน	จำนวนถนนลูกรัง	12	สาย
	จำนวนถนนดิน	-	สาย
	จำนวนถนนลาดยาง	3	สาย
	จำนวนถนนคอนกรีต	93	สาย

สะพาน

จำนวนสะพานคอนกรีต	1	แห่ง
จำนวนสะพานเหล็ก	-	แห่ง
จำนวนสะพานไม้	1	แห่ง

แหล่งน้ำ

จำนวนแม่น้ำที่ไหลผ่าน	2	สาย
จำนวน ห้วย/หนอง/คลอง/บึง	14	แห่ง/สาย
จำนวนบ่อน้ำตื้นสาธารณะ	4	แห่ง/สาย
จำนวนแหล่งน้ำอื่น ๆ	2	แห่ง

ลักษณะการใช้ที่ดินในเขตเทศบาล

พื้นที่พักอาศัย	2,168	ไร่
พื้นที่ตั้งหน่วยงานของรัฐ	2,461	ไร่
พื้นที่เกษตรกรรม	3,093	ไร่

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือ แม่น้ำปาว เป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชุมชนต่างๆภายในเขตเทศบาล เพราะมีชุมชนกว่าครึ่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปาว ในด้านการดูแลสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลกมลาไสย มีจำนวน

สถานที่กำจัดขยะ 8 ไร่ 2 งาน ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 4 บ้านบึงไฮ ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปริมาณขยะในเขตเทศบาล 5 ตัน / วัน ปริมาณขยะที่กำจัด 5 ตัน/วัน โดยวิธีฝังกลบ และเผากลางแจ้ง

ด้านเศรษฐกิจ

เทศบาลตำบลกมลาไสย มีสถานที่ผลิตสินค้าและบริการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สถานีบริการน้ำมัน	2	แห่ง
2. ตลาดสด(เช้า)	1	แห่ง
3. ตลาดโต้รุ่ง(เย็น)	1	แห่ง
4. ธนาคาร	3	แห่ง
5. ที่ทำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	1	แห่ง
6. ที่ทำการประปาส่วนภูมิภาค	1	แห่ง
7. โรงฆ่าสัตว์เทศบาล	1	แห่ง
8. โรงเรียนเอกชน	2	แห่ง
9. คลินิก	1	แห่ง

การสื่อสารและโทรคมนาคม

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข	1	แห่ง
ชุมสายโทรศัพท์	1	แห่ง
ตู้โทรศัพท์สาธารณะ	30	จุด

ด้านการศึกษา

ข้อมูลสถานศึกษา สถานศึกษาในสังกัด (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) 4 แห่ง ได้แก่

สถานศึกษาในสังกัด	จำนวนนักเรียน				จำนวนครู
	อบ.1	อบ.2	อบ.3	รวม	
ศูนย์วัดปฐมเมฆาราม	62	74	39	175	12
ศูนย์วัดสระบัวราษฎร์ประดิษฐ์	33	21	22	76	5
ศูนย์วัดท่ามาลานที	38	17	5	60	4
ศูนย์วัดโพธิ์โนนสว่าง	23	22	0	45	3
รวม ทั้ง 4 ศูนย์	156	134	66	356	24

สถานศึกษาสังกัด สพฐ./เอกชน ภายในเขตเทศบาล 7 แห่ง ได้แก่

- โรงเรียนกมลาไสย
- โรงเรียนพิพัฒนราษฎร์บำรุง

- โรงเรียนหลักเมืองกมลาไสย
- โรงเรียนน้ำจั้นราษฎร์บำรุง
- โรงเรียนปากน้ำราษฎร์บำรุง
- โรงเรียนอนุบาลบ้านเย็น
- โรงเรียนอนุบาลปิยวรรณ

ข้อมูลสาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐขนาด 120 เตียง 1 แห่ง
- คลินิกแพทย์ 1 แห่ง
- ร้านขายยาที่มีเภสัชกร 3 แห่ง

ข้อมูลอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ประจำเทศบาลตำบลกมลาไสย

- พนักงานเทศบาล จำนวน 40 คน
- ลูกจ้างประจำ จำนวน 3 คน
- พนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 21 คน
- พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 27 คน

การบริหารงานงบประมาณ

รายรับ โดยแยกเป็นหมวดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงรายรับประจำปีของเทศบาลตำบลกมลาไสย

หมวด	ปีงบประมาณ 2552	ปีงบประมาณ 2553	ปีงบประมาณ 2554	ปีงบประมาณ 2555
ภาษีอากร	686,133.65	717,124.20	784,041.99	954,509.28
ค่าธรรมเนียม ค่าปรับใบอนุญาต	631,463.60	771,074.94	1,111,344.14	1,790,252.61
รายได้จากทรัพย์สิน	1,995,648.32	1,892,095.49	2,036,137.99	2,898,492.64
รายได้เบ็ดเตล็ด	290,895.75	523,213	920,982	1,172,489
รัฐบาลจัดสรรให้	18,626,243.96	25,063,040.57	23,883,623.27	27,917,107.92
อุดหนุนทั่วไป	25,037,399.37	17,685,221	17,314,650	16,225,391
รวม	47,267,784.65	46,641,742.20	46,050,779.39	50,958,242.45

รายจ่าย โดยแยกเป็นหมวดดังนี้
 ตารางที่ 3 แสดงรายจ่ายประจำปีของเทศบาลตำบลกมลาไสย

หมวด	ปีงบประมาณ 2552	ปีงบประมาณ 2553	ปีงบประมาณ 2554	ปีงบประมาณ 2555
หมวดเงินเดือนและ ค่าจ้างประจำ	6,199,988	6,314,666	6,811,558.87	8,024,308.97
หมวดค่าจ้างชั่วคราว	4,214,927	3,923,753	2,170,560	2,652,762.18
หมวดค่าตอบแทน ใช้สอยและวัสดุ	16,931,858.46	13,486,763.96	13,501,909.43	12,939,600.51
หมวดสาธารณูปโภค	488,795.91	662,024.64	564,052.27	794,850.07
หมวดเงินอุดหนุน	2,680,800	3,583,151.52	3,336,769.76	3,782,855.77
หมวดอื่น ๆ	25,000	20,000	25,000	105,000
งบกลาง	1,179,365.44	5,672,660.42	2,343,514.32	1,538,057.72
หมวดครุภัณฑ์ที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง	12,474,665	2,585,290	9,538,311	12,649.280
รวม	44,195,399.81	36,248,309.54	38,291,675.65	43,572,035.10

บริบทตลาดสด/ตลาดโต้รุ่ง เทศบาลตำบลกมลาไสย

ตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย เดิมตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่บนที่สาธารณะบริเวณหน้าโรงเรียนพัฒนราษฎร์บำรุง มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว มีแคร่ไม้ไผ่เพื่อใช้เป็นที่วางจำหน่ายสินค้า เปิดให้ประชาชนนำสินค้ามาจำหน่ายในระหว่างเวลา 04.00-08.00 น. ช่วงแรกจะมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาวางจำหน่ายไม่กี่ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะนำสินค้าประเภทพืชผักที่ปลูกตามบริเวณบ้านเรือนและที่สวนไร่นาเพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคก็จะนำมาจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนเป็นอาหารประเภทอื่นๆไปบริโภค อาหารประเภทเนื้อสัตว์เช่น เป็ด ไก่ ฯลฯ ที่มีการเลี้ยงไว้บริโภคใช้และเนื้อในครัวเรือน ถ้ามีปริมาณมากก็จะนำมาจำหน่ายที่ตลาด นอกจากนี้เป็นอาหารประเภท กุ้ง หอย ปู ปลา ที่หาได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ตามท้องไร่ท้องนา เพื่อนำมาประกอบอาหารในครัวเรือน ถ้าหาได้เยอะก็จะนำมาแบ่งปันแก่ญาติมิตรและเพื่อนบ้านใกล้เคียง ส่วนที่เหลือก็จะนำมาจำหน่ายที่ตลาด

ส่วนราคาสินค้าต่างๆ นั้นก็มีราคาค่อนข้างถูก สามารถต่อรองราคากันได้โดยตรงระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย เนื่องจากไม่ต้องลงทุนอะไรมาก ส่วนใหญ่เป็นเพียงแรงงานเท่านั้น

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2516 ทางเทศบาลตำบลลพบุรี (สุขาภิบาลลพบุรีเดิม) ได้ตั้งงบประมาณเพื่อจัดหาที่ดินเพื่อใช้เป็นที่ตั้งของตลาดสดแห่งใหม่ ย้ายไปอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลลพบุรี อำเภอลพบุรี จังหวัดกาฬสินธุ์ บนเนื้อที่ ประมาณ 7 ไร่ และทำการก่อสร้างอาคารตลาดสดหลังใหม่ขึ้นโดยมีโครงสร้างตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว และพัฒนายกระดับเป็นตลาดสดประเภทที่ 1 ภายในอาคารตลาดสดเทศบาลตำบลลพบุรี มีจำนวนแผงจำหน่ายอาหารทั้งหมดประมาณ 150 แผง ประกอบด้วย แผงจำหน่ายอาหารสด 25 แผง และแผงจำหน่ายอาหารทั่วไป แผงจำหน่ายผัก แผงจำหน่ายขนม และแผงจำหน่ายสินค้าอื่นๆ จำนวน 125 แผง โดยตลาดสดของเทศบาลตำบลลพบุรีเริ่มเปิดให้ประชาชนนำสินค้าเข้ามาทำการจำหน่ายตั้งแต่วันที่ 02.00 น. เป็นต้นไปทุกวัน จนถึงเวลาประมาณ 09.00 น. ก็จะหยุดการจำหน่าย จนมีคนพูดว่า “ตลาดสายหยุด” ในแต่ละวันจะมีประชาชนที่มาจับจ่ายซื้อสินค้าและอาหารภายในตลาดสดเทศบาลตำบลลพบุรี ประกอบด้วยประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลลพบุรี 12 ชุมชน ประชาชนจากพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จากตำบลธัญญา ตำบลหนองแปน ตำบลหลักเมือง และส่วนหนึ่งจากอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ โดยในแต่ละวันจะมีเงินหมุนเวียนในตลาดกว่า 250,000 บาทต่อวัน

ภาพที่ 2 ตลาดสดเทศบาลตำบลลพบุรี

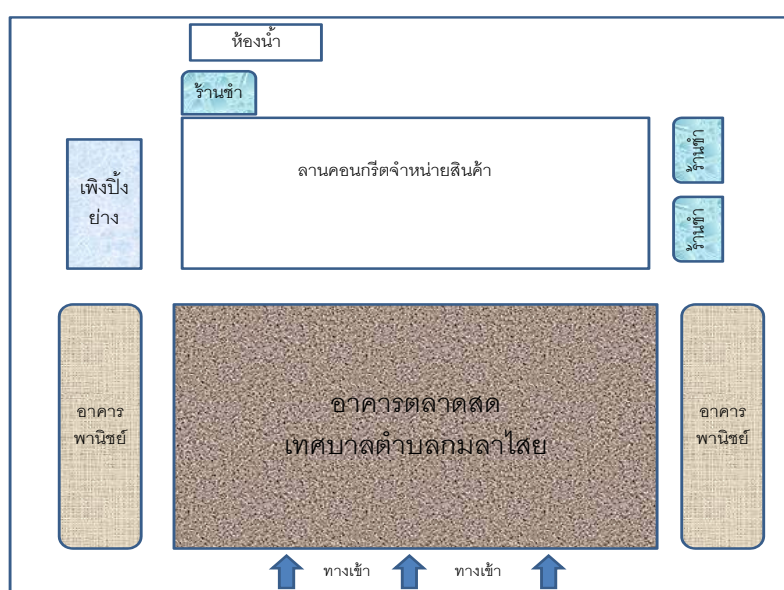

ภาพที่ 3 บรรยากาศการจำหน่ายสินค้าตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสย

ส่วนบริเวณนอกอาคารตลาดสดด้านหลัง ได้มีการก่อสร้างเพิงบังอย่างจำนวน 7 ช่อ และร้านจำหน่ายของชำอีกจำนวน 6 ร้าน พื้นที่ที่เหลือเป็นลานคอนกรีตทางเทศบาลได้ใช้เป็นพื้นที่ให้พ่อค้าแม่ค้าใช้จำหน่ายสินค้าประเภทต่างๆ เช่น ประเภทปลา พืชผักต่างๆ และสินค้าเบ็ดเตล็ด ประมาณ 50 แผง

ภาพที่ 4 แสดงแผนผังบริเวณด้านหลังอาคารตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสย

การบริหารตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย

การบริหารจัดการตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารตลาดสดโดยการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารตลาดสดซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้จำหน่ายสินค้าภายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยรวมทั้งสิ้น 14 คน ดังนี้

1. นางเอื้องพร	สีกาศรี	ประธานกรรมการ
2. นายทอง	ปรีสวัง	รองประธาน
3. นางสาวเวียน	ไสยเรือง	เลขานุการ
4. นางรัชนี	ศรีชัดเค้า	ผู้ช่วยเลขานุการ
5. นายสังคม	รัตนวิชัย	เหรัญญิก
6. นายสมบัติ	เขตปัญญา	ผู้ช่วยเหรัญญิก
7. นางศรีสุพรรณ	แสงรุจี	กรรมการ
8. นางสาวจันทร์	นันทะเพชร	กรรมการ
9. นางหนิมพร	บรรพกลม	กรรมการ
10. นางอัมพร	รัตนวิชัย	กรรมการ
11. นางสาวพันธ์	ไชยกาล	กรรมการ
12. นางสาวจิตรรา	ขันธบูรณ์	กรรมการ
13. นางยุพิน	บุญบุปผา	กรรมการ
14. นางนิตยา	นาทันริบ	กรรมการ

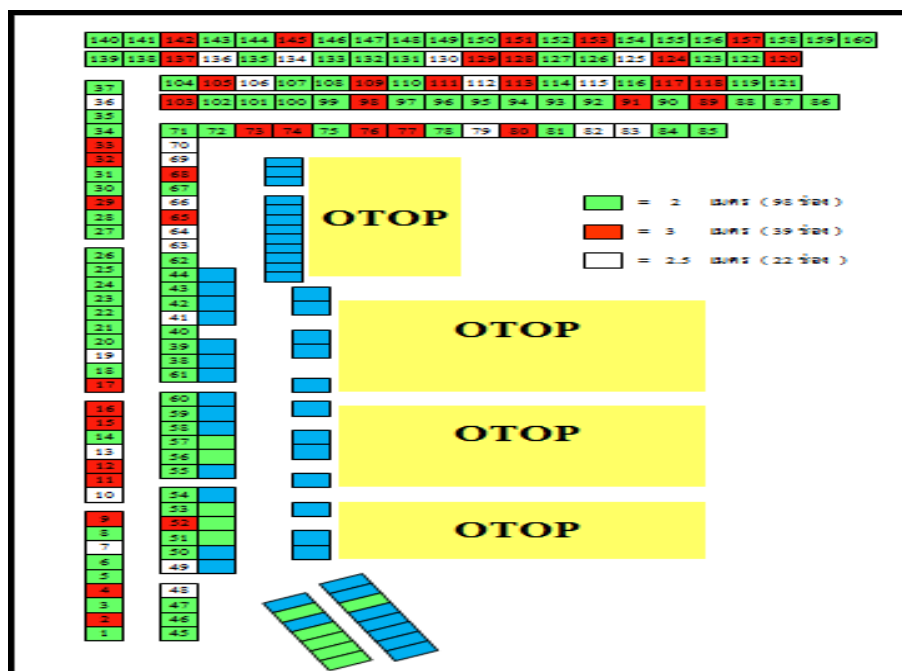
ซึ่งคณะกรรมการบริหารตลาดสดทั้ง 14 คน มีอำนาจหน้าที่ในการร่างกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าจำหน่ายสินค้าภายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย กำหนดประเภทสินค้าที่นำมาจำหน่าย กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมแผงจำหน่ายสินค้าประจำปีและรายวัน พิจารณาเพิกถอนสิทธิ์ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของตลาดสด ตลอดจนแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาตลาดให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดร่วมกับเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาลตำบลกมลาไสย ซึ่งอัตราค่าเช่าแผงจำหน่ายสินค้ารายปีทางคณะกรรมการได้กำหนดไว้ดังนี้ แผงสินค้าทั่วไป แผงละ 300 บาท/ปี, แผงปิ้งย่าง 150 บาท/เดือน ร้านขายของชำ 1,680 บาท/ปี ส่วนอัตราค่าเช่ารายวันคณะกรรมการได้กำหนดอัตราค่าเช่าดังนี้ แผงจำหน่ายสินค้า 10 บาท/วัน แผงปิ้งย่าง 5 บาทต่อวัน และร้านขายของชำ 20 บาท/วัน พร้อมทั้งได้เปิดให้เอกชนทำการประมูลราคาเก็บเงินค่าเช่ารายวันนำเงินส่งทางเทศบาลตำบลกมลาไสยเป็นรายวัน นอกจากนี้ในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดทั่วไปของอาคารและบริเวณตลาดสด ทางเทศบาลตำบลกมลาไสยได้จัดจ้างพนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 2 คน คอยปฏิบัติ

หน้าที่ในการเก็บขนขยะมูลฝอย , ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณอาคารตลาดทั่วไป และห้องน้ำของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย

ในปี 2547 เทศบาลตำบลกมลาไสย ได้มีนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่ในเขตเทศบาลซึ่งเป็นที่รกร้างว่างเปล่าตั้งอยู่ใจกลางชุมชนเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์ และสนองนโยบายการเป็นเมืองน่าอยู่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงได้มีการเช่าพื้นที่ดังกล่าวจากราชพัสดุจังหวัดกาฬสินธุ์และจัดหางบประมาณมาปรับปรุงเป็นอาคารพาณิชย์จำนวน 30 ห้อง ก่อสร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) จำนวน 30 ห้อง และจัดทำเป็นสถานที่ลานคอนกรีตสำหรับจำหน่ายสินค้าและอาหารในตอนเย็นเปิดเป็นตลาดโต้รุ่ง โดยเปิดให้ประชาชนนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย ตั้งแต่เวลา 15.00 น. จนถึงเวลา 21.00 น. ทุกวัน มีล๊อคจำหน่ายอาหารประเภทต่างๆ 200 ล๊อค ประเภทสินค้าที่นำมาจำหน่ายประกอบด้วย ประเภทอาหารสด อาหารประเภทปิ้งย่าง อาหารปรุงเสร็จ ผัก ผลไม้ ขนมหวาน ตลอดจนสินค้าประเภทเบ็ดเตล็ด ในแต่ละวันจะมีผู้มาซื้ออาหารจำนวนมาก ซึ่งผู้ที่มาจับจ่ายซื้อสินค้าภายในตลาดโต้รุ่งประกอบด้วยประชาชนจากชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย เทศบาลตำบลธัญญา เทศบาลตำบลหนองแปน องค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสยนอกจากนี้จะมีประชาชนที่เดินทางเข้าไปทำงานที่จังหวัดกาฬสินธุ์ตอนเย็นก็จะแวะซื้อสินค้าภายในตลาดแห่งนี้เป็นประจำเพราะเป็นเส้นทางผ่านของถนนสายหลักเชื่อมกับชุมชนต่างๆภายในเขตอำเภอกมลาไสย เพราะตลาดแห่งนี้มีจุดเด่นคือตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำปาวมีสินค้าพื้นบ้านมาวางจำหน่ายค่อนข้างเยอะ เช่น ปลาน้ำจืด ผักพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ซึ่งผู้ซื้อบอกว่าต้องการปลาน้ำจืดธรรมชาติ เพราะมีรสชาติอร่อยกว่าปลาที่เลี้ยงจากบ่อ ซึ่งถือว่าเป็นเสน่ห์หรือเป็นจุดขายให้ประชาชนมาแวะซื้อสินค้าจำนวนมากในแต่ละวันของตลาดโต้รุ่งกมลาไสย มีเงินหมุนเวียนกว่า 300,000 บาทต่อวัน

ภาพที่ 5 แสดงแผนผังภายในบริเวณตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย

ภาพที่ 6 บรรยากาศในตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย

การบริหารจัดการในตลาดโต้รุ่ง(ตลาดเย็น) เทศบาลตำบลกมลาไสย

หลังจากที่ได้มีการปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าวจากพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นอาคารพาณิชย์ และอาคารผลิตภัณฑ์ชุมชน(OTOP) ที่มีความสะอาดสวยงามแล้ว ทางเทศบาลตำบลกมลาไสยได้ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดระเบียบการจำหน่ายสินค้าในพื้นที่สาธารณะขึ้น ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการจากภาคส่วนต่างๆร่วมเป็นกรรมการประกอบด้วย

1. นายกเทศมนตรีตำบลกมลาไสย	เป็น	ประธาน
2. นายธนดล มิตรภานนท์ รองนายกเทศมนตรี		รองประธาน
3. นายวิระพันธ์ ทุมกิ่ง สมาชิกสภาเทศบาล		กรรมการ
4. ดต. ศักดา ครองยศ ตัวแทน สภ.กมลาไสย		กรรมการ
5. นางเอื้องพร สีภาศรี สมาชิกสภาเทศบาล		กรรมการ
6. นางศรีไพร อรัญเสน ตัวแทนกลุ่มแม่ค้า		กรรมการ
7. นางเขียน สอนชา ตัวแทนกลุ่มแม่ค้า		กรรมการ
8. นางอรพิน อำพวา ตัวแทนกลุ่มแม่ค้า		กรรมการ
9. นส.ศิริพร พากิรมย์ ตัวแทนกลุ่มแม่ค้า		กรรมการ
10. ปลัดเทศบาลตำบลกมลาไสย		กรรมการและเลขานุการ
11. ผอ.กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
12. นางอรอุมา เลิศประยูรวัฒนา นักวิชาการสุขาภิบาล		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยคณะกรรมการบริหารตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้ง 12 คน มีอำนาจหน้าที่ในการออกระเบียบข้อบังคับในการจำหน่ายสินค้าภายในบริเวณตลาดโต้รุ่ง กำหนดอัตราค่าเช่าแผง , การเพิกถอนสิทธิ์ผู้จำหน่ายสินค้าที่กระทำผิดระเบียบของทางตลาดโต้รุ่ง, กำหนดประเภทสินค้าที่นำมาวางจำหน่ายทั้งสิ้น 9 ประเภท ประกอบด้วย ผักสด ผลไม้ ดอกไม้สด ขนม อาหารปรุงเสร็จ อาหารทั่วไป ปิ้งย่าง อาหารสด และเบ็ดเตล็ด สำหรับขนาดความกว้างของล้อคมี 3 ขนาด คือ กว้าง 3 เมตร , 2.5 เมตร และ 2 เมตร อัตราค่าเช่าล้อครายปี 300,200 และ 100 บาท ตามลำดับ ส่วนอัตราค่าเช่าล้อครายวัน ราคาล้อคละ 5,4,3 บาทตามลำดับ และเปิดทำการประมูลหาผู้รับจ้างมาทำเก็บค่าเช่าล้อครายวันส่งให้แก่ทางเทศบาลตำบลกมลาไสยทุกวัน

ปัญหาทั่วไปของการดำเนินงานตลาดสด/ตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย

ปัญหาทั่วไปในการดำเนินการของตลาดทั้ง 2 แห่ง ที่ผ่านมามีการดำเนินการจำหน่ายสินค้าภายในตลาด ในช่วงแรกเป็นพ่อค้าแม่ค้าภายในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสยและพื้นที่ใกล้เคียงที่เข้ามาจำหน่าย การจำหน่ายแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่มีอยู่ภายใน

ชุมชนเกือบทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อตลาดมีการขยายตัวผู้บริโภคมีความต้องการเพิ่มมากขึ้น พ่อค้าบางราย จึงมีการนำสินค้าจากภายนอกเข้ามาจำหน่ายเพิ่มขึ้น ราคาสินค้าก็เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ กระแสการตลาดเปลี่ยนแปลงไปโดยพ่อค้าแม่ค้าบางรายมีการซื้อสินค้าจากตลาดสดทั้ง 2 แห่ง โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็น ผัก ปลา เป็ด ไก่ ตลอดจนอาหารพื้นบ้านต่างๆ เพื่อไปจำหน่ายที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งขายได้ราคาดีกว่า ส่งผลให้ราคาสินค้าภายในตลาดสดเทศบาลตำบล กมลาไสยมีราคาเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วยเกือบเท่าตัว นอกจากนี้เมื่อมีการนำสินค้าเพื่อไปจำหน่ายระยะทางไกลเพื่อป้องกันการอาหารเน่าเสียจึงมีเริ่มมีการนำสารเคมีต่างๆ เข้ามาใช้ในการป้องกันไม่ให้อาหาร เหล่านั้นเน่าเสียง่าย เช่น น้ำยาฟอร์มาลินมาทำการแช่ผัก แช่เนื้อสัตว์ประเภท ปลา ไก่ ตลอดจน ผักต่างๆ ก็นำสารฟอกขาว สารป้องกันแมลงต่างๆ มาใช้ในการป้องกันอาหารเน่าเสียเพิ่มมากขึ้น โดย ขาดการตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคตามมา จนนำไปสู่การนำไปใช้อย่างแพร่หลายใน อาหารประเภทต่างๆ แม้จะเป็นอาหารที่วางจำหน่ายภายในตลาดเองก็ตาม (จากการสัมภาษณ์กลุ่ม แม่ค้าจำหน่ายสินค้าในตลาด)

นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการจราจรบริเวณรอบๆ ตลาดได้รู้ ซึ่งช่วงแรกๆ ปัญหาดังกล่าวก็ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก แต่เมื่อการดำเนินงานของตลาดมีการพัฒนาดีขึ้นเรื่อยๆ มี พ่อค้าแม่ค้าจำนวนมากมาจากทุกพื้นที่ทั้งในเขตเทศบาลกมลาไสย และนอกเขตเทศบาลรวมทั้งยังมี พ่อค้าแม่ค้าที่มาจากต่างจังหวัดที่นำสินค้าเข้ามาจำหน่าย ส่งผลให้มีปัญหาด้านการจราจรติดขัดมาก ขึ้น ซึ่งทางเทศบาลกมลาไสยเองก็มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยทำการขยายผิวจราจรให้เพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มพื้นที่สำหรับจอดรถสำหรับผู้มาใช้บริการของตลาด

ในช่วงการดำเนินงานที่ผ่านมา ทางเทศบาลตำบลกมลาไสยเองซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแล ตลาดทั้งสองแห่ง ได้พยายามเฝ้าระวังในเรื่องความปลอดภัยตลอดจนการปนเปื้อนต่างๆ ของอาหาร และพืชผักที่นำมาวางจำหน่ายภายในตลาด โดยมีการส่งเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาลร่วมกับ เจ้าหน้าที่ สาธารณสุขของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอกมลาไสย ได้ออกดำเนินการตรวจสอบการปนเปื้อนของ สารต่างๆ ในอาหารและสินค้าอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผักที่วางจำหน่ายตามแผงต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และพบว่า มีอัตราการตรวจพบการปนเปื้อนของยาฆ่าแมลงในพืชผักต่างๆ ปริมาณค่อนข้างสูง ซึ่ง พืชผักเหล่านี้ส่วนใหญ่มีแหล่งผลิตมาจากชุมชนต่างๆ ภายในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย และชุมชน ใกล้เคียงที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย

เส้นทาง/สถานการณ์ การจำหน่ายตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของตลาดสด/ได้รุ่งเทศบาลตำบล กมลาไสย

ผักนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่ทุกครัวเรือนจะต้องนำมาใช้ในการประกอบอาหาร เพื่อบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการนำมาประกอบอาหารเพื่อจำหน่ายอีกด้วย ซึ่งผักที่นำมาจำหน่ายในตลาดสด / ได้รุ่ง ของเทศบาลตำบลกมลาไสย แบ่งได้ดังนี้

เส้นทางการจำหน่ายผักภายในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย

ตลาดสดและตลาดได้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย มีแผงจำหน่ายผักทั้งหมด จำนวน 80 แผง โดยแบ่งเป็นผักที่ประชาชนได้ปลูกเองตามครัวเรือนต่างๆ ชาวบ้านปลูกเอง ตามไร่นา ตามสวนของประชาชนในชุมชนต่างๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย และชุมชนที่อยู่รอบๆเขตเทศบาล เช่น ผักจากชุมชนในเขตตำบลหนองแปน ตำบลหลักเมือง ตำบลธัญญา เป็นผักที่ทางชุมชนต่างๆ ได้ปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน ที่เหลือจากการบริโภคก็นำมาจำหน่าย สำหรับชุมชนที่นิยมการปลูกผักภายในเขตเทศบาลประกอบด้วยชุมชนสระบัว หมู่ที่ 5 ตำบลกมลาไสย เป็นชุมชนที่มีหนองน้ำสระบัวประจำชุมชนทำให้ประชาชนมีแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูก ชุมชนน้ำจั้นหมู่ที่ 7 ตำบลกมลาไสย และชุมชนปากน้ำหมู่ที่ 12 ตำบลกมลาไสย ทั้ง 2 ชุมชนตั้งอยู่ริมหนองน้ำขุ่นที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่มีน้ำขังตลอดปีสามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี ส่วนชุมชนปากบาวหมู่ที่ 14 ตำบลกมลาไสย ตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำบาวซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงเทศบาลตำบลกมลาไสยจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกเช่นเดียวกัน โดยทั้ง 4 ชุมชนนั้นจะเป็นการเพาะปลูกเฉพาะบางกลุ่มที่มีความสนใจด้านการเพาะปลูกพืชผักซึ่งมีอยู่ประมาณชุมชนละ 5-6 ครอบครัวยุคนั้น นอกจากนั้นพืชผักที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจำหน่าย ส่วนหนึ่งเป็นพืชผักที่นำมาจากหมู่บ้านและชุมชนที่ใกล้เคียงกับเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย เช่น พืชผักจากเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสย บ้านดอนยูง บ้านข้าวหลาม บ้านหนองแปน เขตตำบลหลักเมือง เช่นบ้านบึงไฮ บ้านลาด ซึ่งผักจำพวกนี้จะเป็นผักที่ชาวบ้านปลูกเองเพื่อบริโภคในครอบครัวแต่มีปริมาณมากเหลือจากการบริโภคก็จะนำมาจำหน่ายเองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางหรือมีพ่อค้าแม่ค้าคนกลางรับซื้อจากชาวบ้านมาจำหน่ายต่อเพื่อเอากำไรอีกทอดหนึ่ง จากการสุ่มตรวจสอบปนเปื้อนในผักกลุ่มนี้พบว่ามีสารปนเปื้อนสารเคมีค่อนข้างน้อย

อีกชุมชนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อระบบตลาดของตลาดสด/ตลาดได้รุ่งของเทศบาลตำบลกมลาไสยคือชุมชนโนนสว่างที่ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณ 80% ของคนในชุมชนที่ทำการเพาะปลูกพืชผักเป็นหลัก โดยจะมีการปลูกตลอดทั้งปี ที่บริเวณไร่นา ที่สวน รอบๆ บริเวณบ้าน พืชผักที่ปลูกประกอบด้วย ผักชี กะหล่ำ ผักบุ้ง ผักกาด แตงกวา พริก มะเขือ ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ นับว่าเป็นชุมชนแห่งประวัติศาสตร์การปลูก

พืชผักก็ว่าได้ เพราะมีประวัติอันยาวนานเกี่ยวกับวิวัฒนาการด้านการเพาะปลูกมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนนับร้อยปี นอกจากนี้ผักที่ปลูกจากชุมชนโนนสว่างนอกจากปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้วยังมีการเพาะปลูกเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนโนนสว่างอีกด้วย จากการเก็บข้อมูลจากผู้จำหน่ายผักพบว่าเกือบ 80 % ของผักประเภททั่วไป (ยกเว้นผักประเภทขายส่ง) ที่วางจำหน่ายในตลาดสดและตลาดใต้ทุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย เป็นผักที่นำมาจากชุมชนโนนสว่างแทบทั้งสิ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นที่มิอาจนิ่งได้เก็บข้อมูล,วิเคราะห์ข้อมูลแล้ว พบว่าพื้นที่ชุมชนโนนสว่างน่าจะเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักที่จะส่งผลกระทบต่อระบบการพัฒนารูปแบบตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสด/ตลาดใต้ทุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสยจึงได้ทำการศึกษาบริบทของชุมชนโนนสว่างดังนี้

ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ก่อตั้งมาเกือบร้อยปี เดิมมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ไม่มีการแข่งขัน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย เช่น การเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละแผน ซึ่งจะมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น การก่อสร้างระบบชลประทาน การนำปุ๋ยเคมีเข้ามาช่วยในการเพิ่มผลผลิต การส่งเสริมพันธุ์พืชใหม่ๆ การนำเครื่องทุ่นแรงต่างๆ มาใช้ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบต่อรูปแบบและวิธีการเพาะปลูกของเกษตรกรในชุมชน ส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติต่างๆ อีกด้วย

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนจำนวน 40 คน (ระหว่างวันที่ 18 - 28 กันยายน พ.ศ. 2554) เกี่ยวกับความเป็นมาในการประกอบอาชีพปลูกผัก ตั้งแต่เริ่มมีการตั้งชุมชนขึ้นในปี 2454 เรื่อยมาจนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในกระบวนการปลูกผัก เพื่อเพิ่มผลผลิตและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา หลังจากมีการใช้สารเคมีมาใช้ในการกระบวนการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสภาวะสุขภาพผลกระทบต่อสภาวะสิ่งแวดล้อมและผลกระทบทางด้านอื่นๆ ตามมา โดยใช้ Time line เป็นตัวช่วยแบ่งเวลาในการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินงานแต่ละช่วง นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้เกษตรอินทรีย์ในอดีตที่ผ่านมา

ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 900 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน แต่มีบางส่วนเป็นที่ลุ่มติดกับแม่น้ำปาว ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ แต่เป็นการทำแต่พออยู่พอกิน เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่นาเป็นของตนเองประมาณ 2 - 3 ไร่ต่อครัวเรือน อาชีพเสริม คือ รับจ้างทั่วไป และประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ กุดปาว หลง และลำน้ำปาว มีพื้นที่นาสำหรับปลูกข้าวประมาณ 200 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด และที่เหลืออีกร้อยละ 70 เป็นที่ดอน เป็นพื้นที่สำหรับทำไร่ ปลูกฝ้าย ปลูกปอเพื่อทำเชือก พื้นดินในชุมชนยังมีความอุดมสมบูรณ์สูง ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทำนา เป็นนาทาม (น่าน้ำท่วมทุกปี) พันธุ์ข้าวที่ปลูกจะเป็นพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ ข้าวพันธุ์มะเขือ ข้าวขี้ตมใหญ่ ข้าวขี้ตมกลาง ข้าวปล้องลาย ข้าวปล้องแ้ว ข้าวขี้ขาวใหญ่ และข้าวขี้ขาวกลาง เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรจะปลูกไว้สำหรับทำ

เส้นขนมจีน “ปลูกบ่หลายดอก เอาไว้เอ็ดข้าวปุ้น (เส้นขนมจีน) ยามมีบุญ” คุณตาสอนบอก (จากการสัมภาษณ์คุณตาสอน กุดสวรรค์ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2554)

วิธีการเพาะปลูก เป็นการเพาะปลูกแบบวิถีธรรมชาติ ใส่ปุ๋ยคอกหรือเศษใบไม้ใบหญ้า “แต่ก่อนบ่รู้จักปุ๋ยดอก เห็นปุ๋ยเกลือนี้น้ำตาลเลยเอามาขามไปจ้ำปุ๋ย (ปุ๋ยเกลือนี้น้ำตาล)” คุณยายตีบกล่าว (การสัมภาษณ์คุณยายทองสอน(ตีบ) คลายโคก วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2554) มีการเลี้ยงวัว ควาย เพื่อใช้แรงงานในการไถนา เก็บมูลไว้สำหรับทำปุ๋ย ส่วนเบ็ด ไถ เลี้ยงไว้สำหรับเป็นอาหาร

ช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่สำคัญ (จากการเก็บข้อมูล สถานการณ์และสภาพปัญหา ระหว่างวันที่ 18 – 28 ก.ย. 54)

ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ. 2511)

ช่วงแรกๆ ประชาชนยังมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย เป็นสังคมแบบปิด ไม่มีตลาดจำหน่ายสินค้า ชาวบ้านจะทำการแลกเปลี่ยนสินค้าและอาหารซึ่งกันและกัน เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ถ้าเหลือก็จะแบ่งปันและแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน ปัจจัยการผลิตยังเป็นแบบพึ่งตนเอง ยังไม่มีเครื่องทุ่นแรง ไม่มีคลองชลประทานเข้ามาช่วย อาชีพของคนในชุมชน คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยชาวบ้านจะทำนาข้าวเพื่อใช้บริโภคในช่วงฤดูฝน ถ้าหากปีใดฝนตกหนัก มีน้ำหลากก็จะทำให้น้ำท่วมไร่นาเสียหาย ปีใดฝนตกน้อย น้ำไม่หลาก ผลผลิตที่ได้ก็จะเพียงพอสำหรับการบริโภค หรือถ้าหากปีใดแห้งแล้ง ฝนไม่ตก การทำนาก็จะไม่ได้ผล ชาวบ้านก็จะปลูกพืชอื่นแทน เช่น แตง ข้าวโพด ฝ้าย โดยทำการปลูกตามริมฝั่งลำน้ำหรือลำห้วย และนำผลผลิตไปแลกข้าวกับชุมชนอื่นๆ เพื่อนำมาใช้บริโภค

ช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2511 ถึงปี พ.ศ. 2532 การเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

ปี พ.ศ. 2511 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านการเกษตร โดยมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรออกมาให้คำแนะนำประชาชน และได้พันธุ์ข้าวใหม่ที่สำนักงานเกษตรมาส่งเสริมและเผยแพร่มากขึ้น เช่น พันธุ์ข้าวเหนียวสันป่าตอง และประชาชนได้ให้ความสนใจเปลี่ยนพันธุ์ข้าวกันเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีการนำปุ๋ยเคมี ขณะนั้นเป็นปุ๋ยเกล็ด (ไนโตรเจน) เข้ามาใช้ โดยนำมาใส่ขณะที่ข้าวยังเป็นต้นกล้า ชาวบ้านบอกว่า “ใส่แล้วจะทำให้ต้นกล้าแข็งแรง เขียวงาม รากฟู เวลาถอนจะทำให้ต้นกล้าถอนง่ายขึ้น และต้นกล้าไม่ขาด แต่ยังไม่มีการใช้อย่างแพร่หลาย ใช้อยู่ในกลุ่มของคนที่มีเงินประมาณไม่เกิน 10 หลังคาเรือน เพราะมีราคาแพงอยู่”(การสัมภาษณ์คุณยายอาน กิ่งกลาง วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2554)

ต่อมาประมาณ 2 – 3 ปี ได้มีการนำปุ๋ยเคมีสูตร 16 – 20 – 0 ตราหัววัวคันไถมาใช้ (ขณะนั้นราคากระสอบละ 50 บาท) แต่จำนวนผลผลิตที่ได้ไม่แตกต่างกับวิธีการเพาะปลูกแบบเดิมมากนัก แต่จะสะดวกสบายกว่า เพราะไม่ได้แบกขน ถ้าใช้ปุ๋ยคอกจากบ้านจะต้องใช้ปริมาณเยอะ ทำให้เสียเวลาในการขนย้าย หลังจากนั้นเริ่มมีโรคหนอนกอแพร่ระบาดเกิดขึ้น ในช่วงแรกชาวบ้านใช้วิธี

กำจัดโดยการถอนต้นทิ้ง และเผาตอฟางข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอกมลาไสย

ปี พ.ศ. 2515 เริ่มมีการนำรถไถนา หรือควายเหล็ก (รถไถเดินตาม) มาใช้ในการไถนา แทนแรงงานควายมีชีวิต และเริ่มมีการจ้างแรงงานในการดำนาและเกี่ยวข้าวแทนการลงแขกช่วยกัน โดยคิดค่าแรงในการดำนา 15 – 20 บาทต่อวัน และค่าแรงถอนต้นกล้า 100 มัดต่อห้าบาท (ปัจจุบัน 2 มัดต่อห้าบาท) แต่แรงงานหลักยังเป็นคนในครอบครัว ภายหลังเริ่มมีการแพร่ระบาดของเพลี้ยไฟ เพลี้ยกระโดด

ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2532 ถึงปัจจุบัน ผลของการเข้ามาของคลองส่งน้ำชลประทานและคลอง พลังงานไฟฟ้า

ปี พ.ศ. 2532 – 2533 ได้มีการก่อสร้างคลองชลประทาน และคลองส่งน้ำพลังไฟฟ้าขึ้น สายที่ 1 สร้างเมื่อ พ.ศ. 2532 และสายที่ 2 สร้างเมื่อ พ.ศ. 2533 โดยมีการนำเอาน้ำจากแหล่งน้ำ ธรรมชาติ กุดปาวหลง และลำน้ำปาว มาใช้ในการทำการเกษตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 หลังจากมีคลองชลประทานและคลองพลังงานไฟฟ้าเข้ามา เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว นอกฤดูปลูก และทำนาปรัง เพื่อจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้เสริมให้กับครอบครัว พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการ เพาะปลูกเป็นข้าวพันธุ์ชัยนาท และข้าวเหลือง 11 เป็นต้น และในปีเดียวกัน นายประพิศ โพธิ์นาม ได้นำหอยเชอรี่เข้ามาเลี้ยงในหนองน้ำของตนเอง เพื่อจำหน่ายเพราะเห็นว่าไข่หอยมีสีชมพูสวยงาม และ ดูแปลกดี โดยช่วงแรกก็มีการซื้อขายพันธุ์หอยเชอรี่ ต่อมาปี พ.ศ. 2535 หอยเชอรี่ได้มีการแพร่ ขยายพันธุ์ออกไปสู่พื้นที่ทำนาแปลงข้างเคียง ทำให้เกิดปัญหาการระบาดของหอยเชอรี่ ประชาชนเริ่ม ประสบปัญหาหอยเชอรี่กัดทำลายต้นข้าวในนาเสียหายจำนวนมาก จึงได้หาแนวทางในการกำจัดหอย เชอรี่ โดยการนำสารคอปเปอร์ซัลเฟต (ชาวบ้านเรียกว่า สียายอน) ซึ่งมีวางจำหน่ายทั่วไปตาม ท้องตลาด มาใช้ในการกำจัดหอยเชอรี่ (การสัมภาษณ์นายประพิศ โพธิ์นาม วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2554)

ปี พ.ศ. 2537 มีการนำรถนวดข้าวเข้ามาใช้ในการนวดข้าวแทนแรงงานคน ทำให้เกิด ปัญหาตามมาก็คือ เกิดการแพร่ระบาดของต้นหญ้าพันธุ์แปลกๆ ขึ้นตามทุ่งนา ประชาชนจึงเริ่มมีการนำ ยาฆ่าหญ้า มาใช้ในการกำจัดหญ้าตามทุ่งนา ปี พ.ศ. 2543 มีการนำรถเกี่ยวสีข้าวเข้ามาใช้ในการหุ่ นแรง โดยมีการนำรถเกี่ยวสีข้าวจากภาคกลางมารับจ้างเกี่ยวสีข้าวในชุมชน ซึ่งมีประชาชนในชุมชนเป็น นายหน้าในการติดต่อที่นาที่ต้องการเกี่ยวสีข้าว เมื่อมีการใช้เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงเพิ่มมากขึ้น การ เลี้ยงวัว ควาย ลดลงเรื่อยๆ เพราะไม่ได้ใช้ไถนาแล้ว การใช้ปุ๋ยคอกก็ลดปริมาณลงด้วย ในช่วงนั้น ผลผลิตข้าวในนาได้แค่ 20 – 25 ถังต่อไร่เท่านั้น

จะเห็นว่าผลจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการเจริญ เติบโตทางด้านเศรษฐกิจจากเดิมเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เปลี่ยนมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบ มีการแข่งขันมากขึ้น ประชาชนต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยมุ่งในการเพิ่มผลผลิตเพื่อต้องการให้ เกิดรายได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ บนข้อจำกัดที่ประชาชนมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพียง ประมาณ 2 – 3 ไร่ต่อครอบครัว ดังนั้นประชาชนจึงหันไปพึ่งเกษตรเคมีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่มี

การใช้สารเคมีมาเป็นปัจจัยในการผลิตมากขึ้นอีกด้วย เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าหอย ตลอดจนยาฆ่าแมลงต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาด้านการเจ็บป่วยของประชาชนควบคู่กันมา โดยเฉพาะโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น ป่วยเป็นโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง และโรคระบบทางเดินหายใจ เป็นต้น ซึ่งโรคต่างๆ เหล่านี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และจากข้อมูลการสุ่มตรวจเลือดหาระดับเอนไซม์โคเลสเตอรอลของประชาชนที่ทำอาชีพปลูกผักที่ส่งขาย พบว่ามีอัตราการพบสารเคมีตกค้างในระดับที่ไม่ปลอดภัยถึงร้อยละ 33.33

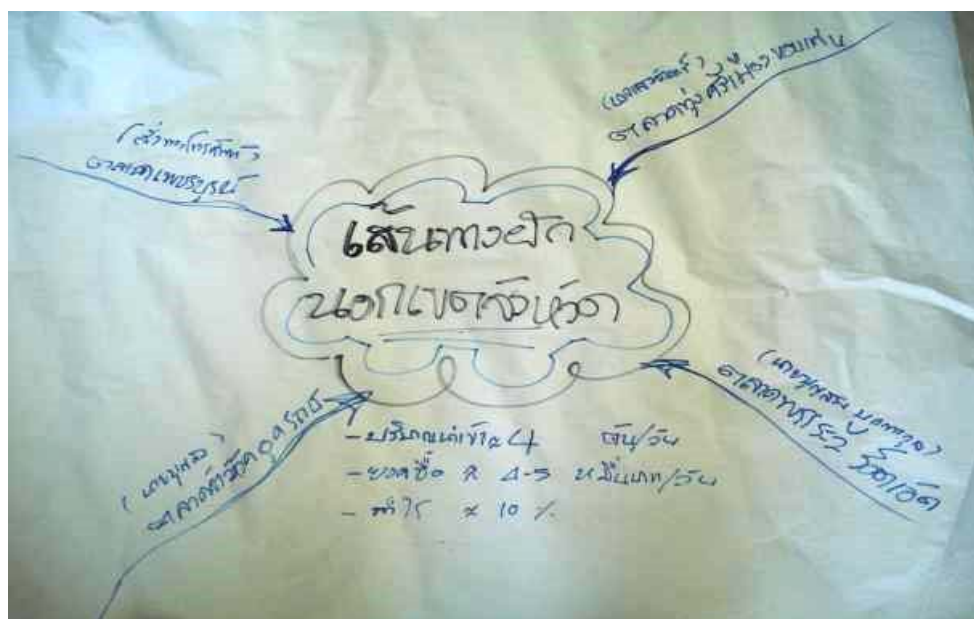
ตารางที่ 4 แสดงผลการตรวจระดับสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกร ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 (ก่อนดำเนินการ)

ผลการตรวจเลือด	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เกษตรกรผู้ปลูกผักที่ตรวจเลือดทั้งหมด	27		
ระดับปกติ	0	0.00	
ระดับปลอดภัย	1	3.71	
ระดับมีความเสี่ยง	9	62.96	
ระดับไม่ปลอดภัย	17	33.33	

เส้นทางผักที่นำมาจากนอกเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย

เส้นทางผักที่นำเข้ามาจากนอกเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ผักจากตลาดศรีเมืองทอง จังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้จะเป็นผักที่นำมาจากตลาดศูนย์รวมผักที่มาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ นครราชสีมา และอุดรธานี โดยมี นางแสงจันทร์ นันทะเพชร เป็นแม่ค้ารายใหญ่ที่จะรับเข้ามาจำหน่าย โดยมียอดการจำหน่ายประมาณ 4 – 5 หมื่นบาทต่อวัน นอกจากนี้ยังมีการนำผักเข้ามาจากตลาดพรรณระวี จังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ 3 – 4 ราย มียอดจำหน่ายประมาณวันละ 1 – 2 หมื่นบาท (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้จำหน่ายผักในตลาด วันที่ 22 กันยายน 2554)

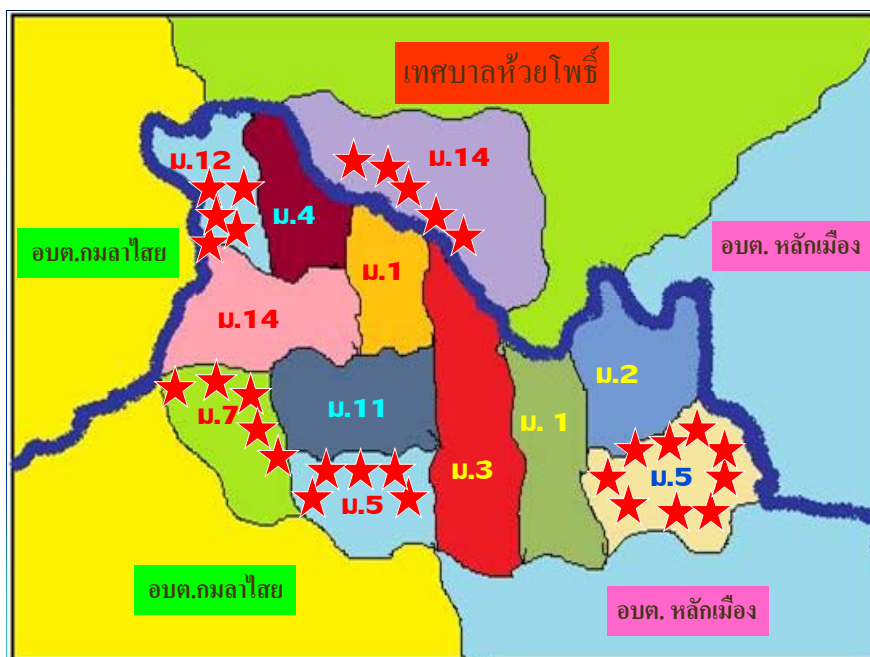
ภาพที่ 7 เส้นทางในการนำเข้าผักจากนอกเขตเทศบาลลำไย

สถานการณ์การปลูกผักปลอดสารเคมีในเขตเทศบาลตำบลลำไย

จากการเก็บข้อมูลในกลุ่มผู้ปลูกผักภายในเขตเทศบาลตำบลลำไยโดยการใช้เครื่องมือการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มปลูกผักจากชุมชนต่างๆ พบว่าที่ผ่านมาผู้ปลูกผักจากชุมชนต่างๆมีการปลูกผักตามความสมัครใจไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน ต่างคนต่างปลูกโดยใช้พื้นที่บริเวณบ้านและรอบๆบ้าน ปริมาณผักที่ปลูกจะปลูกไม่มากปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนครอบครัวละ 4-5 แปลง ส่วนชนิดผักที่ปลูกจะเป็นผักที่ครอบครัวตนเองชอบกิน เมล็ดพันธุ์ซื้อจากตลาด ไม่ค่อยใส่ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง เพราะมีการใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์ เช่น มูลวัว มูลควาย ที่เลี้ยงไว้ในครอบครัวอยู่แล้ว หากมีปริมาณมากเหลือจากการบริโภคก็จะนำมาจำหน่ายที่ตลาดเพื่อนำเงินที่ได้ไปซื้ออาหารประเภทอื่นๆไปบริโภคในครัวเรือน ระยะเวลาที่ทำการเพาะปลูกมักจะปลูกพืชตามฤดูกาล หากช่วงไหนอากาศแห้งแล้งไม่เหมาะสมก็จะเลิกปลูก ยกเว้นชุมชนโนนสว่างที่เป็นชุมชนเดียวที่มีการปลูกผักตลอดทั้งปีทั้งนี้เนื่องจากชุมชนโนนสว่างนี้จะยึดอาชีพปลูกผักขายเป็นอาชีพหลักเนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ มีที่ดินครอบครัวละ 3-5 ไร่ ทำนาขายข้าวได้น้อยรายได้ไม่พอใช้จ่ายในครัวเรือนจึงต้องทำการปลูกผักขายเพิ่มเติม จากการสอบถามกลุ่มผู้ที่ปลูกผักบอกว่ารายได้จากการปลูกผักได้มากกว่ารายได้จากการทำนา ต้องหาเงินส่งลูกเรียนหนังสือและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงต้องทำอาชีพปลูกผักขายตลอดทั้งปีหากไม่ปลูกก็จะมีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ (คุณป้าประไพ จตุเทน บอก)

ภาพที่ 8 แผนผังแสดงพื้นที่ปลูกพืชผักในชุมชนต่างๆในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย

สถานการณ์และสภาพปัญหาการปลูกผักของเกษตรกรชุมชนโนนสวาง

ชุมชนโนนสวาง เป็นชุมชนที่ปลูกผักมาโดยตลอดสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงมาตามกระแส วิธีการพัฒนา การส่งเสริมของรัฐบาล กระแสสังคม สืบเนื่องมาจากชุมชนโนนสวางเองมีพื้นที่น้อย การปลูกข้าวซึ่งถือว่าเป็นอาหารหลักจะไม่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี เดิมมีการปลูกผัก เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนเป็นข้าวมาบริโภค “เอาไปแลกข้าว” จะปลูกบริเวณริมน้ำขาว หาดน้ำรดผัก การปลูกแตงร้าน พริก ผักกาด ผักชี โดยเฉพาะปีไหนน้ำท่วม นาจะปลูกเยอะ เพื่อเอาไปแลกข้าว ต่อมามีการขายกัน เริ่มจาก ราคาขาย “เบี่ยห้า” คือ “แตง 5 ลูก เงิน 2 บาท ” (การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปลูกผักชุมชนโนนสวาง วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2554) เดิมการปลูกผักยังใช้ปุ๋ยคอก ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมียาปราบศัตรูพืชไม่มี แมลงศัตรูพืชเองก็ไม่ค่อยมี ไม่ต้องลงทุนอะไร เมล็ดพันธุ์ก็จะคัดเก็บไว้จากผักที่ปลูก ลงแค่แรงเท่านั้น

จุดเปลี่ยนแปลงของการปลูกผัก เริ่มจากปี 2506 ที่เริ่มปลูกผักเพื่อจำหน่าย เช่น ปลูกกะหล่ำปลี ผักกาดดอก ผักกาดเขียวปลี เป็นต้น ซึ่งต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากตลาด เป็นการเพิ่มต้นทุนในการปลูก แต่นิยมเพราะสะดวก สบายไม่ต้องเสียเวลาคัดเมล็ดพันธุ์ และอัตราการงอกที่สูงขึ้น และในปี 2532 – 2533 ที่มีคลองชลประทานและคลองพลังงานไฟฟ้าเข้ามาทำให้มีการปรับเปลี่ยนสู่ยุคปลูกขาย ทำให้มีการใช้เคมี ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช พร้อมทั้งมีการปลูกผักเศรษฐกิจ เช่น ผักกาดดอก ผักกาดหอม กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี ผักตั้งโอ้ กระน้ำ กระน้ำดอก ผักชีหอม ผักชีลาว ถั่วฝักยาว แตงร้าน ถั่ว มะเขือเทศ ผักสลัด เป็นต้น และขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น เปลี่ยนวิธีการปลูกจากเกษตรอินทรีย์แบบดั้งเดิม ที่ใช้ปุ๋ยคอกจากมูล (ขี้) สัตว์ที่เลี้ยง มีทั้งขี้วัว ขี้ควาย ขี้หมู ขี้ไก่ “แต่

เก่าปลูกผักใช้แต่ปุ๋ยขี้วัว ขี้ควาย กะงาม ได้กินอยู่ แต่ทุกวันนี้ใส่ทั้งปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก ยังบ่ค่อยงามเลย แผลงศัตรูพืชกะหลาย เลยต้องไ้ยาฆ่าแมลง ทุกวันนี้ปลูกผักลงทุนหลาย” มาใช้เกษตรอินทรีย์เคมี ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้ต้องเร่งเพิ่มจำนวนผลผลิตให้ได้สูงขึ้นด้วย “ปัจจุบันยุคปลูกเพื่อขาย” (การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปลูกผักชุมชนโนนสว่าง วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2554)

ส่วนสภาพพื้นที่ในการปลูกผักของชุมชนโนนสว่าง จะมีการปลูกมาตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชน เดิมการปลูกผักจะปลูกในบริเวณริมแม่น้ำป่า หรือริมแหล่งน้ำในชุมชน โดยจะอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำนั้นรดผัก ปลูกผักเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนเป็นข้าวมาบริโภค เพราะชุมชนโนนสว่างมีที่นาน้อย บางส่วนเป็นนาทาม นาในที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ซึ่งจะเสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วมนาข้าว ในบางปีที่นาข้าวน้ำท่วมจะปลูกผักเพิ่มขึ้น “เอาไปแลกข้าว” เพื่อนำมาบริโภคให้เพียงพอตลอดปี ต่อมามีการขยายพื้นที่ปลูกมาปลูกในพื้นที่สวนหลังบ้าน หน้าบ้าน ปลูกในที่นาหลังฤดูเก็บเกี่ยว โดยจะเป็นการปลูกเพื่อจำหน่าย ในปัจจุบันมีเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง มีจำนวน 17 ราย แบ่งตามพื้นที่ในการปลูกผัก ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพปลูกผักมาแล้ว (ปี) และชนิดของผักที่ปลูกตามรายละเอียดตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางแสดงรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกผัก และชนิดของผักที่ปลูก ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 (เฉพาะคนที่ร่วมประชุม)

รายชื่อ	พื้นที่ ปลูก(งาน)	ระยะ เวลา ที่ปลูก	ชนิดของพืช ผัก																
			ผักกาดดอก	ผักกาดหอม	กะหล่ำดอก	กะหล่ำปลี	ตั้งโอ๋	คะน้า/คะน้าดอก	ผักชีหอม/ ลาว	หอม/ กระเทียม	พริก	ถั่วฝักยาว	แตงร้าน	ถั่วพุ่มบ้าน	มะเขือเปาะ	ผักกาดเขียวฉ่ำน้อย	ผักบุ้ง	มะเขือเทศ	ผักสลัด
1.ละไม	2	<20 ปี	/		/														
2.นิคม	1	<20 ปี	/					/	/										
3.อรรค	½	<20 ปี							/	/									
4.บุญเพ็ง	1	<20 ปี									/	/							
5.ประพันธ์	½	<20 ปี							/						/				
6.ทองหนัก	½	<20 ปี	/					/	/										
7.สมศักดิ์	4	<20 ปี	/									/							
8.กฤษณ์	2	<20 ปี	/					/								/		/	
9.วันดี	½	<20 ปี	/						/	/					/	/			

10.ทอง สอน	1 ½	<20 ปี	/	/	/	/	/												
11. สมหมาย	4	>20 ปี	/					/				/	/						
12. จำนง	8	>20 ปี	/		/									/			/		
13. สุริยา	1	>20 ปี	/					/									/		
14. ประไพ	4	>20 ปี	/					/		/								/	
15.บุญ เรือง	1	>20 ปี	/				/										/		
16. วัฒนา	5	>20 ปี	/					/			/		/		/				
17. สมศรี	1 ½	>20 ปี	/	/	/						/	/							
รวม	38		14	2	4	1	2	6	7	3	2	2	4	1	2	2	5	1	1

โดยสามารถแบ่งได้ตามพื้นที่โซนในการปลูกผักที่จะกระจายอยู่ทั่วทั้งชุมชน มีทั้งปลูกในพื้นที่สวนหน้าบ้าน หลังบ้าน ในส่วนนี้จะปลูกผักหมุนเวียนเกือบตลอดปี ปลูกในพื้นที่ใกล้บ้านในชุมชน และปลูกในพื้นที่นาหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงฤดูแล้ง จะลงมือเตรียมดิน ยกแปลง หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวมาปี ซึ่งมักจะปลูกในที่นาแปลงเดิมที่มีคลองชลประทานและคลองพลังงานไฟฟ้า ในปัจจุบันจะเป็นการปลูกผักในลักษณะผสมผสาน ทั้งผักพื้นบ้านที่มีการปลูกมาดั้งเดิม เช่น ปลูกแตงร้าน พริก ผักกาด ผักชี รวมถึงผักเศรษฐกิจ เช่น ผักกาดดอก ผักกาดหอม กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี ผักตั้งโอ้ ผักคะน้า ผักคะน้าดอก ผักชีหอม ผักชีลาว ถั่วฝักยาว แตงร้าน ถั่ว มะเขือเทศ ผักสลัด เป็นต้น โดยแบ่งโซนพื้นที่ดังนี้

รายชื่อกลุ่มผู้ผลิต (แบ่งตามโซนพื้นที่ปลูก)

โซนที่ 1 ละไม(กุย) , อุทิศ(อุ) , ลัดดา(ลัด) , กฤษณ์(แดง) , วัชร(เล็ก) , ราตรี(แต) , เสาร์(เตี้ย) , จุลจิรา(จี) สมบัติ(ต๊อบ)

โซนที่ 2 จำนง(นงค์) , เคน สุ่มมาตย์ (ห่า) , ประไพ(เอ้า) , อาน กิ่งกลาง(อาน) , คมสันต์(ต้อย) , วันเพ็ญ(หลอด) , นวลจันทร์(หน้อย) , ลำเอียง(เอียง) , เคน ทองนาคะ (เคน) , ทองหนัก(อุฐ)

โซนที่ 3 นิคม(คม) , ประพันธ์ นาจันทอง(เผ่า) , สมศักดิ์(ศักดิ์) , ถวิล ไสยที(หวิน) , บุญ(เก) , นงนุช(จ่อย)

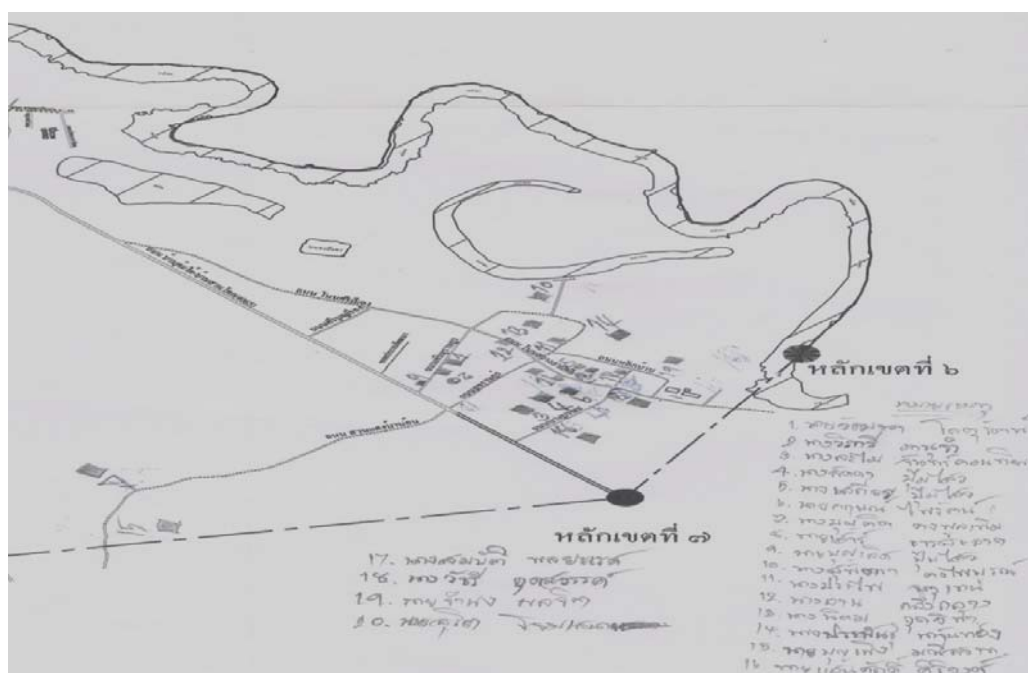
โซนที่ 4 บุญเลิศ(เลิศ) , วันดี(แดง) , สำลี(บาน) , สมศรี(เปือก) , สุริยา(ยา) , วัฒนา(ห่า) , บุญเรือง

(เรือง) , ทองสอน(ตึบ)

โซนที่ 5 สวัสดิ์(เปี้ยก) , สุข(เขียบ) , วันดี(นวน) , ทองดา(ดา) , วิทย์

โซนที่ 6 สุข(เขียบ) , หนูน้อย(หนู) , ไพฑูรย์(โท) , ระเปียบ(หลอด) , วัฒนา(हां) , บุญชิด(หม้อ) , บุญร่วม(หม้อก) , สุดใจ(จ่อย) , บุญเพ็ง(ศักดิ์) , เสถียร(บั้ง) , คำพา(พา) , สมถวิล(หวิน)

ภาพที่ 9 แผนที่ชุมชนโนนสวาง หมู่ที่ 5 และการแบ่งโซนพื้นที่การปลูกผัก

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักของชุมชนโนนสวาง หมู่ที่ 5 ปลูกผักอะไรบ้าง ชนิดของพื้นที่ผักที่ปลูกแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. พืชผักพื้นบ้าน เช่น มะเขือเปราะ ผักบุ้ง หอม กระเทียม พริก ผักบุ้ง เพื่อเก็บกินบริโภคในครัวเรือนด้วย เหลือกก็ส่งแม่ค้า

2. พืชผักเศรษฐกิจ หรือผักเพื่อจำหน่าย ได้แก่ ผักกาดดอก ผักกาดหอม กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี ผักตั้งโอ้ คื่นห่าน คื่นห่านดอก ผักชีหอม ผักชีลาว ถั่วฝักยาว แตงร้าน ถั่ว มะเขือเทศ ผักสลัด เป็นต้น

ผักในกลุ่มที่ 1 จะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลูกในพื้นที่สวนหลังบ้านหรือบริเวณที่ว่างใกล้บ้าน ปลูกผสมผสาน จะใช้สารเคมีน้อย หากมีผลผลิตเหลือก็จะนำส่งแม่ค้าในชุมชนเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป

ผักกลุ่มที่ 2 จะปลูกในแปลงนา ที่นาหลังเก็บเกี่ยวข้าวนาปีเสร็จ หรือปลูกในพื้นที่เฉพาะมีการหมุนเวียนปลูกตลอดปี จะมีการใช้เคมี ยาฆ่าแมลง รวมถึงปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูก เมื่อได้ผลผลิตจะส่งให้แม่ค้า หรือนำไปจำหน่ายเองที่ตลาดสดเทศบาล หรือแหล่งอื่นต่อไป

การปลูกผักของเกษตรกรชุมชนโนนสว่าง จะปลูกผักในลักษณะของแปลงผักผสม คือ ปลูกผักหลายชนิดอย่างละแปลงสองแปลง แต่จะมีบางรายที่ปลูกพืชหลักจำนวนมาก

การปลูกจะแบ่งเป็นการปลูกในพื้นที่สวนหลังบ้าน ซึ่งจะเป็นส่วนของเกษตรผสมผสาน โดยจะปลูกผักพื้นบ้าน เช่น มะเขือเปราะ ผักบุ้ง หอม กระเทียม พริก ผักบุ้ง เพื่อเก็บกิน บริโภคในครัวเรือนด้วย เหลือกก็ส่งให้แม่ค้าหรือเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนที่เป็นแม่ค้าขายผักในตลาดสดนำไปจำหน่ายต่อไป

ปลูกในพื้นที่นา จะเป็นกลุ่มใหญ่ซึ่งจะมีเป็นรายใหญ่ จำนวน 16 ราย กลุ่มนี้จะปลูกเป็นผักเศรษฐกิจ หรือผักเพื่อจำหน่าย ปลูกเป็นจำนวนมาก หลากหลายแปลง

กระบวนการปลูกผักของเกษตรกรผู้ปลูกผักของชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จะเป็นการทำเกษตรเคมีอินทรีย์ ในขั้นตอนกระบวนการเตรียมดินจะใช้กระบวนการเกษตรอินทรีย์ คือ ใส่ปุ๋ยคอก ส่วนในขั้นตอนของการเพาะกล้า การปลูก การดูแล การเก็บผลผลิต เป็นกระบวนการเกษตรอินทรีย์เคมี จะใช้ทั้งปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก น้ำหมักชีวภาพ ยาปราบศัตรูพืช ส่วนปริมาณ ชนิด ของสารเคมีที่ใช้จะขึ้นอยู่กับประเภทของผักที่ปลูก จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของทีมีวิจัยโดยกระบวนการ Focus Group และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ในขั้นตอนและกระบวนการปลูกผัก ของเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 พอสรุปได้โดยสังเขป ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ขั้นตอนการใช้ปุ๋ยเคมี / สารเคมี ในการเพาะปลูกผัก ของเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชน โนนสว่าง

ประเภทพืชผัก	ขั้นเตรียมดิน	เพาะกล้า	ปลูก	การดูแล	เก็บผลผลิต
แตงร้าน / ถั่ว	ชีวภาพ และ ปุ๋ยคอก: รอง พื้น	-	- สูตร15: รองพื้น - ฟลูราดาน: กัน มดและแมลง - ปุ๋ยคอก: กลบ หน้าดินเพื่อความ ชุ่มชื้น	- 10-15วัน พรวนดิน * ถ้ามีแมลงใช้เซฟวิน (เตาทอง) หรือใช้อา มาแม็กถ้ามีหนอน บั้ว - สูตร 15 +ยูเรีย (หว่าน ½ กระสอบ: ไร่) - ฟอส: ฆ่าเพลี้ย(อัตรา การใช้ตามที่ระบุข้าง ของ) พืชผักเหลือ:ใส่ปุ๋ย เพิ่ม * เหมือนขั้นตอนการ	45-60วัน เก็บ ผลิตผล - หลังใส่เซฟวิน 14- 15 วัน จึงเก็บได้ - แต่ง ผิดนมข้น (มะลิ) ผสมน้ำ (1ไร่: 2 กระป๋อง) * ถั่วฝักยาว ใช้ยาฆ่า แมลงมากกว่าแตง

คะน้ำ/ ผักกาดดอก/ คะน้ำดอก/ กะหล่ำดอก/ ผักกาดขาวปลี	เตรียมดิน ไถ คราด 10-15 วัน (ให้ดินแห้ง) - ใช้ปุ๋ยชีวภาพ รองพื้น 1 ไร่: 1 กระสอบ *ไม่มี ไม่ใช้	- ใช้ซอล์คะน้ำ มด: กันมดคาบ เมล็ดพันธุ์ไป กิน - กะหล่ำดอก (250X6) 1 ไร่:6 กระบอง -ผักกาดดอก ใช้ปุ๋ยตรา น้ำเต้า สิ่งโต ศรแถว 1 ไร่: 40 กระบอง (40 [บาท)	เห็บต้นกล้า (แปะ, บง) แถวห่างกว้าง 1 เมตร ความยาว แล้วแต่ชอบ (ปกติ ปลูก) ประมาณ 1X1 เมตร ประมาณ 60 ต้น ต่อไร่	ดูแล - เริ่มออกผล: ใส่สูตร 15 จำนวน2 กำมือต่อ ต้น(1/2 กระสอบ: ไร่) *ข่าแมลงเหมือนเดิม -7 วันใช้ปุ๋ยยูเรีย เล็กน้อย 1 ไร่ต่อ 10 กิโลกรัม -ปุ๋ยคอก กันหน้าดิน แห้ง (แกลบ/ ขี้หมู) 20-50 กระสอบต่อไร่ -ผักเหือง ใช้ปุ๋ยยูเรีย * ถ้ามีแมลง หนอน บึ้ง เพลี้ย พอส+ อามาแม็ก - ฟลูริดอน(พาริดอน): ฆ่ามด	ผักกาดดอก 30 วัน -คะน้ำ 30 วัน -กะหล่ำดอก ผักกาดขาว 45-60 วัน
---	--	--	--	--	---

สภาพปัญหาของกลุ่มปลูกผักชุมชนโนนสว่าง

จากการที่ทีมวิจัยได้ลงเก็บข้อมูลของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ปลูกผักเพื่อส่งจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลมลาไสยทั้งสองแห่งทั้งตลาดสดในช่วงเช้าและตลาดโต้รุ่งในช่วงเย็น โดยกระบวนการ Focus Groups ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง สามารถแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกได้ ดังนี้

- 1.กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก
- 2.กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักและเป็นแม่ค้ารับผักนำผักไปจำหน่ายในตลาดสด
- 3.กลุ่มแม่ค้ารับผักจากผู้ปลูกในชุมชน และจากแหล่งอื่นไปจำหน่ายในตลาดสด

เทศบาล

โดยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักจะเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ตามลำดับ ทำให้ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 มีความสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนให้ตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสยเป็นตลาดสีเขียว (ตลาดผักปลอดสารเคมี) คือ มีทั้งกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้จำหน่ายแม่ค้าผู้รับผักจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนไปจำหน่ายในตลาดเทศบาลตำบลมลาไสย

จากการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการปลูกผักปลอดสารเคมีของชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

1. การดำเนินการปลูกผักปลอดสารพิษในช่วงเวลาก่อนทำการศึกษาวิจัย ชุมชนโนนสว่างไม่มีการรวมกลุ่มกัน แต่จะทำการเพาะปลูกในกลุ่มเกษตรกรเฉพาะผู้ที่มีความสนใจในเรื่องการปลูกผักอยู่ก่อนแล้วเท่านั้น เป็นการปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือนต่างคนต่างปลูก ชนิดของผักที่ทำการปลูกก็จะปลูกประเภทที่ตนเองชอบกิน หากมีปริมาณมากบริโภคไม่หมดก็จะนำมาขายเพื่อมีรายได้เพิ่มเติม ถ้าหากช่วงใดไม่สามารถปลูกได้ เช่น อากาศแห้งแล้ง ฝนไม่ตกก็จะปลูกปริมาณน้อยลงหรืองดปลูกเลย สำหรับกระบวนการปลูกก็จะเป็นการเพาะปลูกแบบอินทรีย์ ใช้มูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้มาทำปุ๋ย ไม่มีการใช้สารเคมี หากพบแมลงศัตรูพืชเกิดขึ้นก็จะทำการถอนทิ้งไป

ต่อมาประมาณปี 2545 เทศบาลตำบลกมลาไสยได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อให้ประชาชนได้บริโภคผักปลอดสารพิษ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกผักในชุมชนโนนสว่างขึ้นซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ การพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ ส่วนรูปแบบในการดำเนินการ มีการรับสมัครกลุ่มเกษตรกรผู้สนใจการปลูกผักปลอดสารพิษมีสมาชิกประมาณ 10 คน โดยใช้พื้นที่เป็นที่สวน ของนางประไพ จตุเทน เป็นพื้นที่ในการดำเนินการเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ รูปแบบสมาชิกแต่ละคนมีการจัดทำแปลงเป็นของตนเองรับผิดชอบดูแลเอง ประมาณ 3-5 แปลง/คน หลังจากดำเนินการไปช่วงเวลาหนึ่งเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกลงจำนวนลงเรื่อยๆ ในที่สุดก็เลิกล้มไปจากการสอบถามกลุ่มพบว่าปัญหาในการดำเนินการที่ผ่านล้มเหลวเพราะโครงสร้างของกลุ่มไม่มีความชัดเจน ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น ประธานกลุ่ม เลขา เหรัญญิก และสมาชิกกลุ่ม ทำให้ความสัมพันธ์ในกลุ่มไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการตั้งระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ขาดการมีส่วนร่วมในการระดมทุนคงมีเฉพาะเท่าที่ทางรัฐสนับสนุนไปให้เท่านั้น หลังจากที้นำไปใช้จ่ายก็จะหมดไป สมาชิกขาดความเป็นเจ้าของงบประมาณ ไม่มีการควบคุมกำกับการใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ ปัญหาขาดการติดตามจากหน่วยงานของรัฐคือเทศบาลทำให้กลุ่มขาดความมั่นใจของระบบการตลาดที่จะนำผลผลิตไปจำหน่าย ไม่มั่นใจในรายได้ที่จะได้รับการปลูกผักปลอดสารพิษ นอกจากนี้เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นแมลงศัตรูพืช โรคพืช พืชผักไม่สวยงาม ขายไม่ได้ราคา เกษตรกรไม่รู้วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้เกษตรกรบางรายหันกลับไปใช้สารเคมีเหมือนเดิม อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการเลิกกิจกรรมการปลูกรวมกันแต่ด้วยจิตวิญญาณของการเป็นผู้ที่สนใจปลูกผัก เกษตรกรแต่ละคนก็ยังกลับไปทำการปลูกผักในแปลงที่ดินของตนเองตามวิถีเดิมๆไม่ว่าจะเป็นปลูกผักแบบใช้ปุ๋ยอินทรีย์บ้าง ใช้อินทรีย์เคมีบ้าง แต่ส่วนใหญ่จากการสอบถามพบว่ามีการใช้ทั้งอินทรีย์และเคมีร่วมกัน (จากการสอบถามกลุ่มผู้ปลูกผัก)

2. การดำเนินการพัฒนากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษชุมชนโนนสว่าง เมื่อมีโครงการศึกษาวิจัยเข้าไปในพื้นที่ชุมชนโนนสว่างหมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย ช่วงแรกทางทีมวิจัยหลักได้ทำการประชุมชี้แจงถึงรายละเอียดของโครงการให้กับทางผู้บริหารของเทศบาลตำบลกมลาไสยได้รับทราบ ต่อจากนั้นได้ทำการประชุมชี้แจงรายละเอียดของโครงการให้กับทางชุมชนได้รับทราบร่วมกันทั้งผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการชุมชนตลอดจนประชาชนได้รับทราบร่วมกัน พร้อมทั้งมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆดังนี้

2.1 การพัฒนาศักยภาพ ของเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ซึ่งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกรูปแบบ และหัวข้อในการให้ความรู้ การฝึกปฏิบัติการ ทำแปลงผักสาธิตปลูก เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักมีความรู้ สามารถปลูกผักปลอดสารพิษได้จริง โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การทำแปลงสาธิตปลูกผักในพื้นที่แปลงผักของเกษตรกรผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการตามความสมัครใจ ซึ่งมีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักที่เข้าร่วมโครงการจริงลดลง เหลือจำนวน 20 ราย ดังนี้

ตารางที่ 7 กลุ่มเกษตรกรบ้านโนนสว่าง ผู้สนใจเข้าร่วมปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 20 ราย

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	พื้นที่	ประเภทพื้นที่
1	นายวัฒนา โลตุรัตน์	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
2	นางวิภาวี มานจำ	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
3	นางละไม จันทรคอนทิพย์	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
4	นางลัดดา ปุ่มไสว	2 แปลง	สวนในบ้าน
5	นางเสถียร ปุ่มไสว	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
6	นายภุชงค์ ไพรัตน์	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
7	นางบุญคิด คงพลเพิ่ม	1 แปลง	สวนในบ้าน
8	นายเสาร์ ธารสะอาด	1 งาน	นา
9	นายบุญเลิศ ปุ่มไสว	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
10	นางสุพรรณา คงไพบูลย์	2 แปลง	นา
11	นางประไพ จตุเทิน	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
12	นางอาน กลิ่งกลาง	2 แปลง	สวนในบ้าน
13	นายนิคม กุติวิหา	ศรี่งงาน	สวนในบ้าน
14	นางประพันธ์ นาจันทอง	2 แปลง	สวนในบ้าน
15	นายบุญเพ็ง มณีสวาท	2 แปลง	นา
16	นายแสนศักดิ์ ศิริวงศ์	3 แปลง	สวนในบ้าน
17	นางสมบัติ พลยะเรศ	2 แปลง	สวนในบ้าน
18	นางวัชรีย์ กุดสวรรค์	ศรี่งงาน	นา
19	นายจำนงค์ ผลกิจ (ผู้ใหญ่บ้านเก่า)	2 แปลง	สวนในบ้าน
20	นายอภิชัย โพนยงค์	โรงฆ่าสัตว์	สวนในบ้าน

ภาพที่ 10 กลุ่มทำการฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ยหมักและสมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืช

2.2 ศึกษาฐานนอกสถานที่

หลังจากนั้นได้พากลุ่มไปศึกษาฐาน 3 จุด คือ จุดที่ 1 ที่บ้านอุปราษ ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ เยี่ยมชมแปลง จุดเด่นของบ้านอุปราษจะเป็นการปลูกผักแบบเชิงเดี่ยว เช่น หน่อไม้ฝรั่ง เห็ด หน่อไม้ไผ่ เลี้ยงน้อง การตลาดส่วนใหญ่จะนำมาแปรรูปก่อนจำหน่าย รวมทั้งมีการควบคุมเรื่องคุณภาพของกลุ่มตนเอง

ภาพที่ 11 ศึกษาดูงานที่จังหวัดมหาสารคามที่บ้านอุปราช ต.ท่าสองคอน

จุดที่ 2 ศึกษาดูงานที่บ้านหนองกุงเต่า ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทำการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการปลูกผักแบบผสมผสาน มีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนงบประมาณ จัดระบบเกี่ยวกับน้ำ มีระบบจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกของทางกลุ่ม เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีข้อจำกัดเรื่องอากาศร้อน ผักที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นผักพื้นบ้านส่วนใหญ่ เช่น ผักโหระพา แมงลัก ผักหวานบ้าน สะระแหน่ นอกจากนี้มีผักตามฤดูกาล เช่น ฟักทอง แครอท ถั่วฝักยาว

การจำหน่ายกลุ่มจะนำไปขายกันเองแต่จะมีร้านประจำรับซื้อผัก เช่น ร้านเนื่อย่าง ที่เหลื่อนำไปขายที่รพ.มหาสารคาม ตลอดทั้งมีการนำพันธุ์พืชไปขายตามที่มีผู้บริโภคสั่งซื้อด้วย เช่น หน่อกล้วย ต้นกล้าผักสวนครัว

ภาพที่ 12 ศึกษาดูงานที่จังหวัดมหาสารคามที่บ้านหนองกุ้งเต่า ต.ท่าสองคอน

จุดที่ 3 ศึกษาดูงานที่บ้านหนองผือ ตำบลหนองบัว อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจุดนี้เป็นเกษตรแบบผสมผสานทั้งเรื่องปศุสัตว์และพืชผัก มีการปลูกแบบผสมผสาน

ภายในแปลงทั้งไม้เถา ปะปนกับพืชล้มลุกอยู่ในแปลงเดียวกัน เช่น พริก คื่นฉ่าย มะระ ดอกไม้จีน ถั่วฝักยาว สะระแหน่ สวนหน่อไม้ นอกจากนี้มีการทำปุ๋ยคอกเลี้ยงเป็ด ภายในบริเวณบ่อปลาแล้ว นำน้ำจากบ่อปลาปล่อยลงสู่แปลงนาเพื่อเป็นปุ๋ยแก่ต้นข้าวในแปลงนา ทำให้ลดต้นทุนเกี่ยวกับปุ๋ยได้ โดยแผนการตลาดกลุ่มจะวางแผนปลูกให้ออกนอกฤดูเพื่อราคาจะได้สูงขึ้น ส่วนตลาดที่ขายจะนำมาขายที่จังหวัดมหาสารคามโดยรวบรวมจากสมาชิกแล้วมีตัวแทนนำมาจำหน่ายอีกทีหนึ่ง

ภาพที่ 13 ศึกษางานที่จังหวัดมหาสารคามที่บ้านหนองผือ ต.หนองบัว

หลังจากศึกษาดูงานที่หมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านแล้ว ทีมงานได้ทำการศึกษาดูงานที่ตลาดมันยืนจังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็นพื้นที่เอกชนจัดให้ทางกลุ่มนำสินค้ามาประเภทผักปลอดสารพิษและเกษตรปลอดภัยมาวางจำหน่ายตลาดเปิดทุกวันพฤหัสบดี สัปดาห์ละครั้ง โดยกลุ่มเกษตรกรในเครือข่ายเกษตรปลอดสารพิษจะนำสินค้าของตนเองมาวางจำหน่ายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นการพบกันโดยตรงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคทำให้ราคาค่อนข้างถูกสามารถต่อรองราคากันได้โดยเสรี

วันเดียวกันตอนเย็นทีมงานได้เข้าพักที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติกาสินธุ์ บ้านหัวแฮด ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในภาคค่ำทีมงานได้ทำการสรุปผลการศึกษาดูงานจากทั้ง 3 หมู่บ้านที่ผ่านมามีแต่ละแห่งมีจุดเด่นจุดด้อย จุดเหมือนและจุดต่าง เปรียบเทียบกับชุมชนโนนสว่างเพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของทางกลุ่ม จากการวิเคราะห์พบว่าทางกลุ่มเองมีจุดแข็งคือ มีประสบการณ์ในการปลูกผักที่ยาวนาน มีปัจจัยการผลิตที่เป็นทุนเดิมในการผลิตในชุมชนอยู่แล้ว ประกอบกับมีหน่วยงานราชการ และท้องถิ่นช่วยสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณตลาดจนการบริหารจัดการด้านการตลาดที่ชัดเจนซึ่งเป็นโอกาสของการพัฒนากลุ่มเป็นอย่างดี แต่จุดอ่อนของทางกลุ่มคือ สภาพภูมิอากาศไม่ค่อยเอื้อเพราะอากาศร้อนไม่เหมาะแก่การปลูกผักตามฤดูกาลเท่าที่ควร แต่แนวทางแก้ไขทางกลุ่มมองว่าควรมีการปลูกผักพื้นบ้านอย่างอื่นร่วมด้วยที่มีความทนต่ออากาศร้อนแต่ตลาดมีความต้องการ เช่น โหระพา ดอกไม้จีน กระเพรา มะระ เป็นต้น

หลังจากศึกษาดูงาน ทีมวิจัยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักเพื่อถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ ในการดำเนินงานในการปลูกผักปลอดสารพิษ นำมาปรับปรุง พัฒนามาใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษ ให้เหมาะสมกับชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเน้นสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกห้องเรียน นำบทเรียนที่ได้จากการศึกษาดูงานมาใช้ประกอบการวางแผนปลูกผักของกลุ่ม โดยมีการฝึกปฏิบัติจริง ในการทำแปลงสาธิตในพื้นที่แปลงปลูกผักของเกษตรกรทั้ง 20 ราย ในระหว่างการทำดำเนินการปลูกผักในแปลงสาธิตมีการถอดบทเรียน การติดตาม ประเมินผล เพื่อปรับปรุง พัฒนา แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติจริง ในรูปแบบประสบการณ์ในแปลงสาธิตของตนเอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มทั้งกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ อย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการปลูกผักปลอดสารพิษที่เหมาะสมกับบริบทของเกษตรกรแต่ละราย และเหมาะสมกับบริบทของชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ต.หลักเมือง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ การบูรณาการ นำภูมิปัญญาในการปลูกผักของชาวชุมชนโนนสว่าง มาผสมผสานกับองค์ความรู้ที่จะได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการตามโครงการ

ภาพที่ 14 ศึกษางานที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติกาสินธุ์

2.3 การวางแผนในการปลูกผัก ทีมผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีของชุมชน โนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มดำเนินการวิจัยที่ได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง เข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวน 20 ราย ทีมวิจัยได้มีการประชุมชี้แจงและร่วมกัน

วางแผนในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรปลูกผักของชุมชนโนนสว่างไปสู่การปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวทางการเกษตรอินทรีย์ โดยที่มิจัยหลักและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง (ที่มิจัยชุมชน) ได้นำข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถาม มาประกอบในการวางแผนการปลูก ร่วมค้นหา/กำหนดปัญหา ร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ร่วมวางแผนในการปลูกผัก ทั้งชนิด จำนวน ระยะเวลาเริ่มปลูกและเก็บเกี่ยว เพื่อป้องกันปัญหาผักล้นตลาด กลุ่มเองมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการนำเอาไปต่อยอดขยายผลในแปลงผักของตนเอง เกิดกระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบของกลุ่มเช่น การรวมกลุ่มกันไปซื้อปุ๋ยคอกมาเพื่อทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น นำไปสู่การกำหนดกิจกรรม ระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งกิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่จะมุ่งเน้นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ๆ การฝึกปฏิบัติจริง การทดลองนำไปใช้ในการแปลงผักของตนเอง เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก การทำแปลงสาธิต การไปศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จ เป็นการเติมเต็มและสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง เพราะเกษตรกรผู้ปลูกผักเองเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในการปลูกผักได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงเคยมีการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารในชุมชนโนนสว่างมาแล้วครั้งหนึ่งแล้วเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกผักเองมีองค์ความรู้เดิม ซึ่งมีที่มิจัยเองได้ร่วมกันในการเติมเต็มความรู้และทักษะในการปลูกผักปลอดสารตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ การสร้างทัศนคติ ความตระหนัก ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะร่วมกันปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลกล่มลาไสย ให้ผู้บริโภคได้บริโภคผักปลอดสารพิษ และเป็นการลดรายจ่ายในส่วนของการซื้อปุ๋ยซื้อยาฆ่าแมลงและปราบศัตรูพืช รวมถึงความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยเนื่องจากการได้รับสารเคมีจากการใช้ยาฆ่าแมลงและปราบศัตรูพืช นำไปสู่การมีสุขภาพอนามัยที่ดีของตัวเกษตรกรผู้ปลูกผักเอง และผู้บริโภคที่จะได้บริโภคผักปลอดสารพิษ การมีกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษที่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนตลาดผักปลอดสารพิษของเทศบาลตำบลกล่มลาไสยต่อไป

ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารเคมีบ้านโนนสว่าง ที่มีสมาชิกทั้ง 12 คน ได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนในการปลูกผักทั้งการกำหนดชนิด จำนวนแปลง ระยะเวลาที่จะเริ่มปลูกเก็บผลผลิต เพื่อลดปัญหาการซ้ำซ้อนในการปลูก ปริมาณผักที่ปลูกให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและปัญหาผักล้นตลาด ขายไม่ออก มีผลผลิตผักปลอดสารเคมีออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง กระบวนการตรวจสอบกันเองภายในกลุ่มที่กลุ่มเองได้กำหนดขึ้น ก่อให้เกิดดัง ภาพประกอบที่ 5

ความรู้เดิม ซึ่งมีทีมวิจัยเองได้ร่วมกันในการเพิ่มองค์ความรู้และทักษะในการปลูกผักปลอดสารตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ การสร้างทัศนคติ ความตระหนัก ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะร่วมกันปลูกผักปลอดสารเคมี เพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสย ให้ผู้บริโภคได้บริโภคผักปลอดสารเคมี และเป็นการลดรายจ่ายในส่วนของการซื้อปุ๋ยซื้อยาฆ่าแมลงและปราบศัตรูพืช รวมถึงความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยเนื่องจากการได้รับสารเคมีจากการใช้ยาฆ่าแมลงและปราบศัตรูพืช นำไปสู่การมีสุขภาพอนามัยที่ดีของตัวเกษตรกรผู้ปลูกผักเอง และผู้บริโภคที่จะได้บริโภคผักปลอดสารเคมี การมีกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารเคมีที่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนตลาดผักปลอดสารเคมีของเทศบาลตำบลมลาไสยต่อไป พบว่า จากเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีบ้านโนนสาวทิวที่เข้าร่วมกลุ่มในระยะแรก จำนวน 20 คน เมื่อดำเนินโครงการกลุ่มเองมีการควบคุมกันเองในกลุ่ม 4 กลุ่ม ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การแบ่งกลุ่มย่อยของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสาวทิว

รายชื่อ	สมาชิกกลุ่มที่
1. นายประยงค์ กุดสวรรค์ 2. นางประไพ จตุเทน 3. นายนิคม กุดวิฬา	กลุ่มที่ 1
4. นางสมบัติ พลยศ 5. นายจำนง ผลกิจ 6. นางละไม จันทร์คอนทิพย์ 7. นางลัดดา ปุ่มไสว 8. นายกฤษณ์ ไพรัตน์	กลุ่มที่ 2
9. นายวัฒนา โลตุรัตน์ 10. นางพรณี ภูปา 11. นายบุญเลิศ ปุ่มไสว	กลุ่มที่ 3
12. นางขวัญชีวา ไชยคำมิ่ง 13. นางประพันธ์ นาจันทอง	กลุ่มที่ 4

14. นายบุญจันทร์ ประทาน	
15. นางบุญเพ็ง มณีสวาท	

โดยได้แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือกันและกัน รวมถึงเป็นการควบคุมกันภายในกลุ่มย่อยแบ่งตามพื้นที่การปลูกผักที่อยู่ใกล้กันและตามความสมัครใจ ก่อให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มย่อย การช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์จากการทดลองปฏิบัติจริงให้แก่สมาชิกในกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกผักบางคนก็มีการถอนตัวออกไป เพราะมีข้อจำกัดส่วนตัวที่ไม่สามารถดำเนินการปลูกผักตามแนวทางที่กลุ่มกำหนดขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มลดลงเหลือเพียง 12 ราย โดยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 คณะกรรมการกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมี ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นางพรรณณี ภูปา	ประธานกลุ่ม
2	นางลัดดา ปุ่มไสว	รองประธาน
3	นางประไพ จตุเทน	สมาชิกกลุ่ม
4	นายประยงค์ กุดสวรรค์	สมาชิกกลุ่ม
5	นายเลิศ ปุ่มไสว	สมาชิกกลุ่ม
6	นางละไมย์ จันคอนทิพย์	สมาชิกกลุ่ม
7	นายกฤษณ์ ไพรัตน์	สมาชิกกลุ่ม
8	นางสมบัติ พลยะเรศ	สมาชิกกลุ่ม
9	นางรำไพ วรรณทอง	สมาชิกกลุ่ม
10	นายวัฒนา โลตรรัตน์	สมาชิกกลุ่ม
11	นางนิคม กุดวิหา	เลขานุการกลุ่ม
12	นางทองมี แซ่เหี้ย	กรรมการฝ่ายชาย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ซึ่งทางทีมวิจัยหลักร่วมกับทีมวิจัยในพื้นที่และเกษตรกรกลุ่มปลูกผักชุมชนโนนสว่างจึงร่วมกันหารูปแบบการพัฒนาตลาดสดฯ ดังกล่าวโดยทางทีมวิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้านความต้องการของผู้บริโภคเกี่ยวกับการบริโภคผักภายในตลาดสดฯ โดยใช้แบบสอบถามทำการสอบถามตัวแทนกลุ่มผู้บริโภคจำนวน 250 คน ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้บริโภคจากหน่วยงานราชการของที่ว่าการอำเภอกมลาไสย โรงเรียน เทศบาลตำบลกมลาไสย รวมทั้งผู้ที่มาซื้อสินค้าภายในตลาดสดและตลาดโต้รุ่งเทศบาลตำบลกมลาไสย โดยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามคณะรัฐศาสตร์ ที่มาฝึกงานที่เทศบาลตำบลกมลาไสยเป็นผู้ที่ทำการเก็บข้อมูลดังกล่าว ซึ่งจากการเก็บข้อมูลดังกล่าว เป็นดังนี้

ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 10 แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามรายเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
เพศชาย	88	35.2
เพศหญิง	162	64.8
รวม	250	100

ตารางที่ 11 แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
สมรส	173	69.2
โสด	64	25.6
หม้าย/หย่า/แยก	13	5.2
รวม	250	100

ตารางที่ 12 แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
------	-------	--------

ต่ำกว่า 25 ปี	16	6.4
26-35 ปี	62	24.8
36-45 ปี	84	33.6
46 ปีขึ้นไป	88	35.2
รวม	250	100

ตารางที่ 13 แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	76	30.4
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	75	30
เกษตรกร	58	23.2
อื่นๆ	41	16.4
รวม	250	100

ตารางที่ 14 แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามรายได้

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	48	19.2
5,000-10,000 บาท	112	44.8
10,001-15,000 บาท	19	7.6
15,001-20,000 บาท	26	10.4
มากกว่า 20,000 บาท	45	18
รวม	250	100

ตารางที่ 15 แสดงผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	155	62
ปริญญาตรี	81	32.4
สูงกว่าปริญญาตรี	14	5.6
รวม	250	100

จากตารางที่ 10 - 15 พบว่า ผู้บริโภคพืชผักในตลาดสดเทศบาลมุกดาหาร เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 64.8 และ 35.2 ตามลำดับ ส่วนใหญ่อายุ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 35.2 รองลงมา อายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.6 อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 30.4 รองลงมาเป็นอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 30 รายได้โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 44.8 รองลงมา น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 19.2 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62 รองลงมาเป็นระดับปริญญาตรี ร้อยละ 32.4 สถานภาพ ส่วนใหญ่สถานภาพสมรส ร้อยละ 69.2 และรองลงมา โสด ร้อยละ 25.6

ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่จะซื้อผักกินใบเช่นคะน้า ผักชี ร้อยละ 68.8 รองลงมาเป็นผักกินผลเช่น ถั่วฝักยาว แตง ร้อยละ 25.2 แหล่งที่ซื้อจะเป็นที่ตลาดสดเกือบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 84.4 และจะเป็นแผงขายผักในตลาดที่ตนเองคิดว่าปลอดภัยหรือ แผงที่คนรู้จัก (ร้อยละ 49.2, 40.4 ตามลำดับ) ในการตัดสินใจเลือกซื้อผัก ส่วนใหญ่จะเลือกซื้อผักที่คิดว่าปลอดภัยจากสารเคมี คิดเป็นร้อยละ 59 ส่วนน้อยที่จะเลือกซื้อผักที่ราคาถูก สวยงาม หรือพิจารณาจากผู้ขาย ในด้านอิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อผัก จะตัดสินใจเองเกือบทั้งหมดของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ร้อยละ 91.2 ด้านข่าวสารหรือการรู้จักผักปลอดสารเคมีของผู้บริโภคจะเป็นความสนใจเป็นการส่วนตัว และ บุคคลรู้จักแนะนำ (ร้อยละ 42, 36.8) ความถี่ในการไปซื้อผัก จะประมาณ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ค่าใช้จ่ายในการซื้อส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 50-100 บาท และความคิดเห็นต่อการจัดให้มีร้านผักปลอดสารเคมีในตลาดของอำเภอเมืองมุกดาหาร ส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะซื้อถึงแม้ราคาจะแพงกว่าเล็กน้อยมากกว่าร้อยละ 50

3. สาเหตุ / ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค

ทีมผู้วิจัยได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนของกลุ่มผู้ผลิต คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารบ้านโนนสว่างหมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการ คือ คณะกรรมการตลาดสด รวมถึงตัวแทนพ่อค้าแม่ค้าที่จำหน่ายผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง และกลุ่มผู้บริโภค คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสยเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลอื่นที่มารับจ่ายซื้อผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง โดยได้ร่วมกันในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยสู่การเป็นตลาดสดเขียว (ตลาดผักปลอดสารเคมี) ในทั้ง 3 กลุ่ม คือ

1. การพัฒนากลุ่มผู้ผลิต คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5
2. การพัฒนาตลาด คือ กลุ่มคณะกรรมการตลาดสด พ่อค้าแม่ค้าผู้จำหน่ายผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้ง 2 แห่ง รวมถึงการจัดกลไกตลาดด้วย
3. การพัฒนาผู้บริโภค คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลอื่นที่มารับจ่ายซื้อผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง

3.1 สาเหตุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคด้านผู้ผลิต

จากการที่ทีมวิจัยได้ลงเก็บข้อมูลของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 โดยกระบวนการ Focus Group การสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 รวมถึงได้ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่างหมู่ที่ 5 โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยสู่การเป็นตลาดสีเขียว พบว่า สาเหตุและปัจจัยด้านผู้ผลิตที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมี โดยสรุปปัจจัยและสาเหตุสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้และทักษะในการปลูกผักปลอดสารเคมี มีสาเหตุมาจาก เกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ยังไม่มีองค์ความรู้ที่เพียงพอในการปลูกผักปลอดสารเคมีตามแนวทางการเกษตรอินทรีย์ ขาดความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพปลูกผักโดยใช้สารเคมี ไม่ตระหนักและขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 มีเกษตรกรที่ปลูกผักในชุมชนกว่า 20 ราย มีการปลูกผักเพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่งมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะปลูกผักตามแนวทางเกษตรเคมี หรือเกษตรอินทรีย์เคมี คือ มีการใช้สารเคมีทั้งยาฆ่าแมลงและปราบศัตรูพืช รวมถึงปุ๋ยเคมี ฮอร์โมนในการปลูกผัก ผักส่วนใหญ่ที่ปลูกจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ พืชผักพื้นบ้าน เช่น มะเขือเปาะ ผักบุ้ง กระเทียม พริก เป็นต้น และพืชผักเศรษฐกิจ ได้แก่ ผักกาดดอก ผักกาดหอม กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี ผักตั้งโอ๋ คะน้า ผักชีหอม แตงร้าน ถั่ว มะเขือเทศ

ผักสลัด เป็นต้น โดยจะปลูกในพื้นที่สวนหลังบ้านหรือบริเวณที่ว่างใกล้ๆบ้าน และปลูกในแปลงนาในช่วงหลังเก็บเกี่ยวข้าวมาแล้ว และเคยได้รับการฝึกอบรมการปลูกผักตามแนวทางเกษตรอินทรีย์มาบ้าง จากการที่เทศบาลตำบลกมลาไสยได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ ในช่วงปี 2543 โดยมีกิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้และพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ด้วย แต่ไม่ได้นำมาใช้อย่างต่อเนื่อง บางรายก็นำมาปรับใช้ในลักษณะผสมผสานเป็นเกษตรอินทรีย์เคมี เนื่องจากขาดความมั่นใจในกระบวนการเกษตรอินทรีย์ หากมีการระบาดของโรคหรือแมลงศัตรูพืช รวมถึงการที่จะต้องใช้เวลาในการดูแลรักษามากยิ่งขึ้นด้วย อีกทั้งความล้มเหลวในการรวมกลุ่มในครั้งก่อนด้วยเช่นกัน ดังนั้นจะต้องพัฒนาองค์ความรู้ของกลุ่มเกษตรกร เติมเต็มส่วนขาดเพื่อสร้างความมั่นใจ และตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการปลูกผักโดยใช้สารเคมี ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการตระหนักและรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมด้วย

อีกสาเหตุหนึ่ง คือ การขาดความรู้ในด้านการวางแผนการผลิต ทำให้ผลผลิตของผักไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค และตลาด ผลผลิตผักไม่หลากหลายและไม่ต่อเนื่อง จากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัย โดยกระบวนการ Focus Group การสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 พบว่า การปลูกผักของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก จะปลูกผักในช่วงระยะเวลาเดียวกัน และปลูกผักประเภทเดียวกันซ้ำกัน ทำให้ผลผลิตผักที่ออกสู่ท้องตลาดระยะเวลาใกล้เคียงกัน ก่อให้เกิดปัญหาผักล้นตลาด รวมถึงผลผลิตผักที่ออกสู่ตลาดไม่มีความต่อเนื่องในบางช่วงที่ผลผลิตยังไม่ออกหรือออกสู่ตลาดหมดแล้ว ซึ่งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักชุมชนโนนสว่างจะต้องมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตผักปลอดสารเคมีของกลุ่มควบคู่กัน

2. ปัจจัยด้านการตลาด มีสาเหตุมาจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง ไม่มั่นใจในตลาดที่จะรองรับผลผลิตผักปลอดสารเคมีของกลุ่ม และไม่มั่นใจในรายได้

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ที่เป็นกลุ่มที่ผลิตผักเพื่อจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง จากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักและรับผักจากกลุ่มแรกไปจำหน่ายด้วย และกลุ่มผู้ที่รับผักจากกลุ่มแรกไปจำหน่ายในตลาดสด รวมทั้งสิ้นกว่า 40 ราย ผักปลอดสารที่เคยปลูกแล้วนำไปจำหน่ายในตลาดสดจะขายไม่ได้ ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค “ถ้าเอาผักปลอดสารไปวางขายกับผักที่ไม่ปลอดสาร ๆ สีขายดีกว่า” จากการเก็บข้อมูลกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในช่วงวันที่ 18 -28 กันยายน 2554 อีกทั้งในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง ไม่ได้จัดแผงสำหรับจำหน่ายผักปลอดสารพิษให้เฉพาะ ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกผักเองขาดความมั่นใจในตลาดผักปลอดสารเคมีที่จะรองรับผลผลิต ทั้งที่มีแผงจำหน่ายสินค้าในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยกว่า 200 แผง

อีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญก็คือ การไม่มั่นใจในรายได้ เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโนนสว่างมีรายได้หลักจากการปลูกผักและนำผักไปจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสอง

แห่ง เกษตรกรผู้ปลูกผักเองจะคิดแต่ประเด็นรายได้ (เงินรายได้) จากการขายผักเพียงอย่างเดียว ทีมวิจัยเองจะต้องชี้ให้กลุ่มเกษตรกรได้เห็นถึง รายจ่าย หรือต้นทุนการผลิตผักปลอดสารเคมีที่ลดลง เช่น รายจ่ายที่จะต้องซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลงและปราบศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อสร้างความมั่นใจในรายได้ จากปลูกผักปลอดสารเคมีที่จะเพิ่มขึ้นด้วยซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับการปลูกผักแบบเดิม หรือรายได้ ไม่ได้ลดลงแต่เกษตรกรเองไม่ต้องเสี่ยงต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา

3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีสาเหตุมาจาก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ผักในชุมชนโนนสวาง หมู่ที่ 5 ยังขาดหน่วยงานที่จะให้การสนับสนุนการปลูกผักปลอดสารเคมี อย่างต่อเนื่อง

จากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสวางหมู่ที่ 5 พบว่า ชุมชนโนนสวาง หมู่ที่ 5 เคยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกมลาไสยในปี พ.ศ. 2543 ที่ทาง เทศบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคผักปลอดสารพิษ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนโนนสวางขึ้น ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการ อบรมให้ความรู้ด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ การพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่และการสนับสนุน งบประมาณในการดำเนินการ แต่การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องทำให้โครงการปลูกผักปลอดสารเคมีใน ครั้งนั้นไม่ประสบผลสำเร็จจนต้องล้มเลิกไป ในครั้งนี้กลุ่มเกษตรกรเองมีความต้องการการสนับสนุน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลกมลาไสย เกษตรอำเภอกมลาไสย และจากโครงการวิจัยให้ เข้ามาสนับสนุนและร่วมดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งในส่วนของการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการ พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ ความตระหนัก ตลอดจนการขยายผลและการดำเนินให้ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิด ความยั่งยืนในการดำเนินการปลูกผักปลอดสารเคมีของชุมชนโนนสวาง

4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีสาเหตุมาจาก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชน โนนสวาง หมู่ที่ 5 มีการรวมกลุ่มกันแต่ยังไม่การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหาร จัดการกลุ่มที่ชัดเจน

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสวาง หมู่ที่ 5 ที่ได้เคยมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรม การปลูกผักปลอดสารเคมีมาก่อนแล้ว ในปี 2543 ที่หลังจากการดำเนินการไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง เกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกลดจำนวนลงเรื่อยๆ ในที่สุดก็เลิกกันไป จากการสอบถามพบว่า ปัญหา หนึ่งในการดำเนินการที่ล้มเหลวมีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) สาเหตุและปัจจัยจากการขาดโครงสร้างของกลุ่มที่ชัดเจน ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ในการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น ประธานกลุ่ม เลขานุการ และสมาชิกกลุ่ม รวมถึงการกำหนด บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกกลุ่มด้วย

2) สาเหตุและปัจจัยความสัมพันธ์ในกลุ่มไม่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการตั้งระเบียบข้อบังคับ โดยสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งในระดับกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ รวมถึงการสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กลุ่มได้มาพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน และการติดตาม ประเมินผลภายในกลุ่มและจากพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่องด้วย

3) สาเหตุและปัจจัย ขาดการมีส่วนร่วมในการระดมทุนคงมีเฉพาะเท่าที่ทางรัฐ (เทศบาล) สนับสนุนไปให้เท่านั้น เมื่อนำไปใช้จ่ายก็จะหมดไป สมาชิกขาดความเป็นเจ้าของงบประมาณ ควรจะมีการระดมทุนจากกลุ่มเกษตรกรเองจัดตั้งเป็นกองทุนขึ้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม ความคล่องตัวในการบริหารจัดการและสร้างการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในกลุ่มสมาชิก ซึ่งปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีของชุมชนโนนสว่างมีสมาชิก 12 คน

3.2 สาเหตุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคด้านกลไกการตลาด

จากการที่ทีมวิจัยได้ลงเก็บข้อมูลการดำเนินการตลาดสดสีเขียว (ผักปลอดสารเคมี) ในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง คือ ตลาดสดเช้า และตลาดใต้รุ่ง(ตอนเย็น) โดยกระบวนการ Focus Group และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ประกอบการ คณะกรรมการตลาดสด โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยสู่การเป็นตลาดสีเขียว พบว่าสาเหตุและปัจจัยด้านการตลาด (กลไกการตลาด) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีโดยสรุปปัจจัยและสาเหตุสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความพร้อมในการจัดแพจจำหน่ายผักปลอดสารในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย สาเหตุจากการขาดสถานที่จำหน่ายที่ชัดเจนและเข้าถึงได้ง่ายสะดวก เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนชาวเทศบาลตำบลกมลาไสย (ผู้บริโภค) ให้สามารถซื้อหาผักปลอดสารเคมีได้

ปัจจุบันตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยที่มีแพจจำหน่ายสินค้า ทั้งหมดกว่า 150 แพจ ประกอบด้วย แพจจำหน่ายอาหารสด 25 แพจ และแพจจำหน่ายอาหารทั่วไป แพจจำหน่ายผัก แพจจำหน่ายจำหน่ายสินค้าอื่นๆ อีก 125 แพจ ในตลาดสด (เช้า) และการแบ่งพื้นที่สำหรับวางจำหน่ายสินค้าประเภทต่าง ๆ กว่า 200 ลีต ในตลาดใต้รุ่ง (ตอนเย็น) พบว่าผักที่นำมาจำหน่ายในแพจจำหน่ายผักส่วนหนึ่งเป็นผักที่ปลูกในชุมชนเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียง รวมถึงผักที่รับมาจากตลาดจำหน่ายผักในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจะวางจำหน่ายปะปนกันไปไม่ได้แยกแพจจำหน่ายผักปลอดสารเคมี เนื่องจากผักที่วางจำหน่ายไม่สามารถรับรองได้ว่าผักที่จะมาวางจำหน่ายเป็นผักปลอดสารเคมี ที่ผ่านกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีความชัดเจน จึงยังไม่มีมีการตั้งเป็นแพจจำหน่ายผักปลอดสารเคมี(เอกเทศ)ในตลาดสดทั้งสองแห่งของเทศบาลตำบลกมลาไสย

2. ปัจจัยการแข่งขันด้านการตลาด สาเหตุมาจากกระแสการแข่งขันเชิงธุรกิจของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่จำหน่ายผักในตลาดสดเดิม กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีในชุมชนโนนสว่าง (กลุ่มผู้จำหน่ายผักปลอดสารเคมี) และการไม่มีสถานที่จำหน่ายที่ชัดเจน (แยกระหว่างผักปลอดสารเคมีและผักรับมาจากแหล่งผลิตเดิม) ที่อาจก่อให้เกิดความไม่มั่นใจในคุณภาพของผักปลอดสารเคมี และขาดกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตผักปลอดสารเคมี จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขอำเภอภมกลาไสย โรงพยาบาลภมกลาไสย เทศบาลตำบลภมกลาไสย เป็นต้น เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของผักปลอดสารเคมีให้กับผู้บริโภคด้วย รวมถึงขาดการประชาสัมพันธ์สร้างกระแสตลาดผักปลอดสารเคมี (ตลาดพืชผักสีเขียว) ที่ต่อเนื่องชัดเจน

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ที่เป็นกลุ่มที่ผลิตผักเพื่อจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลภมกลาไสยทั้งสองแห่ง จากการเก็บข้อมูลของทีมีวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักและรับผักจากกลุ่มแรกไปจำหน่ายด้วย และกลุ่มผู้ที่รับผักจากกลุ่มแรกไปจำหน่ายในตลาดสด รวมทั้งสิ้นกว่า 40 ราย ผักปลอดสารที่เคยปลูกแล้วนำไปจำหน่ายในตลาดสดจะขายไม่ได้ ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค “ถ้าเอาผักปลอดสารไปวางขายกับผักที่ไม่ปลอดสาร ๆ สีขายดีกว่า” จากการเก็บข้อมูลกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก วันที่ 18 -28 กันยายน 2554 อีกทั้งในตลาดสดเทศบาลตำบลภมกลาไสยทั้งสองแห่ง ไม่ได้จัดแผงสำหรับจำหน่ายผักปลอดสารพิษ ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกผักเองยังไม่มั่นใจในด้านตลาดผักปลอดสารเคมีที่จะรองรับผลผลิต และปริมาณผลผลิตผักปลอดสารเคมีที่จะต้องมียาจำนวนเพียงพอ เหมาะสมกับปริมาณความต้องการของผู้บริโภคในตลาด รวมถึงความต่อเนื่องของผลผลิตผักปลอดสารเคมี ความถี่ในการนำผลผลิตมาจำหน่ายจะต้องร่วมกันกำหนดความถี่ห่าง กำหนดวันที่ชัดเจนด้วย

3. ปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานตลาดสีเขียว (ตลาดผักปลอดสารเคมี) เทศบาลตำบลภมกลาไสย ขาดเวทีในการพบกันระหว่างผู้ผลิต คือ กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่าง และกลุ่มผู้บริโภค คือ ประชาชนชาวเทศบาลตำบลภมกลาไสย เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคถึงคุณภาพของผักปลอดสารเคมีที่กลุ่มผลิตออกวางจำหน่ายในตลาดผักปลอดสารเคมี เทศบาลตำบลภมกลาไสย และสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มผู้ผลิตเองว่าผลผลิตผักจะมีตลาดรองรับ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมีปริมาณเพียงพอ และเหมาะสม

จากการเก็บข้อมูลของทีมีวิจัยกับกลุ่มเครือข่ายคณะกรรมการตลาดสดและคณะกรรมการตลาดใต้รุ่ง (ตอนเย็น) รวมถึงพ่อค้าแม่ค้าผู้จำหน่ายผักในตลาดสดทั้งสองแห่ง พบว่า ตลาดพืชผักในตลาดสดเทศบาลตำบลภมกลาไสยในปัจจุบัน ผักที่นำมาจำหน่ายส่วนใหญ่ยังเป็นผักที่ปลูกโดยกระบวนการเกษตรเคมี หรือเกษตรอินทรีย์เคมี ในการขับเคลื่อนให้ตลาดผักปลอดสารเคมีในตลาดสดเทศบาลตำบลภมกลาไสย ควรจะมีเวทีให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้พบกัน เพื่อสร้างความมั่นใจให้ทั้ง

สองกลุ่มได้แลกเปลี่ยนและรับทราบข้อมูล เพื่อจะขับเคลื่อนตลาดผักปลอดสารเคมีของเทศบาลตำบลกมลาไสยให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคและผู้ผลิต ได้ โดยจะต้องมีเครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งในภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานสาธารณสุข โรงพยาบาล เกษตรอำเภอกมลาไสย ศูนย์เด็กเล็กเทศบาล ชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย รวมถึงในภาคส่วนของประชาชนผู้บริโภคผักเองที่จะเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างให้ตลาดผักปลอดสารเคมียั่งยืน

3.3 สาเหตุ และปัจจัย ที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคด้านผู้บริโภค

จากการที่ทีมวิจัยได้ลงเก็บข้อมูลด้านความต้องการบริโภคผักปลอดสารเคมี ในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง คือ ตลาดสดเช้า และตลาดโต้รุ่ง(ตอนเย็น) โดยกระบวนการ Focus Group การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้บริโภคที่มาจับจ่ายซื้อพืชผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยสู่การเป็นตลาดสีเขียว พบว่า สาเหตุและปัจจัยด้านผู้บริโภค ที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมี โดยสรุปปัจจัยและสาเหตุสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความต้องการบริโภคผักของประชาชนผู้มาซื้อหาพืชผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง เพื่อนำไปสู่การวางแผนการผลิตผักปลอดสารเคมีของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโนนสว่าง หมู่ที่ 5 มีสาเหตุสำคัญ ดังนี้

- ผลผลิตผักไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของผู้บริโภค ได้อย่างเพียงพอ ตลอดจนป้องกันผลผลิตล้นตลาดจำหน่ายไม่ได้ จากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคพืชผักของกลุ่มผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง โดยการทำ Focus Group และการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริโภคเองส่วนใหญ่จะบริโภคพืชผักที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจำหน่ายในตลาดสดในช่วงเช้า และตลาดโต้รุ่งในช่วงเย็น จะมีเพียงส่วนน้อยที่จะปลูกผักไว้รับประทานเอง และมีความต้องการอยากให้ตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยพัฒนาสู่การเป็นตลาดสีเขียว (ตลาดพืชผักปลอดสารเคมี) รวมถึงมีความต้องการที่จะบริโภคผักปลอดสารเคมี และข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักชุมชนโนนสว่างซึ่งนำผักมาจำหน่ายในตลาดสด

- สาเหตุจากการขาดความมั่นใจในความปลอดภัยของผักปลอดสารเคมีที่นำมาจำหน่ายในตลาดผักของเทศบาลตำบลกมลาไสย มีความปลอดภัยจากสารเคมีปลอดภัยและผ่านกระบวนการผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ รวมถึงควรมีระบบการตรวจสอบ ฝ้าระวังโดยการสุ่มตรวจโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลกมลาไสย อย่างต่อเนื่องเช่นกัน

2. ปัจจัยด้านเครือข่ายของผู้บริโภคที่จะสนับสนุนส่งเสริมขับเคลื่อนให้ตลาดผักปลอดสารเคมีของเทศบาลตำบลกมลาไสย มีสาเหตุมาจากผู้บริโภคเองมีความต้องการที่จะบริโภค

ผักปลอดสารเคมีแต่ขาดช่องทาง และในตลาดที่จะรองรับผลผลิตผักปลอดสารเคมีของกลุ่ม

จากการทำ Focus Group และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชน โนนสว่าง หมู่ที่ 5 ที่เป็นกลุ่มที่ผลิตผักเพื่อจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง จากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักและรับผักจากกลุ่มแรกไปจำหน่ายด้วย และกลุ่มผู้ที่รับผักจากกลุ่มแรกไปจำหน่ายในตลาดสด รวมทั้งสิ้นกว่า 40 ราย ผักปลอดสารที่เคยปลูกแล้วนำไปจำหน่ายในตลาดสด จะขายไม่ได้ ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค “ถ้าเอาผักปลอดสารไปวางขายกับผักที่ไม่ปลอดสาร ๆ สีขายดีกว่า” จากการเก็บข้อมูลกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก วันที่ 18 – 28 กันยายน 2554 อีกทั้งในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยทั้งสองแห่ง ไม่ได้จัดแผนสำหรับจำหน่ายผักปลอดสารพิษให้ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกผักเองขาดความมั่นใจในตลาดผักปลอดสารที่จะรองรับผลผลิต ผลผลิตผักปลอดสารเคมีจะสามารถจำหน่ายได้หรือไม่

3. ปัจจัยด้านองค์ความรู้ของผู้บริโภคที่ชัดเจนในประโยชน์ / โทษ ของการบริโภคผักปลอดสารเคมี รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อีกทั้งพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เปลี่ยนแปลงมุ่งบริโภคแต่ผักที่สวยงาม โดยไม่คำนึงถึงอันตรายหรือผลที่จะเกิดขึ้นตามมา

จากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยโดย Focus Group และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเครือข่ายคณะกรรมการตลาดสดและคณะกรรมการตลาดโต้รุ่ง (ตอนเย็น) และพ่อค้าแม่ค้าผู้จำหน่ายผักในตลาดสดทั้งสองแห่ง พบว่า ตลาดพืชผักในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยในปัจจุบัน ผักที่นำมาจำหน่ายส่วนใหญ่ยังเป็นผักที่ปลูกโดยกระบวนการเกษตรเคมีหรือเกษตรอินทรีย์เคมี โดยยังไม่มีมีการสร้างกระแสการบริโภคผักปลอดสารเคมีในกลุ่มผู้บริโภคผ่านสื่อที่หลากหลาย รวมถึงการสร้างกระแสนิยมการบริโภคผักปลอดสารเคมีของประชาชนผู้บริโภคเองที่จะเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างให้ตลาดผักปลอดสารเคมียั่งยืน

แนวทางการพัฒนารูปแบบตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย

จากสถานการณ์ปัญหา ปัจจัยและสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ทีมผู้วิจัยหลักและกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกผักชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 กลุ่มผู้จำหน่ายพืชผักในตลาดทั้งสองแห่ง และกลุ่มผู้บริโภคจากเทศบาลตำบลกมลาไสย หน่วยงานราชการ ตลอดจนผู้ที่มาซื้อสินค้าในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ได้ร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการ Focus Group สัมภาษณ์เชิงลึก และใช้แบบสอบถามแบบเจาะจง แล้วร่วมกันทำการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1. **กลุ่มผู้ผลิต** พบว่าจากสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยให้เป็นตลาดสีเขียวได้นั้น จะต้องมีความรู้ในการดำเนินการดังนี้

ก) พัฒนานองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตมีความมั่นใจและตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารเคมี ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการตระหนักและรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้งประกอบด้วย

- การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ การฝึกปฏิบัติจริง เช่น การทำปุ๋ยหมัก การเตรียมแปลงปลูก การทำน้ำหมักสูตรไล่แมลง ตลอดจนการนำน้ำหมักมาใช้ในการแปรรูปเป็น น้ำยาล้างจาน น้ำยาล้างห้องน้ำ ยาสระผม ครีมอาบน้ำ เป็นต้น

- การศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อสร้างประสบการณ์และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ที่มีความรู้จริงซึ่งจะเป็นการเรียนรู้แบบทางลัดสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานของทางกลุ่มเอง

- การวางแผนการผลิตให้สามารถผลิตผักได้หลากหลายชนิดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด เช่น การปลูกพืชตามฤดูกาลร่วมกับการปลูกผักพื้นบ้าน ซึ่งมีความทนทานต่อสภาพอากาศที่แห้งแล้ง

- การมีพี่เลี้ยงที่มีความรู้และประสบการณ์ที่คอยให้คำชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางด้านการผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของการดำเนินงานด้านการปลูกผัก

ข) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของกลุ่มผู้ผลิตเพื่อให้ทางกลุ่มได้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องมีการจัดโครงสร้างของกลุ่มให้ชัดเจน มีการเลือกประธานกลุ่ม รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการกลุ่ม ที่เหลือเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม มีการวางระบบการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับผู้บริโภคตั้งเป็นศูนย์ประสานที่ชัดเจน มีการระดมทุนกันภายในกลุ่มเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม การแสดงความเป็นเจ้าของและผลักดันให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ค) สร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคในด้านความปลอดภัย ของพืชผักที่นำมาวางจำหน่ายในแผงผักปลอดสารเคมีนั้นจะต้องมีระบบการควบคุมตรวจสอบความปลอดภัยทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภค โดยเริ่มจากทางกลุ่มจะต้องมีระบบตรวจสอบและควบคุมกันเองภายในกลุ่มเกี่ยวกับความปลอดภัยของพืชผักที่ทางกลุ่มทำการผลิตขึ้น ทางกลุ่มต้องมีวินัยและความรับผิดชอบต่ออาชีพปลูกผักของทางกลุ่ม นอกจากนี้ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่คอยตรวจสอบความปลอดภัยของพืชผักที่นำมาวางจำหน่ายในตลาดอย่างต่อเนื่อง เช่น เทศบาล สาธารณสุขอำเภอ หรือทางเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล รวมทั้งจะต้องมีการขยายตลาดพืชผักปลอดสารเคมีออกสู่เครือข่ายต่างๆให้เพิ่มมากขึ้น เช่น ห้องครัวของทางโรงพยาบาลกมลาไสย โครงการอาหารกลางวันในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในเขตเทศบาลกมลาไสย ตลอดจนจัดทำโครงการร้านอาหารสีเขียว โดยทางเทศบาลมีตราสัญลักษณ์รับรองความปลอดภัยที่สร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค

2. **กลุ่มผู้บริโภค** สำหรับแนวทางในการพัฒนากลุ่มผู้บริโภคให้ส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาตลาดสีเขียวได้นั้นจะต้องมีการดำเนินงานดังนี้

ก) พัฒนานองค์ความรู้ของกลุ่มผู้บริโภคให้ผู้บริโภคมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกซื้อผักปลอดสารพิษ มีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และโทษของการบริโภคผักปลอดสารเคมี ตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบสุขภาพอนามัยผู้บริโภคทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น โรคไม่ติดต่อต่างๆ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคภูมิแพ้ การเกิดภาวะสารเคมีตกค้างในกระเลือดเกินมาตรฐานหรือระดับไม่ปลอดภัย อันจะนำไปสู่การตระหนักและส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคที่ปลอดภัย

ข) มีการขับเคลื่อนการสร้างกระแสการบริโภคผักปลอดภัยจากสารเคมีในกลุ่มภาคีแกนนำด้านสุขภาพ เช่น บุคลากรทางการแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และกลุ่มผู้สนใจด้านรักสุขภาพ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่กลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ตลอดจนมีการสะท้อนปัญหาหรือผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นในสังคมให้ประชาชนได้รับทราบ เช่น การนำเสนอข้อมูลอัตราป่วย อัตราตายหรือแนวโน้มสภาวะสุขภาพที่เกิดจากการบริโภคที่ไม่ปลอดภัย เป็นต้น

ค) ส่วนปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตไม่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ นั้นทางกลุ่มผู้ผลิตจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิตพืชผักร่วมกันเพื่อป้องกันปัญหา พืชผักล้นตลาด อันจะส่งผลทำให้ราคาพืชผักตกต่ำ หรือไม่สามารถจำหน่ายได้หมด หรือวางแผนในการผลิตพืชผักให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแต่ละช่วงการผลิตให้ผลผลิตผักมาวางขายได้ตลอดทั้งปีโดยการวางแผนการปลูกผักแบบผสมผสานทั้ง ปลูกผักตามฤดูกาล และผักพื้นบ้าน ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้อย่างสม่ำเสมออีกทางหนึ่งด้วย

ง) การสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยของพืชผักที่นำมาวางจำหน่ายจะต้องมีหน่วยงานกลางที่คอยทำหน้าที่ตรวจสอบความปลอดภัยที่มีมาตรฐาน และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีกิจกรรมการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้บริโภคได้มีโอกาสเยี่ยมชมแปลงเพื่อจะได้เห็นกระบวนการผลิตผักโดยตรงซึ่งจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคได้ รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มระบุแหล่งที่มาของผักที่ชัดเจนเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคอีกทางหนึ่ง

3 **กลไกการตลาด** เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนารูปแบบตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสยเป็นตลาดสีเขียวอย่างยั่งยืนได้นั้นในส่วนกลไกการตลาดนั้นจะต้องมีการดำเนินการดังนี้

ก) มีการสร้างสถานที่จำหน่ายผักเป็นการเฉพาะผู้บริโภคสามารถเข้าถึงง่าย และมีผลผลิตที่หลากหลายป้อนเข้าสู่ตลาดอย่างต่อเนื่องซึ่งอาจเป็นผลิตภัณฑ์แบบผสมผสาน เช่น กลุ่มเพาะเห็ดอินทรีย์ กลุ่มทำน้ำยาเอนกประสงค์ ฯลฯ

ข) ในปัจจุบันต้องยอมรับว่าการแข่งขันด้านการตลาดนั้นมีสูงมากซึ่งทำให้กลุ่มผู้จำหน่ายจะต้องมีการปรับตัวเองให้สามารถแข่งขันกันทางตลาดได้ ดังนั้นทางกลุ่มจะต้องมีการดำเนินการ คือ สร้างความมั่นใจในความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคโดยต้องมีหน่วยงานหลักที่ทำการตรวจสอบระบบความปลอดภัยของพืชผักอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบเพื่อให้

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษอันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคที่ถูกต้อง นอกจากนี้ต้องมีการสร้างกระแสการบริโภคโดยอาศัยแกนนำด้านสุขภาพที่มีอยู่ในชุมชน เช่น องค์กรแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตลอดจนเครือข่ายด้านสุขภาพอื่นๆ เช่น กลุ่ม อสม. บุคลากรหน่วยงานราชการที่รักสุขภาพ

ค) มีการสร้างเครือข่ายตลาดสีเขียวทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อให้มีสินค้าป้อนสู่ตลาดที่หลากหลายสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างพอเพียง เช่น กลุ่มเพาะเห็ดอินทรีย์ กลุ่มเกษตรศูนย์กิจกรรมธรรมชาติกาสินธุ์ รวมทั้งมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักชีวภาพเป็นน้ำยาเอนกประสงค์ น้ำยาล้างจาน สบู่อาบน้ำ แชมพูสระผม เพื่อใช้ในครัวเรือนซึ่งจะเป็นการลดรายจ่ายของทางกลุ่มได้อีกทางหนึ่ง

แนวทางการพัฒนารูปแบบตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของกลุ่มผู้ผลิต ผู้บริโภค ในตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสยนั้น กลไกการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะมีการพัฒนาในกลุ่มที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้บริโภค และกลไกการตลาดแล้ว ควรจะต้องมีหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะมีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนการพัฒนารูปแบบตลาดพืชผักปลอดสารเคมีที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง ประกอบด้วย

1) เทศบาลตำบลมลาไสยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ควรเป็นศูนย์กลางในการประสานงานเพราะมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตรับผิดชอบและกำกับดูแลการดำเนินงานของตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสย จะต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างกระแสการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ที่ถูกต้องในการบริโภคพืชผักที่มีความปลอดภัยจากสารเคมีในทุกๆรูปแบบ เช่น เสี่ยงตามสายเทศบาล เสี่ยงตามสายหมู่บ้าน และวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น การสุ่มตรวจความปลอดภัยของพืชผักและสินค้าที่นำมาวางจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลตำบลมลาไสย โดยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลมลาไสย สำนักงานสาธารณสุขอำเภออมลมาไสย เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีหน้าที่ในการประสานงานสนับสนุนด้านวิชาการโดยประสานงานกับสำนักงานเกษตรอำเภออมลมาไสย เพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตในเรื่องการวางแผนการปลูก กระบวนการผลิต ตลอดจนการดูแลผลผลิตให้มีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของตลาดได้ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการผลิต เช่น การป้องกันและกำจัดโรคพืช แมลงศัตรูพืชโดยใช้เทคโนโลยีทางชีวภาพหรือใช้พืชสมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืช การสร้างกระแสการบริโภคในกลุ่มรักสุขภาพ เช่น มีการจัดตั้งร้านอาหารสีเขียว เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนที่สนใจในการดูแลสุขภาพ รวมทั้งมีการสร้างกระแสการบริโภคพืชผักปลอดสารเคมีโดยการจัดงานมหกรรมผักปลอดสาร อาหารปลอดภัยใส่ใจสุขภาพ อย่างต่อเนื่อง การจัดการเครือข่ายตลาดผักปลอดสารโดยร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น โรงพยาบาลมลาไสย สำนักงานสาธารณสุขอำเภออมลมาไสย กลุ่มผู้บริโภคผักปลอดสารเพื่อสุขภาพ กลุ่มแกนนำสุขภาพต่างๆ ทั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแกนนำผู้วัยเบาหวาน ผู้สูงอายุในชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างเครือข่ายผู้บริโภคผักปลอดสาร เชื่อมโยงสู่ผู้ผลิตโดยตรง สร้างเป็นกลไกการตลาดผักปลอดสาร ทั้งการสร้างเวทีการพบปะระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค การจัดตลาดผักปลอดสารในโรงพยาบาลมลาไสย รวมถึงการสร้างระบบข้อมูลเพื่อส่งเสริมตลาดผักปลอดสาร จัดเป็นศูนย์ข้อมูลผักปลอดสาร ทั้งในส่วนของคุณภาพผลผลิตผักปลอดสาร ความต้องการของผู้บริโภค

(ในการสั่งซื้อ) เพื่อขยายตลาดผักปลอดสารให้กลุ่มผู้ผลิตได้นำเสนอข้อมูลผลิตของตนล่วงหน้า เพื่อให้ผู้บริโภคได้เลือกสั่งซื้อ รวมถึงข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคผักปลอดสาร เช่น ความต้องการของโรงครัวของโรงพยาบาลภมลาไสย บุคลากรในโรงพยาบาล รวมถึงผู้บริโภคที่ร่วมเป็นเครือข่าย นำไปสู่การวางแผนในการผลิตผักปลอดสารของกลุ่มผู้ผลิต ตามความต้องการของผู้บริโภค และความต้องการของตลาด กระตุ้นความต้องการในการบริโภคผักปลอดสารตามปริมาณผลผลิตที่ผู้ผลิตจะนำออกจำหน่ายในแต่ละช่วง ทำให้ผลผลิตผักปลอดสารที่ออกสู่ตลาดสามารถจำหน่ายได้

2) คณะกรรมการบริหารตลาดสดและชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารแพงลอย ของเทศบาลตำบลภมลาไสย ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญยิ่งอีกกลุ่มหนึ่งที่จะมีส่วนช่วยในการบริหารจัดการภายในตลาดสดเทศบาลตำบลภมลาไสย โดยการจัดโซนจำหน่ายพืชผักปลอดสารเคมีอย่างชัดเจนและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้มีแผงจำหน่ายพืชผักปลอดสารเคมีเพื่อสร้างแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มให้ชัดเจนเป็นเอกภาพ การสนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารนำผลผลิตผักปลอดสารมาจำหน่าย รวมถึงการกลุ่มแม่ค้าผักพื้นบ้านที่เก็บผักตามริมรั้วหรือตามธรรมชาติซึ่งปลอดสารพิษมาจำหน่าย โดยคณะกรรมการตลาดเทศบาลตำบลสมเด็จฯ ควรมีบทบาทในการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคโดยร่วมกับเทศบาลตำบลภมลาไสย โรงพยาบาลภมลาไสย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภมลาไสยที่จะสุ่มตรวจผักปลอดสารที่วางจำหน่ายในตลาดสด เป็นการรับรองคุณภาพและสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคผักด้วย รวมถึงการจัดตราชั่งกลางของตลาดไว้เพื่อความยุติธรรมด้วย

3) กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่จำหน่ายสินค้าภายในตลาดสดเทศบาลตำบลภมลาไสย ควรมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเครือข่ายชมรมผู้จำหน่ายสินค้าที่ปลอดภัยจากสารเคมี โดยการนำผลผลิตด้านการเกษตรและผลิตภัณฑ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องมาจำหน่ายร่วมกัน เช่น กลุ่มเพาะเห็ดอินทรีย์ กลุ่มปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์ กลุ่มกสิกรรมธรรมชาติกาสิโน และกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักชีวภาพ เช่น น้ำยาเอนกประสงค์ น้ำยาล้างจาน แชมพูสระผม สบู่อาบน้ำ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ การสร้างตลาดสีเขียวโดยเชื่อมเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ปลอดสาร ให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายโดยใช้เครือข่ายกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าผักปลอดสารในตลาดสดเทศบาลภมลาไสยเป็นกลไกขับเคลื่อน

4) สร้างเครือข่ายผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ปลอดสาร เช่น กลุ่มเพาะเห็ดอินทรีย์ กลุ่มปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์ กลุ่มกสิกรรมธรรมชาติกาสิโน และกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักชีวภาพ ควรสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านขององค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสาร การแปรรูปผลผลิต การแก้ปัญหาแมลงศัตรูพืช การวางแผนการผลิต การรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง ที่จะพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารของกลุ่มผู้ผลิตผัก รวมถึงสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ แนวทางในการจัดการปัญหาในการปลูกผักปลอดสาร รวมถึงปัญหาในการตลาดผักปลอดสารด้วย เพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนารูปแบบตลาดผักปลอดสารของตลาดสดเทศบาลตำบลภมลาไสยต่อไป

สรุปบทเรียนของกลุ่มที่ได้รับจากการดำเนินงานกลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมีชุมชนโนนสว่าง

1. เกษตรกรกลุ่มปลูกผักชุมชนโนนสว่างถึงแม้จะเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการปลูกผักค่อนข้างสูงเพราะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่น และเกษตรกรกลุ่มนี้มีความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ระดับหนึ่ง แต่ขาดความมั่นใจว่าหากใช้วิธีการปลูกแบบเกษตรอินทรีย์แล้วจะได้ผลหรือไม่ ความรู้ที่มีจะเพียงพอหรือไม่ หากมีปัญหาเกิดขึ้น เช่นการระบาดของแมลงศัตรูพืชจะแก้ไขอย่างไร ตลอดจนขาดพัฒนากระบวนการวางแผนการผลิตผักให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เกิดความต่อเนื่อง

2. เกษตรกรยังไม่มั่นใจว่าการจัดหาตลาดรองรับ ผลผลิตที่ได้จะมีตลาดรองรับหรือไม่ ราคาผลผลิตจะคุ้มกับการลงทุนหรือไม่ เพราะในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยเองยังไม่มีแผงจำหน่ายผักปลอดสารเคมีที่ชัดเจน แต่ข้อมูลจากการสอบถามพบว่าผู้บริโภคมีความต้องการทางเลือกในการเลือกบริโภคผักที่ปลอดภัยต่อสุขภาพถึงแม้ราคาผักปลอดสารจะมีราคาสูงกว่าผักทั่วไป นอกจากนี้จากการประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับกลุ่มผู้บริโภคในส่วนของโรงพยาบาลกมลาไสยพบว่าทางผู้บริโภคในโรงพยาบาลมีความพร้อมที่จะรับซื้อผักของทางกลุ่มเพื่อไปประกอบอาหารแก่ผู้ป่วยที่นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล รวมทั้งยินดีที่จะเป็นเครือข่ายในการตั้งจุดจำหน่ายผักปลอดภัยขึ้นในบริเวณโรงพยาบาลกมลาไสย โดยมีบุคลากรทางด้านการแพทย์จะเป็นแกนนำช่วยสนับสนุนอีกทางหนึ่ง

3. คุณภาพของผลผลิตไม่ตรงตามความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เกษตรกรสะท้อนว่า “ผักไม่กรอบอร่อย ผู้บริโภคไม่นิยม ขายไม่ได้ วางขายพร้อมกันผักตลาดทั่วไปจะขายหมดก่อน ผักปลอดสารขายไม่ได้เลย” ผู้บริโภคไม่ยอมรับและยังไม่มั่นใจในผลผลิตผักปลอดสารเคมี โดยทางกลุ่มผู้ปลูกผักได้ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหา ดังนี้ กลุ่มเองจะต้องมีระบบควบคุมกันเองภายในกลุ่มเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และผู้บริโภค โดยไม่เห็นแก่รายได้ และหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคได้เข้าใจถึงการบริโภคผักปลอดสารพิษทุกรูปแบบ เช่น เสี่ยงตามสาย หมู่บ้าน เสี่ยงตามสายเทศบาล ตลอดจนจะต้องอาศัยแกนนำเครือข่ายด้านสุขภาพ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แพทย์ พยาบาล กลุ่มรักสุขภาพ ช่วยประชาสัมพันธ์ถึงพิษภัย อันตราย ของการบริโภคผักปนเปื้อนสารพิษ เป็นการสร้างความตระหนักในการรักสุขภาพอีกทางหนึ่งนอกจากนี้จะต้องมีหน่วยงานกลาง เช่น เทศบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่คอยทำหน้าที่ตรวจสอบความปลอดภัยของผักที่นำมาวางจำหน่ายบนแผงผักปลอดสารเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง

4. ความตระหนักของเกษตรกร ที่จะเปลี่ยนมาปลูกผักปลอดสารเคมี ทั้งในส่วนของอันตรายของการใช้สารเคมีต่อตัวเกษตรกร และสารพิษตกค้างไปสู่ผู้บริโภค รวมถึงประโยชน์ของการปลูกผักปลอดสารเคมีที่มีต่อทั้งตัวเกษตรกรผู้ปลูกผัก และลูกหลานในอนาคตด้วย ผู้บริโภค รวมถึงกับสิ่งแวดล้อม จากผลการตรวจเลือดของเกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 เพื่อหาระดับของสารพิษตกค้างในกระแสเลือดหลังดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักในชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ที่ตรวจเลือดหาระดับสารพิษตกค้างในกระแสเลือด ผลการตรวจเลือดมีระดับสารพิษตกค้าง

ในกระแสเลื้อยระดับไม่ปลอดภัยลดลงจาก ร้อยละ 33.33 ลดลงเหลือ 0 และ ระดับมีความเสี่ยงลดลงจากร้อยละ 62.96เหลือ ร้อยละ37.4 ส่วนระดับปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.71 เพิ่มเป็นร้อยละ 62.96 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักเริ่มมีความตระหนักในการลดการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตผักเพิ่มมากขึ้น ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงผลการตรวจระดับสารเคมีตกค้างในเลือดของเกษตรกร ชุมชนโนนสว่าง หมู่ที่ 5 (หลังดำเนินการ)

ผลการตรวจเลือด	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เกษตรกรผู้ปลูกผักที่ตรวจเลือดทั้งหมด	27		
ระดับปกติ	0	0.00	
ระดับปลอดภัย	17	62.96	
ระดับมีความเสี่ยง	10	37.04	
ระดับไม่ปลอดภัย	0	0	

5. การดำเนินการรวมกลุ่มในการปลูกผักปลอดสารเคมีในอดีตที่ล้มเหลว ทำให้ตัวเกษตรกรขาดความมั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะเกรงว่าจะล้มเหลวเหมือนบทเรียนในครั้งเดิมหรือเปล่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการกลุ่มยังไม่เข้มแข็งพอควรจะต้องมีหน่วยงานของภาครัฐจะต้องมีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงและประสานงานของทางกลุ่มไปก่อนจนกว่าทางกลุ่มจะมีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการกลุ่มไม่ว่าในเรื่องการวางแผนการผลิต การจัดการด้านการตลาด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา “รูปแบบการพัฒนาตลาดปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ” เป็นการศึกษาภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม โดยมีการทดลองดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม และใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) โดยมีโจทย์ที่ทำการศึกษาวิจัยว่ารูปแบบการพัฒนาตลาดพืชผักเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากสารเคมีของกลุ่มผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ในตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ควรจะเป็นอย่างไร

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมบริบทของชุมชนโนนสวาง และตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย โดยใช้เครื่องมือต่างๆในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย การสำรวจ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดเวทีเสวนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีอาชีพปลูกผัก ของชุมชนโนนสวางเพื่อถอดข้อมูลของชุมชน นอกจากนี้ในกลุ่มผู้บริโภคได้มีการตอบแบบสอบถาม แบบเจาะจงเพื่อศึกษาสถานการณ์ และความต้องการ ความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคเกี่ยวกับการบริโภคผักปลอดสารพิษ รวมทั้งมีการเก็บข้อมูล สภาพทั่วไป สถานการณ์ เส้นทางจำหน่ายผักของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย เพื่อตอบคำถามการวิจัยว่ารูปแบบการพัฒนาตลาดปลอดภัยจากสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เหมาะสมนั้นควรเป็นอย่างไร สรุปประเด็นรายละเอียดได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ผลิตของชุมชนโนนสวาง หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เดิมมีรูปแบบโครงสร้างกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการเป็นการรวมกลุ่มโดยธรรมชาติ สู่การรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ มีโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจนรวมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มให้ชัดเจน เช่น ประธาน สมาชิกกลุ่ม ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการตลาดหรือฝ่ายจำหน่าย มีการรวมกลุ่มย่อยเพื่อควบคุมดูแลกันเองภายในกลุ่มชัดเจนขึ้น มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการวางแผนด้านการผลิต เช่น ร่วมกันจัดหาวัตถุดิบเพื่อใช้ในการทำปุ๋ยหมัก, น้ำหมัก ฯลฯ มีระบบการควบคุมเรื่องคุณภาพของกระบวนการผลิตให้มีความปลอดภัยสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค โดยทางกลุ่มเองจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และผู้บริโภคด้วย มีการรวมกลุ่มวางแผนจัดการด้านการตลาด มีศูนย์กลางรวบรวมผักในชุมชนโดยใช้สถานที่บ้านประธานกลุ่ม เพื่อรวบรวมผักเพื่อนำออกไปจำหน่ายสู่ตลาด มีระบบจัดการด้านการผลิตผักเพื่อแก้ไขปัญหาผักล้นตลาด ตลอดจนมี

การปลูกผักธรรมชาติเสริมกับผักตามฤดูกาลเพื่อให้มีผักจำหน่ายในตลาดตลอดทั้งปี นอกจากนี้มีการต่อยอดแนวคิดโดยนำวัตถุดิบน้ำหมักชีวภาพมาผลิตเป็นน้ำยาเอนกประสงค์ ใช้ในครัวเรือนเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกทางหนึ่ง รวมทั้งยังพบว่ากลุ่มผู้ผลิตเกิดความตระหนักถึงพิษภัยของการใช้สารเคมีที่จะส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาวนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตจากระบบเคมีเป็นระบบอินทรีย์ ซึ่งจะเห็นได้จากการสุ่มตรวจระดับสารเคมีตกค้างในกระแสดเลือดของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตจากระดับที่ไม่ปลอดภัยจากร้อยละ 33.33 ลดลงเหลือ 0 และระดับมีความเสี่ยง ลดลงจากร้อยละ 62.96 เหลือ ร้อยละ 37.4 ส่วนระดับปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.71 เป็นร้อยละ 62.96

2. กลุ่มผู้บริโภค จากการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เกิดการพัฒนางานองค์ความรู้แก่ผู้บริโภคระดับต่างๆ เช่น กลุ่มข้าราชการในโรงพยาบาล บุคลากรด้านการแพทย์ ด้านสาธารณสุข และประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับประโยชน์ของการบริโภคผักปลอดสารเคมี ผลกระทบต่อสุขภาพที่เกิดจากการบริโภคผักที่ปนเปื้อนสารเคมี เช่น โรคมะเร็งผิวหนัง โรคมะเร็งทางเดินอาหาร และโรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อต่างๆ เช่น โรคเบาหวาน โรคเมื่อยเรื้อรัง โดยภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพเป็นแรงหนุนเสริม เช่น โรงพยาบาลกมลาไสย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลในเขตอำเภอกมลาไสย – ช้างชัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ซึ่งภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพเหล่านี้ยังมีบุคคลต้นแบบด้านการดูแลสุขภาพและช่วยขับเคลื่อนกระแสการบริโภคผักปลอดสารเคมีให้ประชาชนทั่วไปเกิดความตระหนักและหันมาใส่ใจสุขภาพเกี่ยวกับการบริโภคผักที่ปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จากข้อมูลที่สอบถามกลุ่มผู้บริโภคโดยใช้แบบสอบถามแบบเจาะจงพบว่ากลุ่มผู้บริโภคมากกว่าร้อยละ 50 มีการตื่นตัวเกี่ยวกับกระแสการบริโภคผักปลอดสารเคมีโดยมีความต้องการบริโภคผักปลอดสารเคมีและสนใจที่จะซื้อไปบริโภคถึงแม้จะมีราคาสูงกว่าผักทั่วไป แต่มีข้อเสนอแนะว่าควรมีแผงจำหน่ายผักปลอดสารเคมีโดยเฉพาะที่ชัดเจน สามารถเข้าถึงง่าย พร้อมทั้งให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังและตรวจสอบเรื่องคุณภาพของความปลอดภัยให้ชัดเจนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค หรือมีตราสัญลักษณ์ของกลุ่มเพื่อทราบแหล่งที่มาของผัก

3. กลไกการตลาดอันจะนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคของตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสย ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดสารเคมีของผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคตลาดสดเทศบาลตำบลกมลาไสยอันจะนำไปสู่การเป็นตลาดสีเขียวแบบยั่งยืนนั้นจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

ก) กลุ่มผู้ผลิต ซึ่งกลุ่มผู้ปลูกผักเองจะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่ดำเนินกิจกรรมการปลูกผักปลอดสารเคมีอย่างจริงจังมีคุณธรรม จริยธรรมต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคม พร้อมทั้งจะนำพาตนเองไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเช่น ยอมสูญเสียรายได้ในช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่านจากการทำ

เกษตรเคมีสู่เกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้กลุ่มเองจะต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีการจัดโครงสร้างของกลุ่มที่ชัดเจน เช่น ประธานกลุ่ม รองประธาน สมาชิกกลุ่ม เลขา เหรัญญิก พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน สมาชิกกลุ่มต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของประธานกลุ่ม กลุ่มต้องมีกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่องเพื่อรับทราบปัญหาของสมาชิกพร้อมทั้งช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น กลุ่มจะต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน เช่น การวางแผนการปลูกให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สารผลิตผักออกสู่ตลาดได้อย่างต่อเนื่องหรือลดปัญหาผักล้นตลาด

ข) แร่งหนุนเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นๆ จะต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนการจัดพื้นที่สำหรับจำหน่ายเฉพาะให้มีเหมาะสม สะดวก เข้าถึงง่าย มีระบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยของพืชผักที่นำมาจำหน่าย เช่น การตรวจรับรองการปนเปื้อนจากสารเคมีเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค คอยเป็นที่เล็งสนับสนุนในเชิงวิชาการ สร้างภาคีเครือข่ายประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคได้เห็นความสำคัญของการบริโภคผักปลอดสารเคมี นอกจากนี้ภาครัฐจะต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนที่จะขับเคลื่อนการพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีมาตรฐานสามารถแข่งขันด้านต่างๆอันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทางกลุ่มอีกด้วย

นอกจากนี้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเทศบาลตำบลกมลาไสย ควรจะต้องเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆในการส่งเสริมสนับสนุนแก่ทางกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค เช่น ประสานงานด้านการสนับสนุนด้านวิชาการ การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสการบริโภคที่มีความปลอดภัยให้กับประชาชนในเขตรับผิดชอบให้หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพมากยิ่งขึ้น ประสานงานกับคณะกรรมการบริหารตลาดสด ชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารและแผงลอยของเทศบาลในการขับเคลื่อนนโยบายการบริโภคพืชผักปลอดสารเคมี เช่น การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มในรูปเครือข่ายชมรมผู้จำหน่ายสินค้าปลอดภัยจากสารเคมีโดยมีนำสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยมาจำหน่ายแก่ผู้บริโภคและเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กลุ่มเพาะเห็ดอินทรีย์ กลุ่มปลูกผักปลอดสารเคมี กลุ่มปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักชีวภาพ เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาเอนกประสงค์ แชมพูสระผม สบู่อาบน้ำ รวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มที่สนใจในการดูแลสุขภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการพัฒนาตลาดพืชผักปลอดภัยจากสารเคมีของเทศบาลตำบลกมลาไสยให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

ความสำเร็จของโครงการ

1. เกษตรกรได้รับความรู้ใหม่ๆสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติผลิตผักปลอดสารพิษได้ โดยมีแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่แน่นอน
2. เกิดการพัฒนาเป็นอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งมีทั้งทำเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมเพื่อจำหน่ายในท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ประจำต่อเนื่องตลอดปี
3. ลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การทำน้ำยาเอนกประสงค์ สมุนไพรไล่แมลง
4. เกิดการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษในชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรและขยายภาคีเครือข่ายสู่ชุมชนอื่นๆต่อไป

ปัญหาอุปสรรค

1. ชุมชนขาดความมั่นใจว่าการทำการเกษตรอินทรีย์จะสามารถสร้างรายได้เพียงพอสำหรับครอบครัวหรือไม่
2. กระแสการแข่งขันทางการตลาดทำให้มีการแข่งขันสูง เกิดการครหานินทาว่าปลอดจริงหรือเปล่า (โดยเฉพาะแม่ค้าผักไม่ปลอดสารในตลาดด้วยกัน) ผู้บริโภคบางรายเกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัย
3. สถานที่จำหน่ายยังไม่มีที่เหมาะสม ไม่มีความเป็นเอกเทศ (ท้องถิ่นอยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง)
4. ทีมวิจัยขาดทักษะในการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ
5. ทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการติดภารกิจประจำทำให้การขับเคลื่อนงานวิจัยล่าช้า

ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน กลุ่มนักวิจัยในชุมชนควรมีการประสานงานกันภายในกลุ่มให้ชัดเจนและสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มให้มากขึ้น เพื่อจะได้รับทราบปัญหา ในการดำเนินงานจริงในพื้นที่ตลอดจะได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
2. ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัย ควรทำการวิจัยและพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มและประเมินประสิทธิภาพกระบวนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักเพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐานต่อไป

บรรณานุกรม

กนกพร รัตนสุธีระกุล <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=584>

ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านจำ
การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านจำ หมู่ที่ 6 ตำบล
ปงยางคก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2551.

เครือข่ายตลาดสีเขียว และบริษัท สวนเงินมีมา จำกัด. โครงการพัฒนาระบบและกลไกตลาดสีเขียวในพื้นที่
โรงพยาบาลต้นแบบ(สนับสนุนงบประมาณโครงการโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส.) (<http://info.thaihealth.or.th/library/hot/12512>)

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2555

ชาลิสา สิงห์สถิตย์ : การจัดการกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สตรีนาเจียง บ้านนาเจียง
ตำบลโคกงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วิทยาลัยการศึกษาด้านการเกษตร สาขาการจัดการและการ
ประเมินโครงการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ปีการศึกษา 2551

ดร. สุภาพร ใจการุณ และคณะ.สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในอาหารท้องถิ่น.เอกสารประกอบการประชุม
วิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปี 2555 15 – 16 พฤศจิกายน 2555. 27

ตรีทิพ บุญยิ้ม 2553 รูปแบบการบริโภคสีเขียว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วารสารนักบริหาร 30, 4 (ต.ค.-ธ.ค.
53) 31-36

ธนพล เพ็ญละม้าย วารสารตลาดสีเขียว กรกฎาคม-สิงหาคม 2554 ปีที่ 4 ฉบับที่ 18 หน้า 24 Organic Asia
เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์แห่งประเทศไทย

นงนุช โกสีย์รัตน์.การศึกษาคำความต้องการบริโภคผักปลอดสารพิษ ของผู้บริโภค ในร้านค้าเพื่อสุขภาพ
แขวงศิริราช วิทยาลัยการศึกษาด้านการเกษตร สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี .2553.

นพดล มั่นศักดิ์ (2555) รายงานการศึกษาคำความต้องการบริโภคผักปลอดสารพิษ ตำบลหนองตา และตำบลหนองกรด
อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ปี 2555 15 – 16 พฤศจิกายน 2555

ฝ่ายข้อมูลเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN : Thailand Pesticide Alert Network)รายงาน
ผลการตรวจผักในกรุงเทพมหานคร. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัด
ศัตรูพืช ปี 2555 15 – 16 พฤศจิกายน 2555

มาลี สุปันตี และคณินิจ คนขยัน เรื่องข้อมูลการใช้และผลกระทบจากการใช้สารเคมี ตำบลสายนาง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2555 <http://www.thaipan.org/conference2555/document>

รูปแบบ ตลาดนัดเกษตรกรที่จำหน่ายผักสดและสินค้าเกษตรของเกษตรกร ณ โรงพยาบาลจังหวัดหนองคาย
จำหน่ายทุกวัน www.acfs.go.th/g_market/no/nong_market.pdf

วินัส นาควัชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
depart.sau.ac.th/Business/images/PDF/km_004.pdf

ศักดา ศรีนิเวศน์ : <http://previously.doae.go.th/report/sukda/word1.html>

สันทนา อมรไชย “ผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน” วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ ปีที่ 57 ฉบับที่ 179 มกราคม 2522

สุธี วรประดิษฐ์ (http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=5)

สัมป่อย จันทรแสง “ประสบการณ์ ตลาดข้าวอินทรีย์และการค้าที่เป็นธรรม” สหกรณ์เกษตรอินทรีย์ กองทุนข้าวสุรินทร์ จำกัด www.ipthailand.go.th/seminars/.../Buriram04Sompoi.pdf

มันทนาภรณ์ พิพิธิรัฐการ (2553) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลกับความตั้งใจซื้อสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย คณะบริหารธุรกิจ

อนุวัต สงสม การตลาดสีเขียว : มโนทัศน์ และพฤติกรรมผู้บริโภค สาขาวิชาการจัดการ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อนุวัต สงสม วท.ม.(เศรษฐศาสตร์), การตลาดสีเขียว: มโนทัศน์ และพฤติกรรมผู้บริโภค
Green Marketing: Concepts and Consumer Behavior วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2555

อาภิรมย์ ชินโน และคณะ พฤติกรรมในการใช้และการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2553 <http://www.thaipan.org/conference2555/document>

<http://www.utcc.ac.th/thesis/academicweek/2553/business.html>

<http://www.krobkruakao.com>

http://wc-re-51.blogspot.com/2008/12/blog-post_17.html

http://www3.cdd.go.th/narathiwat/j/index.php?option=com_content&view=article&id=86:-4-&catid=47:2011-02-21-16-38-29

www.fit.ssru.ac.th/tm/course/student/leader.../1_7.ppt

http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/oct_dec_10/pdf/aw3.pdf

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

เลขที่แบบสอบถาม..... รหัสผู้เก็บข้อมูล.....

แบบสอบถาม เรื่องโครงการศึกษาวิจัยการพัฒนาลาดสีเขียว เทศบาลตำบลภุมราไผ่

คำชี้แจง: กรุณาตอบแบบสอบถาม โดยเลือกตัวเลือก ที่ตรงกับคำตอบ และความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ () ชาย () หญิง 2. อายุ.....ปี
3. อาชีพ () เกษตรกร () ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ () ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว () รับจ้าง
 () อื่นๆ โปรดระบุ.....
4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน () น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน () 5,000 - 10,000 บาท/เดือน
 () 10,001 - 15,000 บาท/เดือน () 15,001 - 20,000 บาท/เดือน
 () มากกว่า 20,000 บาท/เดือน
5. ระดับการศึกษาสูงสุด () ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
6. สถานภาพสมรส () โสด () สมรส () หม้าย / หย่า / แยก

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการบริโภคผักของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสย

1. ผักที่ท่านซื้อบริโภคบ่อยที่สุด เป็นผักชนิดใด
() ผักกินใบ เช่น ผักบุ้ง คะน้า ใบหอม
() ผักกินดอก เช่น กะหล่ำดอก บล็อกโคลี่
() ผักกินราก เช่น หัวผักกาด แครอท หัวหอม
() ผักกินผล เช่น แตงกวา มะเขือ ฟักทอง
- () ผักพื้นบ้าน เช่น ดอกแค ผักบุ้งธรรมชาติ
2. โดยส่วนใหญ่ท่านมักซื้อผักจากสถานที่ใด
() ตลาดสด / ไร่/ฟาร์ม () ตลาดนัด
() ซูเปอร์มาร์เก็ต เช่น โลตัส บิ๊กซี
() จากสวนที่ปลูก () อื่นๆ ระบุ.....
3. ในกรณีที่ท่านซื้อผักในตลาดสดท่านเลือกซื้อจากแหล่งใด
() แผงคนรู้จัก () แผงที่คิดว่าจะปลอดภัย
() แผงที่ผักสวยงามน่ารับประทาน () อื่นๆ ระบุ.....
4. สาเหตุสำคัญที่สุดที่ท่านใช้ตัดสินใจเลือกซื้อผักในตลาดสด
(ใส่หมายเลขเรียงตามลำดับสาเหตุที่สำคัญ)
() ผักสดสวยงามน่ารับประทาน
() ผักที่คิดว่าจะปลอดภัยจากสารเคมี
() ผักราคาถูก () มั่นใจคนขาย
5. ท่านรู้จักผักปลอดสารพิษได้อย่างไร
() บุคคลรู้จักแนะนำ () อื่นๆ ระบุ.....
() มีความสนใจเป็นการส่วนตัว
() การโฆษณาของผู้ขาย
() จากสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
6. ท่านซื้อผักบ่อยเพียงใด
() 0 – 1 ครั้ง/สัปดาห์
() 2 – 3 ครั้ง/สัปดาห์
() 4 – 5 ครั้ง/สัปดาห์
() มากกว่า 5 ครั้ง/สัปดาห์
7. ปริมาณของผักที่ท่านซื้อในแต่ละครั้ง
() น้ำหนักน้อยกว่า 0.5 ก.ก.
() น้ำหนัก 0.5 - 1 ก.ก.
() น้ำหนัก 1 - 2 ก.ก.
() น้ำหนักมากกว่า 2 ก.ก.

8. ใครมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการซื้อผัก

ของท่านมากที่สุด

- () ตัดสินใจเอง () ครอบครัว
() เพื่อน/ผู้แนะนำ () กระแสนิยม

9. ถ้ามีร้านผักปลอดสารพิษในตลาดท่านสนใจจะซื้อหรือไม่

() ไม่สนใจ () สนใจถึงราคาจะแพงกว่าเล็กน้อย

() ไม่สนใจ () สนใจถึงราคาจะแพงกว่าเล็กน้อย

() สนใจ ถ้าราคาถูก () ไม่มั่นใจ

10. ท่านคิดว่าผักปลอดสารเคมีควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภค

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องให้ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน

(กำหนดให้ 1 = ความสำคัญน้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด)

ปัจจัยทางการตลาด	ระดับความสำคัญ				
	1	2	3	4	5
ด้านผลิตภัณฑ์					
1. ความสดใหม่ของผัก					
2. ความมั่นใจในคุณภาพว่าปลอดสารพิษ					
3. ความสะอาดของผัก					
4. มีผักหลากหลายชนิดให้เลือก					
5. มีฉลากรับรองความปลอดภัย					
6. รูปแบบลักษณะหีบห่อ					
7. มีฉลากระบุแหล่งที่มาของผัก					
8. มีการจัดวางเป็นระเบียบ สะดวกในการซื้อ					
ด้านราคา					
1. ราคาเหมาะสม กับปริมาณ					
2. ราคาคุ้มค่ากับคุณภาพ					
3. มีป้ายแสดงราคาชัดเจน					
ด้านการส่งเสริมการขาย					
1. มีป้ายโฆษณาผักปลอดสารพิษ					
2. มีการประชาสัมพันธ์แนะนำผ่านเสียงตามสาย ใบปลิว แผ่นพับ					
3. การบริการของพนักงานขาย					
4. มีการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ แนะนำผักปลอดสารพิษ					
5. สถานที่จำหน่ายสะอาดง่ายต่อการซื้อ					

ภาคผนวก ข

ประวัติทีมผู้วิจัย

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายบุญทวี นันสติตย์
ที่อยู่	120 หมู่ที่ 7 ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลตำบลกมลาไสย ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ 46130
ตำแหน่ง	นักบริหารงานสาธารณสุข ระดับ 8
การศึกษา	สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 043-899154 มือถือ 081-9755058
อีเมล	nansatit44@gmail.com

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายอภิชาติ ตั้งปรัชญากุล
ที่อยู่	183 หมู่ที่ 5 ตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลตำบลสมเด็จ ตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
ตำแหน่ง	นักบริหารงานสาธารณสุข ระดับ 7
การศึกษา	สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 085-0104245 มือถือ 085-0104245
อีเมล	apc2513@gmail.com

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายเบญจพล แสงไสว
ที่อยู่	183/1 หมู่ 1 ตำบลหลักเมือง อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเฉลิมพระเกียรติโพธิ์งาม ตำบลโพธิ์งาม อำเภอ อมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ 46130
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเฉลิมโพธิ์งาม
การศึกษา	สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 081-8728414 มือถือ 081-8728414
อีเมล	bsangswai@hotmail.com

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางนิตยา วิเศษชาติ
ที่อยู่	152 หมู่ที่ 5 ตำบลหลักเมือง อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	โรงพยาบาลอมลาลัย ตำบลอมลาลัย อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ 46130
ตำแหน่ง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
การศึกษา	พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยบูรพา
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 043-899570 มือถือ 081-3200359
อีเมลล์	Wichetchat@gmail.com

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางอรอุมา เลิศประยูรวัฒนา
ที่อยู่	168 หมู่ที่ 4 ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลตำบลกมลาไสย ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ 46130
ตำแหน่ง	นักวิชาการสุขาภิบาล ระดับ 7
การศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตรสุขาภิบาล มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 043-899154 มือถือ 087-1234645
อีเมล	-

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางเหมือนจันทร์ ดิษฐกุล
ที่อยู่	29 หมู่ที่ 2 ตำบลหลักเมือง อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	29 หมู่ที่ 2 ตำบลหลักเมือง อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์
ตำแหน่ง	นักวิจัยอิสระ
การศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 6
หมายเลขโทรศัพท์	043-899-073
	มือถือ 084-6836733
อีเมล	moze3012@gmail.com

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวภาชีณี เหลืองอภิชาติกุล
ที่อยู่	33 หมู่ที่ 13 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	โรงพยาบาลกมลาไสย ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ 46130
ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชนปฏิบัติการ
การศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 043-899570 มือถือ 080-1039142
อีเมลล์	Jeab.best@gmail.com

ประวัติทีมผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวดาวรุ่ง ดอนสมจิตร
ที่อยู่	10 หมู่ที่ 6 ตำบลหลักเมือง อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าคันโท ตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
ตำแหน่ง	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
การศึกษา	สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หมายเลขโทรศัพท์	สำนักงาน 087-4227824 มือถือ 087-4227824
อีเมล	donsomjit@hotmail.com

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรม

ภาพประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ

ภาพประชุมเก็บข้อมูลบริบทชุมชน

ภาพประชุมเก็บข้อมูลวางแผนปลูกผัก

กิจกรรมฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ย/น้ำหมัก

กิจกรรมฝึกปฏิบัติการเตรียมแปลง

ภาพกิจกรรมศึกษาดูงานที่จังหวัดมหาสารคาม

ภาพกิจกรรมวางแผนการปลูกผัก

[illegible]

ภาพกิจกรรมวางแผนจัดงาน

มหกรรมผักปลอดสาร อาหารปลอดภัย ใส่ใจสุขภาพ

